

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาของรัฐ : กรณีศึกษาโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย จำแนกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

- 1) พัฒนาการของโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย
- 2) บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนต่อโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย
- 3) ปัญหาและอุปสรรคของภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย
- 4) ผลกระทบเชิงสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย

4.1 พัฒนาการของโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

พัฒนาการของโครงการฯ แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ 1) แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่พัฒนาร่วมไทย - มาเลเซียหรือแหล่งเจดีเอ (สมัยรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ปี พ.ศ.2520 - 2540) 2) การก่อรูปเชิงสัญญาระหว่างไทย-มาเลเซีย (สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ปี พ.ศ. 2540 - 2543) และ 3) รูปธรรมของโครงการ (สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปี พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1.1 แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย หรือแหล่งเจดีเอ (สมัยรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ปี พ.ศ.2520 - 2540)

แนวคิดในการพัฒนาแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย ปรากฏชัดเจนขึ้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2522 โดยนายกรัฐมนตรีประเทศไทย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และ

นายกรัฐมนตรี ประเทศมาเลเซีย ดาโต๊ะ สุสเซน ออนน์ ร่วมลงนามในบันทึกความเข้าใจ (MOU : Memorandum of Understanding) ระหว่างราชอาณาจักรไทยและมาเลเซีย เกี่ยวกับการจัดตั้งองค์กรร่วมเพื่อแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ใต้ทะเลในบริเวณที่กำหนดของไหล่ทวีปของประเทศทั้งสองในอ่าวไทย และเพื่อพัฒนาการควบคุมและบริหารร่วมกัน ในการร่วมพัฒนาพื้นที่ชายแดนที่มีความเหลื่อมล้ำกัน (สำนักนายกรัฐมนตรี (1), 2522) หรือที่เรียกกันต่อมาว่าแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (JDA : Malasia-Thailand Joint Development Area) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 7,250 ตารางกิโลเมตร (บริษัท ทรานส์ ไทย - มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (6), ม.ป.ป.)

รัฐบาลทั้งสองตกลงร่วมกันในการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรปิโตรเลียม โดยร่วมกันจัดตั้งองค์กรร่วม ไทย-มาเลเซีย (MTJA : Malaysia-Thailand Joint Authority) ขึ้นในปี พ.ศ.2533 (สำนักนายกรัฐมนตรี (2), 2533) และองค์กรร่วมให้สิทธิสำรวจและลงนามสัญญาแบ่งปันผลผลิตกับผู้ประกอบการ 2 กลุ่ม คือ แปลงสำรวจ A-18 กับบริษัท ไตรตันออยล์ และบริษัท เปโตร นาส คาริกาลี แปลงสำรวจ B-17 และ C-19 กับบริษัท ปตท.สผ. อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (ปตท.สผ.อ.) และบริษัท เปโตรนาส คาริกาลี ในวันที่ 21 เมษายน 2537

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ลงนามในบันทึกแสดงเจตจำนง (MOI : Memorandum of Intent) กับบริษัท เปโตรนาส ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันแห่งชาติของประเทศมาเลเซีย ร่วมกันซื้อก๊าซธรรมชาติจากแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (JDA : Malasia-Thailand Joint Development Area) เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2539

จนกระทั่งวันที่ 19 กันยายน 2540 การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และบริษัท เปโตรนาส ประเทศมาเลเซีย จึงบรรลุข้อตกลงหลัก (HOA : Head of Agreement) ในการซื้อก๊าซธรรมชาติฝ่ายละ 50 : 50 เพื่อนำก๊าซกลับไปใช้ประโยชน์ในประเทศของตน และร่วมศึกษาความเป็นไปได้ของการร่วมทุนในโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย รวมทั้งหาโอกาสร่วมทุนในโครงการใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติจากแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและรัฐภาคเหนือของประเทศมาเลเซีย (บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (3), 2544) ซึ่งความเป็นมาในช่วงนี้เป็นเพียงพัฒนาการเชิงแนวคิดเพื่อจะดำเนินการเกี่ยวข้องกับพื้นที่พัฒนา ร่วมไทย- มาเลเซียเท่านั้น และเริ่มมีแนวคิดนำก๊าซธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ยังมีได้ระบุถึงรายละเอียดของแนวท่อก๊าซและพื้นที่ก่อสร้างโรงแยกก๊าซรวมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่องแต่อย่างใด เป็นที่น่าสังเกตว่า ก่อนปี พ.ศ.2540 นั้น ประเทศไทยมีแผนที่จะวางท่อก๊าซจากแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย เชื่อมต่อ

กับระบบท่อของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยในอ่าวไทย เพื่อขนส่งก๊าซไปยังมาบตาพุด ซึ่งอยู่ในเขตอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ซึ่งกำหนดเป็นพื้นที่ใช้ก๊าซ โดยมีแผนที่แนวท่อก๊าซธรรมชาติของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ซึ่งแสดงแนวท่อก๊าซธรรมชาติในอนาคตตามแผนแม่บท (Master Plan Future Pipeline) (โครงการเจดีเอร่วมทุน, มปป.) แต่ต่อมากลับมีการเปลี่ยนแนวท่อก๊าซจากแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซียมายังจังหวัดสงขลา การเปลี่ยนแปลงแนวท่อดังกล่าว จึงเป็นประเด็นที่ถูกตั้งคำถามจากสังคมจนถึงปัจจุบันว่าเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของการเมืองกลุ่มใดหรือไม่

4.1.2 การก่อรูปเชิงสัญญาระหว่างไทย-มาเลเซีย (สมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ปี พ.ศ. 2540-2543)

ในสมัยรัฐบาล นายชวน หลีกภัย เป็นการก่อรูปเชิงสัญญาระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย รวมถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก่อนการก่อสร้างโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย เริ่มตั้งแต่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ได้ว่าจ้างบริษัททีมคอนซัลแตนท์ จำกัด ในการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE : Initial Environmental Examination) และบริษัท ทีมคอนซัลแตนท์ จำกัด ได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือของผู้นำชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้โรงแยกก๊าซและตามแนวท่อก๊าซ ในวันที่ 12 มีนาคม 2541 ณ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ โดยบริษัท ทีมคอนซัลแตนท์ จำกัด ชี้แจงว่าการประชุมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียตั้งแต่ต้น และให้ร่วมแสดงความคิดเห็นในโครงการฯ โดยเฉพาะประเด็นความวิตกกังวลของประชาชนถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นซึ่งจะนำมาใช้ในการปรับปรุง TOR (Terms of Reference) ของรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA : Environmental Impact Assessment) ต่อไป (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12, 2541)

นอกจากนั้นในที่ประชุมดังกล่าว บริษัท ทีมคอนซัลแตนท์ จำกัด ชี้แจงว่าได้พิจารณาทางเลือกสำหรับเป็นที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติ และแนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย โดยมีทั้งหมด 7 ทางเลือก ดังนี้ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาค 12, 2541)

- 1) บ้านเหล่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
- 2) ควนบ่อหิน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

- 3) หาดเวายามา อำเภอปะนะระะะ จังหวัดปัตตานี
- 4) บ้านป่าหวาย อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
- 5) บ้านตลิ่งชัน-โคกสัก อำเภอจะนะะะ จังหวัดสงขลา
- 6) บ้านเกาะจีน อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา
- 7) บ้านควนเพ็ญ อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

และมีความเห็นว่าทางเลือกที่ 5 เหมาะสมที่สุด โดยทางบริษัทตัดทางเลือกอื่นๆ ออกไปและให้เหตุผลว่า “ทางเลือกที่ 1 และ 2 นั้น อยู่ใกล้สนามบินซึ่งปล่องของโรงแยกก๊าซอยู่ในแนวเส้นทางบินสู่นามบินขนาดใหญ่ ทางเลือกที่ 3 และ 4 แนวท่อตามชายฝั่งยาวมาก ต้องผ่านป่าและชุมชนหลายแห่ง ทางเลือกที่ 6 อยู่ติดกับจุดยุทธศาสตร์สำหรับทหารเรือฝึกซ้อมยกพลขึ้นบก ส่วนทางเลือกที่ 7 ผ่านทะเลสาบสงขลาอาจก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญ” ในขณะที่ทางเลือกที่ 5 นั้นผ่านและรบกวนพื้นที่เอกชนน้อยที่สุด และหลังจากนั้นจะมีการศึกษาเพิ่มเติมในรายละเอียดของทางเลือก 5 ต่อไป

ข้อสังเกตของผู้วิจัย คือ บริษัทที่ปรึกษาดังกล่าวมิได้ชี้แจงความเป็นมาของทางเลือกทั้ง 7 แต่อย่างใด นอกจากนั้นเหตุผลในการพิจารณาแนวทางเลือกทั้งหมดเป็นไปอย่างรวบรัด มีเพียงเหตุผลสนับสนุนและลบล้างสำหรับแต่ละทางเลือกแบบสั้นๆ ไม่ชัดเจน

นอกจากนั้นเมื่อเปรียบเทียบรายละเอียดในการพิจารณาทางเลือกทั้ง 7 จากเอกสารประชาสัมพันธ์ โดยการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ซึ่งดูได้จากตาราง 1 (การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย, 2541) จะพบว่ามียละเอียดบางอย่างที่แตกต่างกัน เช่น ทางเลือกที่ 7 บ้านควนเพ็ญกลับไม่มีการกล่าวถึงทะเลสาบสงขลา และทางเลือกที่ 5 ก็ไม่ได้กล่าวถึงการผ่านและรบกวนพื้นที่เอกชนน้อยแต่อย่างใด ทำให้เห็นว่าผลการศึกษาและการนำเสนอผลการศึกษาต่อสาธารณชนยังขาดความสมบูรณ์ในรายละเอียดของทางเลือกต่างๆ

ยิ่งไปกว่านั้นแม้จะมีการชี้แจงว่าการประชุมครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น แต่เนื้อหาในการประชุมกลับไม่มีการถามความเห็นผู้เข้าร่วมประชุมว่าควรมีโครงการฯ หรือไม่ หรือควรดำเนินโครงการฯ ในพื้นที่ภาคใต้หรือไม่ มีเพียงการชี้แจงว่าได้พิจารณาจาก 7 ทางเลือก และสุดท้ายระบุว่าต้องเป็นแนวทางเลือกที่ 5 คือ หมู่บ้านตลิ่งชัน-หมู่บ้านโคกสัก อำเภอจะนะะะะ จังหวัดสงขลา ผู้เข้าร่วมการประชุมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นเพียงขอ

ทราบรายละเอียดเพิ่มเติมในขั้นตอนการดำเนินการ และเสนอความคิดเห็นต่อโครงการฯ เพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินโครงการให้มีผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตกึ่งवलลดน้อยลงเท่านั้น

ตาราง 1 ทางเลือกที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติและเส้นทางแนวท่อก๊าซธรรมชาติ

ทางเลือกที่	ลักษณะพื้นที่	ข้อควรพิจารณา	ข้อเสนอนะ
1. บ้านเหล่า อ.เมือง จ.สงขลา	สวนยางและทุ่งนา	ใกล้สนามบินมีผลต่อแนวเส้น ทางบินเขตชุมชน, ท่อบนบกสั้น	ไม่เหมาะสม
2. ควนป้อหิน อ.เมือง จ.สงขลา	สวนยาง ป่าละเมาะ และพื้นที่ลุ่ม	มีแนวเส้นทางบินท่อบนบกสั้น พื้นที่เป็นของกองทัพเรือ	ไม่เหมาะสม
3. หาดเวายามา อ.ปะนงระ จ.ปัตตานี	สวนยาง ป่าละเมาะ และพื้นที่ลุ่ม	ระยะท่อบนบกยาว ตัดผ่านถนนใหม่, เขตชุมชน พบปะการังเทียมในทะเล	ไม่เหมาะสม
4. บ้านป่าหวาย อ.สายบุรี จ.ปัตตานี	ป่าละเมาะ และที่ลุ่ม	ระยะท่อบนบกยาว พบฟาร์มกึ่ง พบปะการังเทียม	ไม่เหมาะสม
5. บ้านดิ่งชัน-โคกสัก อ.จะนะ จ.สงขลา	พื้นที่เป็นที่ลุ่ม ทุ่งนา และ ป่าละเมาะเตี้ย ๆ	เป็นพื้นที่ลุ่ม ระยะท่อบนบกสั้น	มีความเป็นไปได้
6. บ้านเกาะจีน อ.เทพา จ.สงขลา	พื้นที่ลุ่ม มีป่าละเมาะ	ใกล้ทางรถไฟ จุดยุทธศาสตร์สำหรับฝึกซ้อม ยกพลขึ้นบก สถานที่ท่องเที่ยว	ไม่เหมาะสม
7. บ้านควนเพ็ง อ.รัตภูมิ จ.สงขลา	สวนยางพารา	ใช้ประโยชน์ทำเรือปตท.ได้ โรงแยกก๊าซไกลจากฝั่งทะเล มากและตัดผ่านทะเลสาบ สงขลา	มีความเป็นไปได้

ที่มา : การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย, 2541

ในขณะที่นายสุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) กล่าวว่า “พี่น้องประชาชนในหมู่บ้านไม่เคยทราบเรื่องนี้มาก่อน รวมทั้งตนซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จนกระทั่งประมาณปี 2542 อยู่ๆ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของ ปตท. ก็มาบอกว่ามีการศึกษามาเรียบ

ร้อยแล้ว จากทั้งหมด 7 ทางเลือก พบว่าทางเลือกที่ 5 คือบริเวณพื้นที่ระหว่างบ้านตลิ่งชันและบ้านโคกสักเหมาะสม เพราะมีผลกระทบน้อยที่สุด”

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติในวันที่ 7 เมษายน 2541 เห็นชอบการซื้อขายก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย และหลักการร่วมทุนระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) กับบริษัท เปโตรนาส ประเทศมาเลเซีย ในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (TTM : Trans Thailand-Malaysia Pipeline) โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (GSP : Thailand-Malaysia Gas Separation Plant) และโครงการใช้ประโยชน์ก๊าซธรรมชาติในประเทศ ไทยและประเทศมาเลเซีย โดยการดำเนินการตามหลักการร่วมทุนในส่วนของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

โดยจะต้องมีการศึกษารายละเอียดความเหมาะสมของโครงการ การสำรวจแนวท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติ การศึกษาขอบเขตความเหมาะสมทางเทคนิคและการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดหาแหล่งเงินทุน และต้องดำเนินการขออนุมัติโครงการฯ ต่อคณะรัฐมนตรี ตามลำดับขั้นตอนต่อไป โดยให้ถือเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐ และมอบหมายให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เป็นตัวแทนประเทศไทยในการร่วมทุนดังกล่าว และมีการลงนามในข้อตกลงหลัก ในหลักการซื้อขายก๊าซธรรมชาติระหว่างกลุ่มผู้ซื้อและกลุ่มผู้ขาย ณ จังหวัดสงขลา โดยมี นายกรัฐมนตรี ของทั้งสองประเทศเป็นประธานและสักขีพยานในวันที่ 22 เมษายน 2541 (บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (3), 2544): 9)

จากนั้นคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2541 เกี่ยวกับโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ ปันง-สงขลา โดยใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติ ให้มีการศึกษาเพื่อจัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนปฏิบัติการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ ปันง-สงขลา ในวงเงินประมาณ 24 ล้านบาท โดยใช้งบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมสมทบกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (คณะกรรมการกำกับการศึกษาโครงการเพื่อจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ ปันง-สงขลา โดยใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติ, 2541) โดยต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ว่าจ้างบริษัทเอเชียน เอ็นจิเนียริง คอนซัลแทนซ์ และ วิลเบอร์สมิทแอนด์โซซิเอท เป็นบริษัทที่ปรึกษาเริ่มตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน 2541 กำหนดไว้ว่ามีระยะเวลาดำเนินการ 10 เดือน (โครงการเจดีเอ ปตท.ร่วมทุน-เปโตรนาส (1), 2542)

โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจปิ่น-สงขลา โดยใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติ เป็นโครงการศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาก๊าซจากพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย โดยจากการศึกษาพบว่าความต้องการใช้ก๊าซธรรมชาติในพื้นที่ห้าจังหวัดภาคใต้ตอนล่างของไทยค่อนข้างต่ำ บริษัทที่ปรึกษาจึงได้เสนอให้มีการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมในบริเวณจังหวัดสงขลา โดยเน้นการส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมประเภทที่มีการใช้พลังงานอย่างเข้มข้นเป็นสำคัญ (วุฒิสภา (1), 2543; วุฒิสภา (2), 2543) จะเห็นได้ว่าการศึกษาโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจปิ่น-สงขลา โดยบริษัทเอเชียเอ็นจิเนียริง คอนซัลแทนซ์ และวิลเบอร์สมิทแอสโซซิเอท ดังกล่าว เป็นการศึกษาเชิงบวก กล่าวคือ ศึกษาเพื่อให้ได้ผลตอบแทนมากกว่าค่าใช้จ่ายเท่านั้น โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากข้อเสนอดังกล่าวแต่อย่างใด

ส่วนการศึกษาและจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ตามที่คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ได้รับมอบหมายจาก บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด นั้นเริ่มดำเนินการในวันที่ 1 ธันวาคม 2541 และเดิมกำหนดระยะเวลาดำเนินการไว้ 16 เดือน (บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (6), 2543)

การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย นั้น มีคำถามจากนักวิชาการและประชาชนในพื้นที่ว่าทำไมจึงศึกษาเพียงท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซโดยไม่ศึกษาครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะตามมา นอกจากนั้นทางคณะกรรมการผู้ชำนาญการ ซึ่งทำหน้าที่พิจารณารายงานทั้งสองฉบับดังกล่าวเห็นว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมครั้งนั้นยังมีข้อบกพร่อง โดยต้องส่งกลับไปให้ศึกษาและแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาตินั้น ทั้งหมดเป็นจำนวน 4 ครั้ง ส่วนโรงแยกก๊าซธรรมชาตินั้นทั้งหมดจำนวน 6 ครั้ง

แม้รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จะผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการไปในที่สุด แต่ในส่วนของรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาตินั้น ยังไม่ผ่านการอนุมัติ โดย มล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ กรรมการผู้ชำนาญการยืนยันว่าประเด็นด้านสังคมมีความบกพร่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการรับฟังเสียงของประชาชนในพื้นที่ (Bangkok Post (1), 2001) ดังนั้น มติการประชุมครั้งสุดท้ายจึงมีขึ้นในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2544 โดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) เห็นชอบต่อรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย เฉพาะประเด็นด้านเทคนิควิชาการยกเว้นประเด็นด้านสังคม ให้นำเสนอคณะ

กรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาต่อไป (คณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ, 2544)

ต่อมาคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้แจ้งว่า เนื่องจากโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย เป็นโครงการที่จัดทำโดยเอกชน จึงไม่รับพิจารณาประเด็นผลกระทบด้านสังคมตามมติของคณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) (Supara Janchitfah, 2002) และจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแต่อย่างใด

แต่ในที่สุดนายอภิรักษ์ ชวเจริญพันธุ์ รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กลับแจ้งต่อบริษัท ทวานส์ ไทย- มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2544 ว่า “คณะกรรมการผู้ชำนาญการมีมติเห็นชอบต่อรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการท่อส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย ของบริษัท ทวานส์ ไทย- มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด” (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2544)

ซึ่ง มล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธุ์ กรรมการผู้ชำนาญการ กล่าวว่า “หลังจากที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติปฏิเสธที่จะอนุมัติ ก็ควรที่จะมีการคืนตัวรายงานกลับมาให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) แต่ทางสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกลับนำไปดำเนินการอนุมัติเอง ทั้งๆ ที่มีฐานะเพียงเลขานุการเท่านั้น” (Supara Janchitfah, 2002)

ขณะเดียวกันนายวสันต์ พานิช (Supara Janchitfah, 2002) กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวยืนยันว่า “การอนุมัติรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (อีไอเอ) ครั้งนี้จึงเป็นการละเมิดระเบียบวิธีบริหารงานราชการของประเทศ เนื่องจากขัดต่อพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 ข้อ 47,48 และ 49¹ ซึ่งให้อำนาจคณะกรรมการผู้ชำนาญการเป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการที่ดำเนินการโดยเอกชน”

แม้ประเด็นผลกระทบด้านสังคมในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่ได้รับการประเมินจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ และยังถูกปฏิเสธการพิจารณาจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ดังกล่าวข้างต้น แต่บริษัท ทวานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด² กลับมีการขออนุญาตดำเนินโครงการฯ ในขั้นตอนต่างๆ³ เช่น การขออนุญาตปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ ขออนุญาตก่อตั้งโรงงาน เป็นต้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตสิ่งปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ อนุญาตก่อตั้งโรงงาน ดังกล่าวก็ไม่ได้นำประเด็นความคลุมเครือด้านผล

กระทบทางสังคมมาพิจารณาแต่อย่างใด จึงเป็นเหตุให้ประชาชนในพื้นที่ที่ฟ้องร้องต่อศาลปกครอง โดยมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และกรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี เป็นผู้ถูกฟ้อง ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของตุลาการเจ้าของสำนวน

สำหรับประเด็นความเป็นกลางในการศึกษา และจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมดังกล่าว ศาสตราจารย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “แม้ผู้รับทำจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) จะเป็นสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นก็ตาม การศึกษาและจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ในขณะนี้ยังเป็นกฎหมายที่ผิด เพราะระบุให้เจ้าของโครงการว่าจ้างบริษัทมาจัดทำ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่เข้าข้างเจ้าของหรือนายจ้าง จึงหาความเป็นกลางไม่ได้ ควรออกกฎหมายใหม่มาบังคับใช้ให้เจ้าของโครงการออกเงินให้รัฐบาลหรือฝ่ายที่ไม่ใช่ลูกจ้างเป็นผู้จัดทำ เพื่อความโปร่งใสและเป็นกลาง” (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2543)

หลังจากนั้นวันที่ 2 กรกฎาคม 2542 คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นควรให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ร่วมลงทุนกับบริษัทเปโตรนาส ประเทศมาเลเซีย ในการจัดตั้งบริษัทร่วมทุนเพื่อดำเนินการลงทุนในโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย (อเนก มีมงคล (สัมภาษณ์), 9 กันยายน 2548)

ต่อมาวันที่ 14 กันยายน 2542 คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติตามข้อเสนอของกระทรวงอุตสาหกรรม ในการให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ร่วมทุนกับ บริษัทเปโตรนาส ของประเทศมาเลเซีย ทำโครงการร่วมกัน คือ โครงการวางท่อส่งก๊าซจากแหล่งพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซีย (JDA : Malasia-Thailand Joint Development Area) มายังประเทศไทย และต่อท่อไปยังประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้คณะรัฐมนตรียังอนุมัติให้มีการลงนามสัญญาร่วม 4 ฉบับ โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (โครงการเจดีเอร่วมทุน ปตท.-เปโตรนาส (1), 2542)

1. สัญญาซื้อขายก๊าซธรรมชาติ (GSA : Gas Sales Agreement) จากพื้นที่พัฒนาร่วมในแปลง A-18 ในปริมาณเริ่มต้น 390 ล้านลูกบาศก์ฟุต/วัน มีกำหนดส่งก๊าซในกลางปี 2545 ระหว่างกลุ่มผู้ซื้อ : การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย (ฝ่ายละ 50:50) กับกลุ่มผู้ขาย : องค์การร่วมไทย-มาเลเซีย บริษัทไตรตันออยล์ จำกัด และบริษัทเปโตรนาสคาร์กาลี จำกัด

2. สัญญาผู้ถือหุ้น (Shareholders Agreement) ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย เพื่อดำเนินโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

3. สัญญาการให้ยืมคืน (Balancing Agreement) ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย ในการรับซื้อก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่พัฒนา ร่วมบนหลักการ 50:50

4. สัญญาแม่บทการร่วมทุน (Master Agreement for Gas Joint Venture Projects) ระหว่าง การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย ใน การศึกษาความเป็นไปได้ของการร่วมทุนในโครงการใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติจากพื้นที่ พัฒนาร่วม ไทย-มาเลเซีย

โดยให้มีการลงนามในสัญญาทั้ง 4 ฉบับดังกล่าว ภายหลังจากความเห็นชอบ จากสำนักงานอัยการสูงสุด(บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (3), 2544) ซึ่งต่อ มาอัยการสูงสุดก็ให้ความเห็นชอบในสัญญาทั้ง 4 ฉบับ ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)และบริษัทเปโตรนาส ในวันที่ 28 ตุลาคม 2542 (บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศ ไทย) จำกัด (2), 2543)

จากนั้นนายกรัฐมนตรียของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย เป็นสักขีพยานลง นามสัญญาทั้ง 4 ฉบับ ดังกล่าวข้างต้น ในวันที่ 30 ตุลาคม 2542 โดย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐ มนตรีในขณะนั้นกล่าวว่า “โครงการร่วมทุนเจดีเอ ถือเป็นโครงการแรกที่จะสามารถแก้ไขปัญหา พื้นที่ทับซ้อนที่ยังไม่สามารถหาข้อยุติได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นของประเทศใด และยังเป็น การพัฒนาการร่วมทุน ซึ่งจะได้ประโยชน์ร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย รวมทั้งเป็นแนวทางเพื่อนำไปใช้ในการแก้ ปัญหาพื้นที่ทับซ้อนกับประเทศในอนาคต” (กรุงเทพธุรกิจ (1), 2542)

นอกจากนี้นายกรัฐมนตรียังกล่าวว่า “การลงนามครั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับประเทศ ไทยเพราะยังไม่ได้ก่อสร้างรวมถึงการทำประชาพิจารณ์ แต่ในส่วนของประเทศมาเลเซียดำเนินการ ทุกอย่างเรียบร้อยแล้วและจะไม่มีผลกระทบหรือปัญหาตามมาแต่อย่างใด ส่วนที่ยังมีประชาชน ออกมาคัดค้านโครงการฯ คงเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ยังไม่เข้าใจ แต่ความจริงเป็นเพียงข้อตกลงข้อ ชาญกันเท่านั้น แม้จะยังไม่วางท่อก๊าซก็ไม่มีปัญหา ซึ่งก่อนที่จะดำเนินการก็ต้องศึกษาผล กระทบสิ่งแวดล้อมและทำประชาพิจารณ์ก่อน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอเวลา 5-6 เดือน หากมี ปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถแก้สัญญาได้” (ไทยโพสต์ (1), 2542) และ กล่าวถึงประชาพิจารณ์ว่า “ถ้า ทำประชาพิจารณ์แล้วไม่ได้รับการอนุมัติ การเซ็นสัญญาก็ไม่มีผล” (โครงการเจดีเอร่วมทุน ปตท.- เปโตรนาส (1), 2542)

ข้อสังเกตเกี่ยวกับเงื่อนไขสัญญา คือ ผลประโยชน์โดยประมาณนั้นจะตกอยู่กับรัฐบาลไทยเพียง 5% เท่านั้น ส่วนการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ได้รับ 10% ในขณะที่ไตรตันออยล์ของอเมริกาได้รับ 35% ที่เหลืออีก 50 % เป็นของรัฐบาลและบริษัทผู้ขุดเจาะประเทศมาเลเซีย รวมทั้งยังมีภาวะ “ค่าไม่ใช้ก็ต้องจ่าย” (Take or Pay) ที่จะเกิดขึ้น และประชาชนเป็นผู้แบกรับภาระนี้ในที่สุด ดังที่เกิดขึ้นแล้วในกรณีโครงการท่อส่งก๊าซไทย-พม่า

นอกจากนั้นประเทศไทยมีแหล่งก๊าซสำรองน้อยมากเมื่อเทียบกับมาเลเซียหรืออินโดนีเซีย จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกว่าหากไทยจะสงวนแหล่งทรัพยากรไว้ใช้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุดในอนาคต แต่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) กลับมุ่งกระตุ้นให้เกิดการใช้พลังงานให้มากขึ้นเป็นสำคัญ เห็นได้จาก “แผนพัฒนาเศรษฐกิจปีหนึ่ง-สงขลาโดยใช้ประโยชน์จากก๊าซธรรมชาติ” ที่กำหนดให้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานอย่างเข้มข้น เพื่อรองรับการเกิดขึ้นของโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย

ยิ่งไปกว่านั้นสาธารณชนกลับรับรู้เรื่องราวของสัญญาต่างๆ ภายหลังจากมีการลงนามในสัญญาไปเรียบร้อยแล้ว และเมื่อประชาชนขอดูรายละเอียดสัญญาด้วยการใช้พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสาร ก็ได้มาเพียงตัวสัญญาที่มีการปกปิดตัวเลขรายละเอียดเป็นส่วนๆ ไม่สามารถรับรู้ หรือร่วมตรวจสอบสัญญาฉบับสมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง ด้วยข้ออ้างว่าต้องปกปิดเพื่อความมั่นคงของประเทศ

ต่อมา บริษัท ทราฟฟ์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด จดทะเบียนจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2543 เพื่อเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และ โครงการโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลเริ่มดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนขึ้น โดยวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2543 นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม อาศัยอำนาจตามความในข้อ 12 ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ โดยวิธีการประชาพิจารณ์ 2539 มีคำสั่งกระทรวงอุตสาหกรรมที่ 53/2543 แต่งตั้งคณะกรรมการประชาพิจารณ์โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย 10 คน (โครงการเจดีเอปตท.ร่วมทุน-เปโตรนาส, 2543) (ดูรายชื่อคณะกรรมการประชาพิจารณ์ ในภาคผนวก ง) ซึ่งคำสั่งดังกล่าวอ้างตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2542 เห็นชอบให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ร่วมทุนกับ บริษัทเปโตรนาส เพื่อดำเนินการโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และโครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ และให้กระทรวงอุตสาหกรรม รับความเห็นสำนักงานคณะ

กรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมทั้งข้อสังเกตของคณะรัฐมนตรีที่เห็นควรให้จัดทำประชาพิจารณ์โครงการฯ (โครงการเจดีเอ ปตท.ร่วมทุน-เปโตรนาส (3), 2543)

ประชาชนผู้คัดค้านโครงการฯ จึงพยายามเรียกร้องให้ยุติการทำประชาพิจารณ์โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย ในครั้งนี้ โดยมีสาเหตุที่ไม่เห็นด้วยคือ

1) เป็นการประชาพิจารณ์ที่ผิดรัฐธรรมนูญ จัดทำขึ้นภายหลังการตัดสินใจให้ดำเนินการไปแล้ว โดยการทำสัญญาซื้อขายก๊าซในปี พ.ศ. 2541 และการที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ดำเนินการร่วมทุนกับบริษัทปิโตรนาสใน ปี 2542 ให้ก่อสร้างท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซที่จังหวัดสงขลา

2) เนื้อหาของการประชาพิจารณ์แยกส่วนมาเพียงโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย – มาเลเซีย เท่านั้น ไม่ได้ศึกษารวมถึงโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะมีขึ้นในอนาคตไว้ในการประชาพิจารณ์ครั้งนี้ด้วย

3) เป็นการจัดทำประชาพิจารณ์โดยขาดข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วน เนื่องจากการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ยังไม่แล้วเสร็จ

4) ภาครัฐและบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ ได้กะเกณฑ์ประชาชนให้เข้าร่วมเป็นฝ่ายสนับสนุนโครงการฯ อย่างไม่โปร่งใส เช่น มีหนังสือเชิญผู้เข้าร่วมประชาพิจารณ์ไปยังบุคคลที่เสียชีวิตไปแล้ว⁴

กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ พยายามยับยั้งการจัดทำประชาพิจารณ์ด้วยการยื่นหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ยุติการทำประชาพิจารณ์ แต่ไม่เป็นผล ดังนั้น ประชาพิจารณ์ครั้งแรกจึงเกิดขึ้น ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2543 ณ ห้องประชุมเทศบาลนครหาดใหญ่แต่ในที่สุดท้ายต้องล้มเลิกกลางคัน (มติชน (2), 2543) เนื่องจากเกิดความซุลมุนวุ่นวายขึ้นหลังจากมีผู้เดินทางมายังห้องประชุมประชาพิจารณ์ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มอย่างเห็นได้ชัด คือกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ จากอำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม อำเภอสะเดาและอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวนประมาณ 3,000 คน เดินทางมายื่นหนังสือให้ประธานคณะกรรมการประชาพิจารณ์ เพื่อขอให้หยุดการทำประชาพิจารณ์ครั้งนี้โดยให้เหตุผลหลักว่าเป็นการประชาพิจารณ์ที่ผิดรัฐธรรมนูญ โดยส่วนหนึ่งเป็นตัวแทนนำหนังสือเข้าไปในห้องประชุม กลุ่มคนดังกล่าวแต่ละคนถือธงสีเขียวมาเป็นสัญลักษณ์ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มผู้สนับสนุนให้มีการทำประชาพิจารณ์ซึ่งจัดเตรียมป้ายผ้าข้อ

ความยินดีต้อนรับความเจริญที่มาจากโครงการฯ และถือธงสีฟ้ามาเป็นสัญลักษณ์ และนาย บัญญัติ จันทร์เสนะ ผู้ว่าราชการจังหวัด ออกมาประกาศยุติการทำประชาพิจารณ์ในที่สุด

ภายหลังจากที่ภาครัฐประสบความล้มเหลวจากการจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งที่ 1 นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงแต่งตั้ง คณะทำงานสนับสนุนการทำประชาพิจารณ์โดยมีนายวีระชัย แนวบุญเนียร รองปลัดกระทรวง มหาดไทยเป็นประธาน พล.ต.ท.บุญเพ็ญ บำเพ็ญบุญ ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และ นายสวัสดิ์ แก้วทะนงค์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา พร้อมด้วยหัวหน้าส่วนราชการอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และสนับสนุนในการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการฯ ให้ สำเร็จลุล่วงให้ได้ โดยกำหนดวันประชาพิจารณ์ ครั้งที่ 2 เป็น วันที่ 21-22 ตุลาคม 2543 ณ โรงแรมเนเชียม สนามกีฬากลางเทศบาลนครหาดใหญ่ (บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (1), 2543)

การจัดทำประชาพิจารณ์ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นตามที่ภาครัฐกำหนดไว้และจบลงอย่างรวดเร็วในวันที่ 21 ตุลาคม 2543 ท่ามกลางความซุลมุนวุ่นวายมากกว่าครั้งแรกหลายเท่า กลุ่มผู้ คัดค้าน ผู้สนับสนุนโครงการฯ และเจ้าหน้าที่ตำรวจต่างมีผู้ได้รับบาดเจ็บ

เนื่องจากขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายหนึ่งปิดกั้นไม่ให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เข้าไปในที่ประชุมประชาพิจารณ์ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดควบคุมฝูงชนกลับอารักขาพลเอก จรัล กุลละวณิชย์ นายพรชัย รุจิประภา รองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) นายประเสริฐ บุญสัมพันธ์ กรรมการผู้จัดการใหญ่ ปตท.ก๊าซธรรมชาติ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และคณะกรรมการประชาพิจารณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการ ประชาพิจารณ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เดินทางออกจากสำนักงานเทศบาลนครหาดใหญ่ตรงไปยัง โรงแรมเนเชียม สนามกีฬาจิระนคร (มติชน (3), 2543) รวมทั้งกลุ่มประชาชนใส่เสื้อสีฟ้าเป็น สัญลักษณ์ว่าเป็นผู้สนับสนุนการทำประชาพิจารณ์ ทั้งหมดนั่งมาในรถตู้ขบวนเดียวกัน ซึ่งทำให้ มาพบกับกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ซึ่งมาชุมนุมรออยู่ที่สนามกีฬาจิระนคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ขอให้ยุติการทำประชาพิจารณ์อยู่ก่อนแล้ว แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจกลับตัดสินใจใช้ความรุนแรงสลาย การชุมนุมจึงเกิดการปะทะกันในที่สุด หลังจากมีผู้ได้รับบาดเจ็บจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสลาย การชุมนุมแล้วนั้น กลุ่มผู้ได้รับการอารักขาจากตำรวจชุดควบคุมฝูงชนจึงเข้าไปในห้องประชุมและ ดำเนินการประชาพิจารณ์จนกระทั่งเสร็จสิ้นลงในเวลาต่อมา

เบื้องหลังผลสรุปของการประชาพิจารณ์ครั้งนี้ก็คือ ประธานกรรมการประชาพิจารณ์เพียงใช้วิธีการตั้งคำถามว่าใครสนับสนุนโครงการฯ แล้วให้ยกมือลงมติ โดยไม่มีการชี้แจงข้อมูล ไม่มีการแสดงเหตุผลประกอบการตัดสินใจใดๆ ทั้งสิ้น ประธานคณะกรรมการประชาพิจารณ์กล่าวต่อสื่อมวลชนเพียงว่า “ขบวนการประชาพิจารณ์ดำเนินไปเรียบร้อย แล้ว ได้สอบถามประชาชนในที่ประชุมว่าใครเห็นด้วยให้ยกมือ ซึ่งทั้งหมดก็ยกมือ และขั้นตอนสุดท้ายคือ สรุปผลเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งถือเป็นเรื่องของคณะรัฐมนตรีแล้วจะให้สร้างหรือไม่ให้สร้าง” (มติชน (3), 2543)

หลังจากนั้นคณะกรรมการประชาพิจารณ์ชุดดังกล่าวสรุปผลการจัดทำประชาพิจารณ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2543 โดยเห็นควรดำเนินการก่อสร้างโครงการฯ ด้วยข้ออ้างว่าโครงการนี้เป็นผลดีต่อประเทศมากกว่าผลกระทบที่เกิดขึ้น แต่รัฐบาลจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจมากขึ้น ปัญหาที่ผ่านมาเป็นเพราะประชาสัมพันธ์ไม่ดีพอ แม้กลุ่มคัดค้านจะเป็นเพียงส่วนน้อยก็ตาม (ข่าวสด (6), 2542)

ในขณะที่ ศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ (มติชน (4), 2543) ให้ความเห็นว่า “ก่อนหน้ารับฟังความเห็นของคณะกรรมการประชาพิจารณ์ในวันที่ 21 ตุลาคม 2543 ใครๆ ก็คาดเดาได้หมดแล้วว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้น ฝ่ายคัดค้านไม่อาจยอมรับการประชาพิจารณ์ได้ เพราะเห็นว่าโครงการนี้ผ่านการตัดสินใจไปแล้ว และฝ่ายคัดค้านเองยังต้องการข้อมูลอีกหลายอย่างที่ทางการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยควรเปิดเผยอย่างโปร่งใส ฉะนั้น จึงเห็นว่าการประชาพิจารณ์จะเป็นเพียงการแสดงละคร เพื่อให้เกิดความชอบธรรมทางกฎหมายในการรับโครงการฯ เท่านั้น และผลที่สุด การประชาพิจารณ์ด้วยเวลาเพียง 25 นาที ก็ถือว่าผ่านอย่างเป็นทางการ”

ส่วนสภาพการเตรียมที่ประชุมประชาพิจารณ์ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ของรัฐนำเสาไฟฟ้า ท่อซิเมนต์ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาปิดกั้นทางเข้าสนามกีฬาจระเข้ซึ่งใช้เป็นที่ประชุมประชาพิจารณ์เพื่อไม่ให้กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เข้าไปได้ นั้น พ.อ.สุริยะ สมिति อดีตนายทหารคนสนิท พลเอกกิตติ รัตนฉายา (ไฟกัสดงขลา (2), 2543) อดีตแม่ทัพภาค 4 กล่าวว่า “เป็นทหารมาก็ไม่เคยเห็นอะไรอย่างนี้มาก่อน ทั้งลวดหนามและบังเกอร์ ไม่รู้ว่าประชาพิจารณ์หรือออกรบกันแน่ ผมไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้เพราะประชาพิจารณ์ต้องเป็นเรื่องเปิดกว้าง แต่รัฐบาลมองไม่เห็นประชาชนกลับปิดกั้น เป็นการแสดงออกถึงความเป็นเผด็จการของรัฐบาล และการเดินขบวนเป็นสิทธิที่จะทำได้ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นอำนาจของประชาชนที่จะวิพากษ์ ชุติภัย ถอดถอน และเปิดโปง”

การทำประชาพิจารณ์ครั้งนี้มีข้อสังเกตจากศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ (มติชน (4), 2543) ที่น่าสนใจ คือ “การรักษาสถานที่ด้วยท่อซีเมนต์ และกองทรายอย่างเข้มแข็ง และมีเพียงผู้สนับสนุนโครงการฯ เท่านั้นที่ได้เข้าไปในห้องประชุม นอกจากนั้นยังใช้เวลาไม่น้อยมากถึง 1 ชั่วโมง รวมทั้งใช้วิธีให้ผู้เข้าร่วมประชุมยกมือยืนยันว่าเห็นด้วยหรือไม่ก่อนยุติการทำประชาพิจารณ์ จึงเป็นไปได้ที่จะเกิดกระบวนการหาความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซียได้อย่างครบถ้วน อันที่จริงประชาพิจารณ์เป็นเพียงส่วนเดียวของ *สังคมพิจารณ์* หมายความว่า เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหาความรู้ของสังคมทั้งหมด (ไม่เฉพาะคนในห้องถ้ำ) ที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายสาธารณะบนพื้นฐานของความรู้ ฉะนั้น คนที่เห็นด้วยจึงไม่ต้องให้การ ก็เขาจะทำโครงการฯ อยู่แล้วจะมีอะไรให้การอีกเล่า คนที่ไม่เห็นด้วยต่างหากจึงควรให้การ (*ประชาพิจารณ์ใดๆ ที่ทำให้ฝ่ายคัดค้านบอยคอต ก็เป็นอันจบกัน ไม่รู้ว่าจะทำประชาพิจารณ์ไปได้อย่างไร*)”

นอกจากนั้นท่านยังให้ทัศนะอีกว่า “กระบวนการหาความรู้ นั้น ต้องใช้เวลา ความอดทน และความโปร่งใสเป็นอันมาก นั่นคือเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญจาก มาตรา 58-60 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีเกี่ยวกับประชาพิจารณ์ที่ออกใน พ.ศ.2539 ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำประชาสัมพันธ์โครงการฯ ไม่ใช่ทั้งการหาความรู้และไม่ใช่ทั้งเพื่อระงับความขัดแย้ง เป็นกฎหมายที่ใช้ไม่ได้ในสังคมไทย ที่เปลี่ยนแปลงไปถึงระดับที่ประชาชนทั่วไปต้องการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายสาธารณะแล้ว จึงไม่อาจสร้างความรู้ให้แก่สังคม และไม่อาจระงับความขัดแย้งได้สักกรณีเดียว”

หลังจากการจัดทำประชาพิจารณ์จบลง แต่ละฝ่ายก็แยกย้ายกลับสู่สถานที่ของตัวเอง สำหรับในส่วนของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ นั้น เมื่อขบวนรถของกลุ่มเดินทางถึงอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ก็ถูกดักยิงแต่ไม่มีผู้ได้รับบาดเจ็บเพียงแต่ได้ทิ้งรอยกระสุนปืนไว้เป็นหลักฐานบริเวณด้านข้างของรถบรรทุก 6 ล้อเท่านั้น จากเหตุการณ์ดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุให้ขบวนผู้คัดค้านโครงการฯ เดินทางไปล้อมสถานีตำรวจภูธรอำเภอจะนะ เพื่อเรียกร้องให้จับกุมผู้กระทำความผิด จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกหมายจับผู้ต้องสงสัยในที่สุด

ขณะเดียวกัน นายเคร่ง สุวรรณวงศ์ นายกเทศมนตรีเทศบาลนครหาดใหญ่ขณะนั้น ได้แจ้งความที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอหาดใหญ่ ให้ดำเนินคดีกับกลุ่มผู้ชุมนุมที่บุกเข้าไปทำลายทรัพย์สินในโรงยิมเนเซียม สนามกีฬาจิระนคร (เดลินิวส์, 2543) และออกหมายจับนายอุเชนทร์ เชียงเสน นักศึกษา และได้มาร่วมชุมนุมกับประชาชนกลุ่มคัดค้านการทำประชาพิจารณ์ในเวลาต่อมา

จึงสรุปได้ว่าช่วงการดำรงตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีนายชวน หลีกภัย เป็นเพียงการก่อรูปเชิงสัญญาต่าง ๆ ระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ความพยายามในการผลักดันโครงการฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่การก่อรูปของสัญญาฉบับต่างๆ การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดทำประชาพิจารณ์ ไม่เพียงแต่ไม่สามารถนำไปสู่ข้อยุติในปัญหาความขัดแย้งที่ประชาสังคมมีต่อโครงการฯ แต่กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวกลับนำไปสู่ความเสื่อมศรัทธาของสาธารณชนที่มีต่ออำนาจรัฐอย่างไม่สิ้นสุด

4.1.3 รูปธรรมของโครงการ(สมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ปี พ.ศ.2544 ถึงปัจจุบัน)

การดำเนินโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย เป็นรูปธรรมขึ้นอย่างชัดเจน ในยุคที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี จนถึงขั้นดำเนินการก่อสร้างในที่สุด ทั้งๆ ที่ก่อนรัฐบาลชุดนี้จะเข้ามาทำงานได้ประกาศไว้ว่า ถ้าพรรคไทยรักไทยได้เป็นรัฐบาลจะเริ่มต้นด้วยการทบทวนโครงการนี้อย่างแน่นอน⁵

โดยเริ่มตั้งแต่นายสนธยา คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่นั้นได้ให้สัมภาษณ์ยืนยันว่ารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ผ่านเรียบร้อยแล้ว (ไทยโพสต์ (2), 2544) โดยมีความเคลื่อนไหวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังได้กล่าวถึงแล้วในหัวข้อ

4.1.2

และรัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นี้ ได้ส่งทีมลงมาศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้คัดค้านโครงการหลายชุด แต่ไม่มีความคืบหน้าในการทบทวนโครงการอย่างที่ประกาศไว้แต่เดิมแม้แต่น้อย จนกระทั่งวันที่ 4 มิถุนายน 2544 กลุ่มผู้คัดค้านโครงการจึงประกาศว่าจะไม่เจรจากับหน่วยงานใดอีกต่อไปนอกจากนายกรัฐมนตรีเท่านั้น และต้องการให้นายกรัฐมนตรีมารับฟังความคิดเห็น รวมทั้งศึกษาข้อเท็จจริงในพื้นที่ด้วยตัวเอง (คมชัดลึก (1), 2545) ต่อมานายกรัฐมนตรี ได้เป็นประธานการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ที่บ้านพิษณุโลก และให้สัมภาษณ์ว่า “แม้จะฟังรายละเอียดจากหน่วยงานต่างๆ สรุปให้ฟังแล้ว ก็ยังไม่ได้ตัดสินใจ แต่จะลงพื้นที่ไปพบปะและอยู่กับประชาชนในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ก่อน เพราะตนไม่สนใจเรื่องการเมือง แต่สนใจว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน เพื่อไม่ให้วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป และเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ นายกรัฐมนตรีจะไม่รับรู้หรือลอยตัวไม่ได้ ส่วนสัญญาที่ทำไว้กับมาเลเซียก็ไม่มี

ปัญหา ประเทศไทยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศ และวิถีชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ” (มติชน (6), 2544)

ในที่สุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ก็เดินทางมารับฟังความเห็นจากกลุ่มผู้คัดค้านโครงการที่ลานหอยเสียบ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ในวันที่ 4 มกราคม 2545 และเดินทางไปรับฟังความเห็นจากนักวิชาการ รวมทั้งกลุ่มผู้สนับสนุนโครงการด้วยเช่นกัน (มติชน (7), 2545) โดยนายกรัฐมนตรีกล่าวกับประชาชนกลุ่มผู้คัดค้านโครงการที่ลานหอยเสียบว่า “บนพื้นฐานการตัดสินใจของตนเองนั้น วิถีชีวิตของคนสำคัญมากที่สุด ถ้าต้องตัดสินใจให้มีโครงการผลกระทบต้องอยู่ในขีดจำกัด และต้องไม่เกิดขึ้นพร้อมทั้งต้องฟังความเห็นของทุกฝ่ายด้วย” (ข่าวสด (8), 2545)

หลังจากนั้นเมื่อวันที่ 11 เมษายน 2545 สำนักนายกรัฐมนตรีออกแถลงการณ์ชี้แจงผลการศึกษาตามมาภายหลังการรับฟังความเห็นของประชาชน ว่าผลการศึกษาใหม่ตามที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเห็นว่า น่าจะพิจารณาบริเวณบ้านควนบ่อหิน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นแนวท่อส่งก๊าซและที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ 2 ใน 7 ทางเลือกเดิม ในสมัยรัฐบาลชุดก่อนหน้า (ดูตารางที่ 1 ประกอบ) นายกรัฐมนตรีจึงมอบหมายให้เร่งศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในบริเวณพื้นที่ตามทางเลือกที่ 2 นี้เป็นพิเศษ เพื่อเปรียบเทียบกับทางเลือกอื่นๆ อันเป็นการลดความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ (สำนักนายกรัฐมนตรี (3), 2545) จากนั้นสำนักนายกรัฐมนตรีได้ชี้แจงอีกครั้งในวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 แต่เนื้อหาหลักกลายเป็นว่ารัฐบาลตกลงที่จะให้ดำเนินการต่อไปตามทางเลือกเดิม คือทางเลือกที่ 5 ซึ่งเป็นทางเลือกเดิม และเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อสังคมและชุมชน จึงให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เปลี่ยนจุดวางท่อขึ้นฝั่งจากจุดเดิมไปในรัศมีไม่เกิน 5 กิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้มีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้วและให้ทำความเข้าใจกับราษฎรในพื้นที่ด้วย (สำนักนายกรัฐมนตรี (4), 2545) มีคำชี้แจงผลสรุปของการตัดสินใจออกมาเพียง 4 บรรทัด และไม่ได้ตอบคำถามใดๆ ของประชาชนเลย แม้แต่น้อย ซึ่งขัดแย้งกันโดยสิ้นเชิงกับถ้อยคำที่นายกรัฐมนตรีให้ไว้กับประชาชนที่ลานหอยเสียบว่า “ผมยังไม่ได้ตัดสินใจใดๆ ไว้ก่อนทั้งสิ้น จนกว่าจะได้รับฟังข้อเท็จจริงจากประชาชนในพื้นที่ และไม่ว่าจะตัดสินใจอย่างไรจะต้องมีเหตุผลชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจอย่างชัดเจน”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสาท มีแต้ม กลุ่มศึกษากาใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนสงขลา กล่าวถึงการตัดสินใจเดินหน้าโครงการของรัฐบาลครั้งนี้ว่า “เป็นการตัดสินใจเดินหน้าที่ไม่มีความรอบรองรับ ถือว่าไม่มีเหตุผล เพราะมีคำถามสำหรับโครงการนี้ ดังนี้ คำถามแรกคือ ปริมาณก๊าซที่จะขึ้นมาสำหรับส่วนที่เป็นของประเทศไทยมีจำนวนเท่าใด คำตอบคือวันละ 400

ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน รัฐบาลบอกว่าจะเอาก๊าซจำนวนนี้มาให้คนใน 5 จังหวัด ภาคใต้ใช้ คำถามที่สองคือ จะนำก๊าซไปใช้อะไรจึงจะหมด ในเมื่อคนทั้ง 63 ล้านคนใช้เพียง วันละ 177 ลูกบาศก์ฟุตเท่านั้น แล้วคนใน 5 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างซึ่งมีเพียง 4 ล้านคนจะต้องถูกบังคับให้ใช้เพิ่มขึ้นมาอีกถึงวันละ 400 ลูกบาศก์ฟุต คำถามที่สาม หากใช้ก๊าซไม่ครบตามสัญญา ก็จำเป็นต้องเสียเงินแต่ไม่ได้ใช้ก๊าซ (take or pay, ผู้วิจัย) เหมือนกับที่ประเทศไทยต้องจ่ายให้โครงการท่อก๊าซไทย-พม่า ถึง 4 หมื่นล้านบาทและยังต้องจ่ายต่อไปอีกนาน คำถามที่สี่ เป็นที่แน่นอนว่าคนไทยจะไม่มีโอกาสได้ใช้ก๊าซจากแหล่งนี้เลย ดังนั้นโครงการนี้จึงเป็น *โครงการท่อก๊าซไทยไปมาเลเซีย* จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าทำไมคนไทยต้องไปร่วมลงทุนสร้างท่อก๊าซด้วย ในเมื่อท่อก๊าซไทย-พม่า ฝ่ายไทยลงทุนเองตามลำพังถึง 16,500 ล้านบาท และคำถามสุดท้าย หากคนไทยทำเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติหรือขององค์กรตามที่อ้างกัน แล้วทำไมจึงเป็นหนี้จำนวนมหาศาล” (ข้าวสด (11), 2545)

ขณะเดียวกันศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคุณหญิงอัมพร มีสุข ประธานอนุกรรมการเฉพาะกิจเพื่อการศึกษาและตรวจสอบกรณีดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าบ่อนอก-หินกรูด และโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ร่วมกันแถลงข่าวกรณีการตัดสินใจของรัฐบาลครั้งนี้ว่า “การตัดสินใจดังกล่าวไม่มีการอธิบายเหตุผลและข้อมูลที่รัฐบาลใช้ประกอบการพิจารณา การตัดสินใจครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชน ที่มีต่อการทำงานของรัฐบาลโดยรวม อาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับกรดำเนินการดำเนินโครงการ และประชาชนในพื้นที่ ที่สำคัญ คือ การตัดสินใจเช่นนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็กรณัติตัวอย่างที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดและการกระทำที่ละเมิดต่อรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้นในอนาคต อีกอย่างการเปลี่ยนจุดขึ้นฝั่งของท่อก๊าซจากตำแหน่งหนึ่งไปสู่อีกตำแหน่งหนึ่ง โดยบอกว่าไม่ต้องทำไอเอเอใหม่นั้นถือว่เป็นสิ่งไม่ชอบธรรม ไม่ชอบด้วยเหตุผล”

นอกจากนั้นยังกล่าวว่า “การตัดสินใจไม่เป็นไปตามหลักการและขั้นตอนในรัฐธรรมนูญที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม ไม่สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เป็นอยู่ในขณะนี้ได้เวลานี้มีกลุ่มผู้คัดค้านโครงการนี้ยังมีแนวโน้มที่จะชุมนุมคัดค้านอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับมติของคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมา เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2545 เรื่องหลักการและแนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในการชุมนุมเรียกร้อง⁶ โดยมีมติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามกฎหมายอย่างจริงจัง จึงเป็นหวังว่าสังคมอาจใช้ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐได้” (ข้าวสด (10), 2545)

ต่อประเด็นความคิดเห็นดังกล่าวผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า หากมองในแง่ผลกระทบ ทั้งชุมชนและสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนจุดขึ้นฝั่งของท่าอากาศยานจากตำแหน่งหนึ่งไปสู่อีกตำแหน่งหนึ่ง ในรัศมีไม่เกิน 5 กิโลเมตร ไม่สามารถแก้ปัญหาเรื่องผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้เลย นอกจากนี้ เป็นไปเพื่อสร้างภาพให้สาธารณชนเห็นว่าภาครัฐเองก็ยอม “ถอยหนึ่งก้าวแล้ว” หากภาคประชาชนไม่ยอมก็หมายความว่าประชาชนกลุ่มผู้คัดค้านเป็นฝ่ายที่ไม่มีเหตุผล และปัจจุบันพื้นที่ก่อสร้างโครงการก็ห่างจากจุดเดิมเพียง 800 เมตร ไม่ใช่ 5 กิโลเมตรแต่อย่างใด

ต่อมามีกำหนดการประชุมร่วมกันระหว่างคณะรัฐมนตรีประเทศไทย และ ประเทศ มาเลเซีย ณ โรงแรมเจบี อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ในวันที่ 21-22 ธันวาคม 2545 โดยนายพงศ์เทพ เทพกาญจนา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพลังงานขณะนั้น ให้สัมภาษณ์ว่าการประชุมครั้งนี้ จะมีการนำเรื่องเงื่อนไขในการดำเนินโครงการท่าส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย มาหารือกับคณะรัฐมนตรีประเทศมาเลเซีย (มติชน (11), 2545) ประชาชนในพื้นที่อำเภอนาหม่อม อำเภอนาหว่อม อำเภอสะเดา และอำเภอนาหว่อมจังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในพื้นที่เป้าหมายโครงการจึงตกลงร่วมกันว่าจะมายื่นหนังสือ เพื่อให้คณะรัฐมนตรี มีมติทบทวนโครงการ ดังที่ สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) เล่าว่า “คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่ประชุมสมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งนักวิชาการทั่วประเทศพันกว่าคน บอกให้ทบทวนโครงการทั้งนั้น แม้แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบูรพา⁷ ซึ่งรัฐบาลสั่งให้ศึกษาข้อมูล ก็ยังมีความเห็นแบบนี้เหมือนกัน แต่รัฐบาลกลับสั่งให้เดินหน้า อยากรู้ว่านายกใช้ข้อมูล หรือเอาเหตุผลที่โหดมาตัดสินใจ หรือเชื่อเพียง 53 นายพล⁸ เท่านั้น เราจึงจำเป็นต้องมายื่นหนังสือเพื่อขอให้กรม.มีมติทบทวนโครงการ และเราก็ตกลงว่าต้องมากันให้มากเพราะมีกรม.มาเลเซียมาด้วยเป็นโอกาสที่เราจะได้ยืนยันให้เค้ารู้ความจริงว่านายกโกหก ที่ไปบอกมาเลยว่าคุณคัดค้านโครงการนี้เหลือไม่กี่คนแล้ว”

ตั้งแต่วันที่ 20 ธันวาคม 2545 กลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่าส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย จำนวนประมาณ 1,500 คน เดินทางมายัง อำเภอนาหว่อม จังหวัดสงขลา แต่กลับถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจสลายการชุมนุมในขณะที่ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งกำลังทำพิธีละหมาด นอกจากผู้ชุมนุมจะได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากแล้ว เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนยังถูกจับกุมคุมขังจำนวน 12 คน โดยได้รับการประกันตัวในวันที่ 23 ธันวาคม 2545 (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (1), 2546)

ต่อเหตุการณ์ดังกล่าว สุไรดีห์ โต๊ะหลี เล่าว่า “มีข่าวว่าจะมีผู้ชุมนุมอื่นๆ มากันเป็นจำนวนมาก โอกาสที่จะยื่นหนังสือได้มีน้อย เราจึงต้องเดินทางไปก่อนหนึ่งวันเพื่อพักรอในจุดที่

สามารถยื่นหนังสือถึงนายกฯ หรือนายวันนอร์¹⁰ ได้ แต่เมื่อเดินทางไปถึงถนนปากทางเข้าโรงแรมเจบี ขณะที่พวกเราบางกลุ่มก็ละหมาด บางกลุ่มก็กินข้าว เพื่อรอการประสานงานกับทางเจ้าหน้าที่ว่าจะให้เดินทางเข้าไปทางไหน ตำรวจก็บุกฝ่าแผงเหล็กออกมาใช้กระบองทุบตีพวกเรา เทหมีอ้วนหัวหม้อแกงกระจายกระจาย พวกเราไม่ทันรู้ตัว... เราไม่เข้าใจเลยว่าเราทำอะไรผิด เราเป็นประชาชน เราต้องการมีส่วนร่วมตัดสินใจกับสิ่งที่จะเข้ามาในบ้านของเรา...เราผิดตรงไหน” (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2548)

และภายหลังเหตุการณ์สลายผู้ชุมนุมดังกล่าว กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ยังคงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยมียอดผู้ถูกดำเนินคดีจนถึงขณะนี้รวม 32 คน (ดูภาคผนวก จ) โดยชุดแรกจำนวน 20 คน (รวมเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่ถูกจับกุมจากเหตุการณ์สลายผู้ชุมนุมด้วย) ชั้นศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องไม่มีความผิดตามข้อกล่าวหา ส่วนที่เหลืออีก 12 คน นั้น ปัจจุบันอยู่ระหว่างพิจารณาคดีในชั้นศาล

ภายหลังสลายการชุมนุมดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในปีถัดมาการเริ่มต้นก่อสร้างโครงการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมก็เกิดขึ้นเมื่อ พล.ต.อ.สันต์ ศรุตานนท์ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเป็นประธานประชุมเตรียมความพร้อมแผนรักษาความปลอดภัย และให้ความคุ้มครองผู้ดำเนินการโครงการก่อสร้างที่จะเข้าไปดำเนินการ ในวันที่ 19 มิถุนายน 2546 โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้น ในเบื้องต้นใช้กำลังตำรวจร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดนกว่า 400 นาย โดยมีกำลังทหารเป็นหน่วยสนับสนุนอยู่ที่ตั้งของทหารเอง (มติชน (13), 2546) พร้อมๆ กันนั้นก็มีการรายงานข่าวว่า “ทีม 53 นายพลบ้านพิษณุโลก” ได้เปิดไฟเขียวให้บริษัทใช้หน่วยทหารทัศนศึกษา เข้าร่วมลุยกวาดล้างผู้ชุมนุม โดยประสานงานกับรองแม่ทัพภาคที่ 4 ไว้แล้ว พร้อมปฏิบัติการทุกเมื่อ ส่วนงบประมาณในการใช้จ่ายนั้น ให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเป็นผู้สนับสนุน (มติชน (14), 2546) จากนั้น วันที่ 21 มิถุนายน 2546 กำลังตำรวจชุดควบคุมฝูงชน ชุดปราบจลาจลภูธรภาค 9 และตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ที่ 43 รวม 4 กองร้อย กระจายกำลังลงพื้นที่ตำบลสะกอมและตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และบริเวณศูนย์รวมเครือข่ายคัดค้านโครงการก่อสร้างและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (ที่ประชาชนรู้จักกันในนามลานหอยเสียบ) ตามคำร้องขอของบริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด โดยมีการตั้งฐานและที่พักเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เริ่มโครงการจนแล้วเสร็จ (มติชน (1), 2546) โดยเจ้าหน้าที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เริ่มนำรถแบ็คโฮไปปรับพื้นที่เพื่อก่อสร้างโรงแยกก๊าซ ถือเป็นวันแรกของการเริ่มต้นก่อสร้างโครงการอย่างเป็นทางการนั้นเอง (ข่าวสด (14), 2546)

ภายหลังจากดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าว ก็มีการร้องเรียนจากประชาชน ไปยังหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ว่าการดำเนินการก่อสร้างโครงการมีการบุกรุกที่ดินสาธารณะ ประโยชน์ในพื้นที่ตำบลสะกอม และตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ใน 2 ประการ คือ

1) เป็นการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ “โคกชายทะเล” แต่บริษัทซัมซุงซึ่งรับผิดชอบดำเนินการก่อสร้างยืนยันว่าเป็นที่ดินมีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย

2) เป็นการบุกรุกเส้นทางสาธารณะประโยชน์ ซึ่งพี่น้องมุสลิม เรียกว่า “ทางวะกัฟ”¹⁰ อันหมายถึงอุทิศเพื่อพระเจ้า ให้ประชาชนทั่วไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ในขณะที่ผู้รับผิดชอบโครงการชี้แจงว่ามีเส้นทางรอบโรงแยกก๊าซแลทำให้เป็นเส้นทางเดินแทนเส้นทางเดิมแล้ว

การเรียกร้องของประชาชนกลุ่มคัดค้านโครงการฯ ใน 2 ประการดังกล่าว ยังคงเป็นความขัดแย้งที่ยังดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ชนิดไม่มีข้อยุติจนถึงปัจจุบัน

จึงสรุปได้ว่าพัฒนาการของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ตั้งแต่สมัยรัฐบาล พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึงสมัยรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ในปัจจุบัน กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นตั้งแต่พัฒนาการทางแนวคิด การทำสัญญาระหว่างประเทศ การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดทำประชาพิจารณ์ จนถึงการก่อสร้างโครงการฯ เป็นการกำหนดและตัดสินใจดำเนินโครงการฯ โดยภาครัฐทั้งสิ้น หลายกิจกรรมได้เกิดขึ้นและดำเนินการหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2540 แต่รัฐบาลยังละเลยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดและตัดสินใจดำเนินโครงการมาโดยตลอด

4.2 บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ต่อโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

บทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ต่อโครงการฯ ประกอบด้วย 5 ประเด็น คือ

- 1) สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึงพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ.2520-2540)
- 2) สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ.2540-2543)
- 3) สมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-ปัจจุบัน)
- 4) ความพยายามมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการดำเนินโครงการฯ ของภาคประชาชน และ
- 5) การรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และทัศนคติ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 สมัยรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึง พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2520 - 2540)

จากรายละเอียดในหัวข้อแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่พัฒนาร่วมไทย-มาเลเซียหรือแหล่งเจดีเอ (สมัยรัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ถึงพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ปี พ.ศ.2520-2540) นั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินโครงการ เป็นไปโดยการรวมศูนย์อยู่ที่ภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของประชาชนและนักวิชาการหลายท่านที่ว่า เพิ่งรับรู้รายละเอียดของโครงการนี้ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย (ปี 2541) แล้ว ปรากฏการณ์รวมศูนย์ดำเนินโครงการ โดยภาครัฐดังกล่าว รัฐบาลอาจเล็งเห็นว่าในช่วงดังกล่าว รัฐธรรมนูญยังขาดการให้ความสำคัญในประเด็นสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร แสดงความคิดเห็น สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชน และสิทธิในการตรวจสอบอำนาจรัฐทุกระดับ จึงเป็นเหตุให้ไม่ปรากฏการให้ข้อมูลข่าวสารใดๆ ต่อสาธารณะในช่วงเวลาขณะนั้น ในขณะที่ประชาชนเองก็ขาดช่องทางในการรับรู้ ข่าวสาร หรือบางกลุ่มบางคนอาจจะรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการ แต่ก็เป็นการรับรู้เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของโครงการเท่านั้นทำให้คนส่วนใหญ่ขาดจิตสำนึกในการออกมาแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์โครงการ

4.2.2 สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ.2540-2543)

ในสมัยรัฐบาลนี้ถือเป็นช่วงเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญ ต่อการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาแหล่งก๊าซเจดีเอ ซึ่งนำมาสู่การเกิดขึ้นของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซียที่ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา สิ่งสำคัญที่น่าพิจารณาคือ การเข้ามาบริหารประเทศของรัฐบาลชวน หลีกภัยในช่วงปลายปี 2540 นั้นเป็นช่วงที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ปี 2540 แล้ว ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนจะเกิดขึ้นแล้ว แต่การตัดสินใจดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ ของรัฐก็ยังคงดำเนินไปในลักษณะเดิม คือ การกีดกันประชาชนออกจากการมีส่วนร่วม สิทธิชุมชนที่รัฐธรรมนูญให้การรับรอง¹¹ ดูเหมือนยังคงไม่มีตัวตนที่รัฐจะมองเห็นและนำมาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการดำเนินโครงการพัฒนา

ในกรณีโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย นี้ รัฐบาลยังคงปกปิดข่าวสารสาธารณะ (Public Information) หรือนำข่าวสารสาธารณะมาเป็นข้อมูลส่วนตัวของธุรกิจเอกชน (Private Information) นอกจากข้อมูลข่าวสารแล้ว กระบวนการดำเนินโครงการก็ผิดรัฐธรรมนูญในหลายๆ ขั้นตอนอีกด้วย ดังเห็นได้จากรายละเอียดในกรณีต่างๆ ดังนี้

1) การพิจารณาตัดสินใจดำเนินโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบกับประชาชนในพื้นที่ ไม่มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า ตามแผนการเดิมที่ดำเนินมาจนถึงปี 2539 นั้น แนวทางการพัฒนาแหล่งก๊าซเจดีเอไม่ได้มีแผนเกี่ยวกับการวางท่อและตั้งโรงแยกก๊าซที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยแต่อย่างใด แต่จากการผลักดันของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และบริษัทเปโตรนาสของประเทศมาเลเซีย ทำให้ในที่สุดรัฐบาลได้อนุมัติให้มีการดำเนินโครงการก่อสร้าง และโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียขึ้น ซึ่งกระบวนการพิจารณาตัดสินใจในโครงการนี้ ประชาชนในพื้นที่ซึ่งคาดว่าจะได้รับผลกระทบ ไม่ได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจแม้แต่น้อย

ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการเริ่มทราบว่ามีโครงการนี้เกิดขึ้นเมื่อมีข่าวว่านายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย มาเป็นประธานและสักขีพยานในการทำสัญญาระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย กับ บริษัท เปโตรนาส ประเทศมาเลเซีย ในการลงนามข้อตกลงหลัก “หลักการซื้อขายก๊าซธรรมชาติระหว่างกลุ่มผู้ซื้อและกลุ่มผู้ขาย” เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2541 และประชาชนบางส่วนทราบเมื่อเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเข้ามาทำงานในพื้นที่แล้ว

ดังที่อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาให้ความเห็นว่า “ประมาณปี 2539-2540 ก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ ตนซึ่งเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาในขณะนั้นก็ทราบเพียงมีนโยบายเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ไม่มีรายละเอียดชัดเจนเรื่องการดำเนินการหรือปฏิบัติอย่างไรต่อประชาชนในพื้นที่” (อำนาจ รุ่งเงิน (สัมภาษณ์), 17 กรกฎาคม 2548) สอดคล้องกันกับอดีตนายอำเภอจะนะ ซึ่งให้สัมภาษณ์ว่า “เริ่มรับรู้ว่าภาครัฐมีนโยบายดำเนินโครงการฯ ในช่วงที่ตนดำรงตำแหน่งปลัดอาวุโส คือ พ.ศ.2538-2541 แต่ทราบเพียงว่าเริ่มมีการสำรวจโครงการ และจะดำเนินโครงการที่อำเภอนี้เท่านั้น ไม่มีรายละเอียดอื่น ๆ รวมทั้งไม่มีนโยบายหรือกิจกรรมใด ๆ จากภาครัฐในการชี้แจงให้ประชาชนทราบหรือมีกิจกรรมที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม จนกระทั่งตนย้ายกลับมาเป็นนายอำเภอใน ปี พ.ศ.2544-2546 ซึ่งมีความรุนแรงเกิดขึ้นแล้ว ประชาชนคัดค้านกันแล้ว ยากต่อการแก้ไขปัญหา และเมื่อกลับมาก็ไม่ได้มีกิจกรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่อย่างใด ไม่มีนโยบายใดๆ มาจากภาครัฐโดยตรง ขึ้นอยู่กับทางอำเภอเองว่าจะทำอย่างไร ซึ่งตนก็ใช้วิธีพูดคุย โกล่เกลี่ยเพื่อลดความรุนแรง ทำความเข้าใจบนความเป็นเครือญาติของชาวจะนะเอง ให้อยู่บนพื้นฐานประชาธิปไตย” (นายนฤพล แผละดี (สัมภาษณ์), 20 กรกฎาคม 2548)

เช่นเดียวกับที่นายโอะ ดนสวี (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2548) กำนันตำบล ตลิ่งชัน อำเภอจะนะ ยืนยันว่า “ทราบรายละเอียดโครงการนี้จากที่ประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน อำเภอจะนะ ก่อนที่นายกรัฐมนตรีนเรนทร จีระพัฒน์ จะมาเป็นสักขีพยานการเซ็นสัญญาระหว่าง ประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย ที่อาคารอเนกประสงค์ ตินสุลานนท์ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2541 และซึ่งตนเองก็ไปร่วมงานดังกล่าวด้วย หลังจากได้รับ แจ้งในที่ประชุมประจำเดือนของกำนันผู้ใหญ่บ้าน”

ในขณะที่นายเส็น หมัดเมาะ (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2548) อดีตกำนัน ตำบลสะกอมกล่าวว่า “ประมาณต้นปี พ.ศ.2541 นั้น ตนยังไม่เคยทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการนี้มาก่อน แต่เห็นป้ายขนาดใหญ่ติดตั้งบริเวณถนนตลิ่งชัน-สะกอม มีข้อความที่มีความหมาย ทำนองว่า ยินดีต้อนรับ โครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย โดยไม่ทราบว่าใครเป็นผู้นำไปติดตั้งในเวลากลางคืน ขณะเอาป้ายดังกล่าวออกก็ไม่มีใครเห็นอีก หลังจากนั้นไม่กี่วันจึงทราบข่าวว่าเป็นวันเดียวกันกับการเซ็นสัญญาเรื่องท่อก๊าซระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซียนั่นเอง”

นอกจากนี้ นายรอหีม สะอู (สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2548) อดีต โต๊ะอิหม่ามบ้านตลิ่งชัน ตำบลตลิ่งชัน ยืนยันว่า “คณะกรรมการมัสยิด¹² ซึ่งเป็นองค์กรทางศาสนาที่สำคัญในชุมชนก็ไม่ได้รับข้อมูลใด ๆ จากภาครัฐเช่นกัน”

ส่วนการประชาสัมพันธ์โดยผู้รับผิดชอบโครงการนั้น นายสัมพันธ์ ละอองจิตร (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2548) อดีตพนักงานของบริษัทดุลประชาธรรมจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่ทำหน้าที่มวลชนสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์โครงการโรงแยกก๊าซธรรมชาติ และท่อส่งก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย พื้นที่อำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อมและอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ชี้แจงว่า “บริษัท ดุลประชาธรรม จำกัด เริ่มต้นจดทะเบียนเพื่อรับงาน เป็นที่ปรึกษาโครงการท่อก๊าซ โดยเฉพาะ เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2541 หลังจากการลงนามทำสัญญาระหว่างประเทศเพียงไม่กี่เดือน”

2) การลงนามสัญญาซึ่งก่อให้เกิดผลผูกพันทางกฎหมายในการดำเนินโครงการ

2.1) การลงนามสัญญาระหว่างไทยและมาเลเซียในแต่ละครั้ง เกิดขึ้นโดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมแต่อย่างใด ดังเช่นการลงนามข้อตกลงหลัก (HOA : Head of Agreement) ในการซื้อก๊าซธรรมชาติเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2541 ณ อาคารอเนกประสงค์ ตินสุลานนท์ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐธรรมนูญ 2540 บังคับใช้แล้ว ณ บริเวณพิธีลงนามสัญญาดังกล่าวได้มี นักเรียน นักศึกษา ซึ่งเป็นสมาชิกศูนย์ส่งเสริมเยาวชน

ชนสมิหลา ได้ลดยเรือติดป้ายประท้วงและเรียกร้องให้มีการจัดประชาพิจารณ์ก่อนการทำสัญญา (ดังจะกล่าวถึงในหัวข้อ 4.2.4) แต่ก็ไม่เป็นผล

2.2) การตัดสินใจอนุมัติโครงการฯ ของรัฐบาลข้ามขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน รัฐบาลได้ทำสัญญาครั้งสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย โดยตรง ก็คือ การลงนามสัญญาเมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542 รวม 4 ฉบับ ได้แก่

(1) สัญญาซื้อขายก๊าซ (Gas Sale Agreement : GSA) ระหว่างกลุ่มผู้ขาย (คือ องค์การร่วมไทย-มาเลเซียและบริษัทผู้รับสัมปทาน) และกลุ่มผู้ซื้อ (คือ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และเปโตรนาส)

(2) สัญญาผู้ถือหุ้น (Shareholders Agreement) ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยกับเปโตรนาส

(3) สัญญาให้ยืมคืน (Balancing Agreement) ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย กับเปโตรนาส

(4) สัญญาสัญญาแม่บทการร่วมทุน (Master Agreement for Gas Joint Venture Projects) ระหว่างการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย กับเปโตรนาส

สัญญาฉบับที่ 2 และ 3 ข้างต้นถือเป็นข้อผูกพันทางกฎหมายที่ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และบริษัทเปโตรนาสของประเทศมาเลเซียจะต้องร่วมทุนในการก่อสร้างท่อส่งก๊าซมาขึ้นฝั่งและก่อสร้างโรงแยกก๊าซที่จังหวัดสงขลา โดยในการลงนามสัญญาครั้งนั้น นายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศ (นายชวน หลีกภัย และ ดร.มหาเธร์ มูฮัมหมัด) ได้มาร่วมเป็นสักขีพยานด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่ารัฐบาลได้ตัดสินใจ “อนุมัติโครงการ” ไปล่วงหน้าแล้วโดยไม่ได้คำนึงถึงบทบัญญัติใดๆ ในรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเลย ถึงแม้ว่าในวันดังกล่าวจะมีการประท้วงของประชาชนกว่า 500 คนก็ตาม

นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนในช่วงดังกล่าวว่า “ก่อนที่จะดำเนินการก็ต้องศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและทำประชาพิจารณ์ก่อน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขอเวลา 5-6 เดือน หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถแก้สัญญาได้” (ไทยโพสต์ (A), 2542) และ “ถ้าทำประชาพิจารณ์แล้วไม่ได้รับการอนุมัติ การเซ็นสัญญาก็ไม่มีผล” (โครงการเจดีเอร่วมทุน ปตท.-เปโตรนาส (3), 2542)

2.3) ข้อผูกพันทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากการลงนามสัญญาระหว่างไทยกับ มาเลเซียข้างต้น ได้รับการพิสูจน์ในเวลาต่อมาว่า ได้กลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่บีบบังคับให้รัฐบาล ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญา ไม่ว่าจะต้องมีการ “ลัดขั้นตอน” หรือ “ละเลยสิทธิชุมชน” หรือแม้กระทั่ง “ละเมิดสิทธิมนุษยชน” ก็ตาม

นายदनัย อนันติโย อดีตกรรมการสหภาพนายควมภาค 9 ได้กล่าวเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2542 ภายหลังจากทราบข่าวคณะรัฐมนตรีมีมติให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ทำสัญญากับบริษัทเปโตรนาส ประเทศมาเลเซียว่า “ต้องยกเลิกมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 14 กันยายน 2542 ที่ให้ไปเซ็นสัญญา ต้องรอผลการศึกษาดังกล่าวและทำประชาพิจารณ์ก่อน เพราะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 56¹³ มาตรา 76¹⁴ และอีกหลายมาตราเขียนไว้ชัดเจน แล้วก็โยงกับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสร้างเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 รัฐธรรมนูญใหม่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วม หากจะทำอะไรต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตของเขาด้วย ไม่ใช่อยู่ๆ ก็เอาอะไรใส่เข้าไปแล้วบอกว่าคุณต้องรับ ไม่รับรัฐบาลจะถูกปรับ เหมือนปัญหาท่อก๊าซ ไทยพม่า อันนี้ก็อ้างอีกว่าจะเสียสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ รัฐบาลจะนำประโยชน์นี้มาเป็นข้ออ้างตลอด” และยังกล่าวอีกว่า “ตนได้ปรึกษาหารือกับทนายความในจังหวัดสงขลาแล้ว สรุปได้ว่าเป็นการผิดกฎหมายอย่างชัดเจน เพราะรัฐธรรมนูญใหม่ระบุไว้แล้วว่า โครงการขนาดใหญ่โดยเฉพาะโครงการระดับชาติ ต้องผ่านการศึกษาดังกล่าวและการทำประชาพิจารณ์ก่อน ดังนั้นการให้ไปเซ็นสัญญาถือว่าขัดต่อกฎหมาย สัญญาจึงเป็นโมฆะ” (ข่าวสด (1), 2542)

จรวัย เพชรรัตน์ จากกลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน กล่าวภายหลังจากการทำสัญญาระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียโดยมีนายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศเป็นสักขีพยานในวันที่ 30 ตุลาคม 2542 ว่า แม้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จะถือว่าโครงการนี้ไม่ใช่โครงการของรัฐ เพราะร่วมทุนกับบริษัทน้ำมันเปโตรนาสของมาเลเซีย แต่โครงการนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม จึงต้องผ่านการทำประชาพิจารณ์ก่อน ตามมาตรา 59 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ในทางปฏิบัติกลับมีการเซ็นสัญญาก่อน ขณะที่การทำประชาพิจารณ์กลับเป็นขั้นตอนสุดท้าย (ผู้จัดการ (1), 2542)

3) การจัดทำประชาพิจารณ์

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวว่า “ประชาพิจารณ์โครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย ไม่ใช่ประชาพิจารณ์ เพราะกระบวนการ

ผิดหลักการประชาธิปไตยทั้งหมด รัฐบาลทำผิดกฎหมายรัฐธรรมนูญด้วยการไปทำข้อตกลงไทย-มาเลเซีย รัฐบาลไม่มีความชอบธรรมในการลงนาม กระบวนการจัดการประชาธิปไตยก็ไม่มี ความชอบธรรม” (โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา, 2543) และกล่าวอีกว่า “การทำประชาธิปไตยโครงการนี้ เป็นการดำเนินการที่ขั้นตอนเร่งรัด รวดรัดและตัดสินใจไปแล้ว รวมทั้งการให้ข้อมูลกับประชาชนก็ดำเนินการไม่ทั่วถึง ซึ่งการกระทำของรัฐบาลและคณะกรรมการประชาธิปไตยในขณะนี้ น่าจะเข้าข่ายการกระทำผิดกฎหมาย รวมถึงการลิดรอนสิทธิของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ”

นอกจากนี้ นายแก้วสรร อดีโพิธิ สมาชิกวุฒิสภา กรุงเทพมหานคร กล่าวว่า การทำประชาธิปไตยของรัฐบาลครั้งนี้ น่าจะเรียกว่าประชาสัมพันธ์มากกว่าประชาธิปไตย เนื่องจากการทำเพื่อให้ประชาชนเชื่อในสิ่งที่รัฐบาลต้องการให้เชื่อเท่านั้น หากเป็นประชาธิปไตยจริง ต้องเป็นการทำประชาธิปไตยการพัฒนาพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง เพราะโครงการนี้เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาจังหวัดภาคใต้ตอนล่างโดยรวม ที่สำคัญรัฐได้ตัดสินใจไปแล้ว เห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 14 กันยายน 2542 ที่รัฐบาลอนุมัติจัดตั้งบริษัทร่วมทุนระหว่างการบินไทย (ปตท.) กับบริษัทเปโตรนาส (มาเลเซีย) เพื่อให้ดำเนินการโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย (กรุงเทพธุรกิจ (2), 2543)

4) การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)

4.1) จากการสัมภาษณ์รายครัวเรือนพบว่า กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม เท่ากับ 1.27 ซึ่งหมายความว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย

4.2) กลุ่มประชาชนที่ไม่ได้ติดตามศึกษาโครงการฯ หรือไม่ได้เข้าร่วมการประชุมคัดค้านโครงการฯอย่างสม่ำเสมอ ก็จะไม่รู้จักว่า “รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA)” คืออะไร

4.3) กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) กระทำได้ไม่สมบูรณ์ ดังที่สุไลมาน หมัดยูโสะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในช่วงนั้นเล่าว่า “ผมไม่ได้รับทราบอย่างเป็นทางการว่ามีการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ไม่มีใครติดต่อมา แต่เห็นมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มาสำรวจความเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการนี้ มากัน 1 คันรถบัส หลังจากนั้นก็

มีฝรั่งมาสำรวจแนวท่อเพื่อทำอีไอเอแล้วรถติดหล่ม พี่น้องประชาชนมาช่วยเข็นรถแล้วจึงกลับไป โดยยังไม่ได้สำรวจอะไร หลังจากพี่น้องประชาชนทราบแน่ชัดแล้วว่ามีการทำอีไอเอ จึงมีการจัดเวรยามเพื่อป้องกันไม่ให้ไม่ให้มีการสำรวจ หรือจัดทำอีไอเอ เพราะเป็นอีไอเอที่ไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ต่อมากลุ่มนักวิชาการอ้างว่าสำรวจและจัดทำอีไอเอเสร็จแล้ว หลังจากนั้นมีการจัดชี้แจงข้อมูลที่โรงเรียนบ้านตลิ่งชัน ตำบลตลิ่งชัน และที่ว่าการอำเภอจะนะ แจ้งว่าทำอีไอเอเสร็จแล้ว ทั้งๆ ที่ไม่เคยมีการมาถามประชาชนซึ่งเป็นผู้รู้ทางด้านศาสนา ด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสังคมแต่อย่างใด”

4.4) การรวบรัดและไม่ให้ความสำคัญต่อประชาชนในพื้นที่ในการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้กลุ่มประชาชนผู้ติดตามศึกษาโครงการนี้ ยิ่งสนใจเรียนรู้มากขึ้นว่า “อีไอเอ” คืออะไร และมีคำล้อเลียนต่อภาครัฐของ “เป๊าะสอ” หรือนายมุสอ โต๊ะมุสอ ซึ่งเป็นผู้เฒ่าที่พี่น้องประชาชนในตำบลสะกอม อำเภอจะนะ เคาะประทัก และเสียชีวิตไปแล้ว กล่าวไว้ว่า “ไม่ต้องไปถามพวกข้าราชการหรอก ฎุแปลให้เองก็ได้ง่ายนิดเดียว อี ก็คือ ตัวเมีย ส่วน ไอ ก็คือตัวผู้ ตัวสุดท้าย เอ คงหมายถึงตุ๊ดละมัง”

4.2.3 สมัยรัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ.2544-ปัจจุบัน)

ในขณะที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร เข้าสู่อำนาจในปี 2544 ความขัดแย้งในโครงการนี้ภายหลังเหตุการณ์รุนแรงในการจัดประชาพิจารณ์ ทั้งสองครั้ง¹⁵ และประชาชนในพื้นที่โครงการเองก็แสดงออกอย่างแข็งขันในการคัดค้านโครงการฯ ภายใต้ภาวะดังกล่าว รัฐบาลทักษิณไม่ได้แสดงท่าทีสนับสนุนหรือคัดค้านโครงการนี้อย่างชัดเจน แต่พยายามแสดงออกให้เห็นว่า รัฐบาลใส่ใจต่อความคิดเห็นของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง โดยรัฐบาลได้ส่งตัวแทนไปรับฟังปัญหาจากฝ่ายคัดค้านโครงการหลายครั้ง รวมทั้งการลงพื้นที่รับฟังข้อมูลโดยตัวนายกรัฐมนตรีเองอีกด้วย

1) การส่งตัวแทนมารับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน

1.1) นายวัชรพันธ์ จันทรวงศ์ ผู้ช่วยเลขาธิการนายกรัฐมนตรี และคณะประมาณ 15 คน เดินทางมารับฟังข้อมูลเพื่อรวบรวมนำเสนอ นายกรัฐมนตรี โดยพูดคุยกับตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และตัวแทนนักวิชาการ ณ สำนักงานโครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2544

1.2) นายภูมิธรรม เวชยชัย เลขาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.ท.ปรีชา วรธนรัตน์ รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี นายวัชรพันธ์ จันทรวงศ์ นายเกรียงกมล เลขาไพโรจน์ และคณะ เดินทางมารับฟังข้อมูลเพื่อรวบรวมนำเสนอ นายกรัฐมนตรี โดยพูดคุยกับ

พี่น้องประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการฯ ทั้ง 4 อำเภอ (อำเภอจะนะ อำเภอนาหม่อม อำเภอ สะเดา และอำเภอหาดใหญ่) และเครือข่ายพันธมิตร ที่ลานหอยเสียบ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และ ทีมวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2544

1.3) พล.อ.อ.เสริมยุทธ บุญศิริยะ เลขธิการรองนายกรัฐมนตรี (นายปอง พล อติเรกสาร) และคณะเดินทางมารับฟังข้อมูลเพื่อรวบรวมนำเสนอ นายกรัฐมนตรี โดยพูดคุยกับ ตัวแทนนักวิชาการ และตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ณ โรงแรมเซ็นทรัล สุคนธา อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2544

2) นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มารับฟังความคิดเห็นของภาคประชา ชนด้วยตนเอง

นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เดินทางมารับฟังความคิดเห็น ณ ลาน หอยเสียบ เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2545 โดยมีตัวแทนภาคประชาชนนำเสนอประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1) ความชอบธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชน

นายกิตติเทพ สุทธิสว่าง ตัวแทนกลุ่มจะนะรักถิ่น กล่าวว่ “โครงการฯ นี้ไม่ได้ทำประชาพิจารณ์ก่อนที่จะเซ็นสัญญาและอนุมัติโครงการ ซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงอุตสาหกรรมและการ ปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ต่างหมกเม็ดเรื่องอุตสาหกรรมต่อเนื่องและอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เมื่อ ประชาชนเรียนรู้มากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้กลับบอกว่าอุตสาหกรรมต่อเนื่องไม่มีแล้ว เหลือเพียงท่อ ก๊าซเท่านั้น

แต่กลับมีการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง อุตสาหกรรมปิโตรเคมีในพื้นที่อำเภอจะนะไว้เรียบร้อยแล้ว รวมทั้งทำแผนแม่บทไว้แล้วด้วย การ โฆษณาว่าโครงการนี้มีเพียงท่อก๊าซเท่านั้นจึงเป็นการโกหกหลอกลวงประชาชน ส่วนเรื่องการจัด ทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรม ชาติไทย-มาเลเซีย นั้น ทางการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยยังไม่ได้ศึกษาข้อเท็จจริง แต่สำนักงาน นโยบายและแผน ก็ยังอนุมัติให้ผ่านทั้งๆ ที่ผู้ชำนาญการพิจารณาการอนุมัติยังคงคัดค้าน

นอกจากนั้นการประชาสัมพันธ์โครงการที่ผ่านมาก็ใช้วิธีโกหก ช่มชู้ จนถึงการชู่ฆ่า และปตท.ได้จ้าง บริษัทดูแลประชธรรม จำกัด ในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งบริษัทนี้มี

พ.ต.ท.สุรินทร์ ปาลาเร่ สารวัตรตำรวจตรวจคนเข้าเมืองอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และน้องสาว คือนางสาวปรีญา ปาลาเร่ เป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทนี้¹⁶ โดยนางสาวปรีญาเป็นหนึ่งใน 4 ของผู้ต้องหาที่ยังป็นอยู่ประชาชนผู้คัดค้านโครงการ¹⁷ ส่วนนายอำเภอ ตำรวจ และทหารก็ช่วยประชาสัมพันธ์ให้ปตท. และตลอด 4 ปีที่คัดค้าน ไม่มีแกนนำคนไหนไม่เคยถูกข่มขู่คุกคาม” (ข่าวสด (9), 2545)

นายเดช หมะเก สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ กล่าวว่า “โครงการนี้หลอกลวงให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ รัฐบาลไปเซ็นสัญญาก่อนแล้วจึงมาบอกให้ประชาชนทราบว่ามีโครงการฯ รัฐบาลน่าจะถามประชาชนในพื้นที่ก่อนว่าต้องการอะไร ไม่ใช่กำหนดจากเบื้องบน ถือเป็นการละเมิดสิทธิ และต้องถามคนเบื้องล่างด้วยว่าต้องการอะไร ที่ผ่านมามีการบีบคั้นให้คนมาสำรวจพื้นที่ที่ไม่เคยมาบอกก่อน แถมยังมาทำลายทรัพย์สินของประชาชน พ่อเจ้าของทรัพย์สินชดชวางก็ถูกข่มขู่จากตำรวจและเจ้าหน้าที่อำเภอถึงขั้นขึ้นบัญชีดำฝ่ายคัดค้าน พวกเราต้องการความสุขแบบเศรษฐกิจพอเพียง เลือกพื้นที่นี้เป็นที่ก่อสร้างโครงการฯ เป็นเพราะนักการเมืองซื้อที่ดินเอาไว้มากใช้ไหม อยากถามนายกว่าจะเลือกเอกชนหรือเลือกประชาชน” (ข่าวสด (9), 2545)

2.2) ผลกระทบจากโครงการฯ ต่ออาชีพของประชาชน

นายสอและ ดุหมั่น คณะกรรมการมัสยิดบ้านปางาม ตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ กล่าวว่า “ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการส่วนใหญ่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ทำสวน ทำนา และการเกษตรอื่นๆ ความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินและผืนน้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงอยู่ของวิถีชีวิตดังกล่าว หากเกิดมลภาวะจากอุตสาหกรรมก็จะส่งผลให้ชุมชนต่างๆ ล่มสลายไปในที่สุด” (เครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (1), 2545)

นายโกเมศ ตริวรธรไชย ตัวแทนกลุ่มผู้เลี้ยงนกเขาชวา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา กล่าวถึงธุรกิจการเลี้ยงนกเขาชวาในอำเภอจะนะว่า “นกเขาชวาเป็นสัตว์เศรษฐกิจประจำอำเภอจะนะ ทำรายได้ทั้งในและต่างประเทศไม่ต่ำกว่าร้อยล้านบาทต่อปี นอกจากนี้การเลี้ยงนกเขาชวาสามารถสร้างอาชีพต่อเนื่องมากมาย ดังนี้ ขายนก รับจ้างเลี้ยงนก ผสมพันธุ์นก เพาะพันธุ์ผลิตลูกนก ปลูกและผลิตอาหารนก ผลิตวัสดุอุปกรณ์ประกอบกรงนก แกะลายกรงนก ประกอบกรงเลี้ยงนก ประกอบกรงผสมพันธุ์นก เย็บผ้าคลุมกรงนก ทำเสาโยงนก เป็นต้น มลภาวะจากอุตสาหกรรมจะส่งผลให้คุณภาพเสียงของนกเขาชวาตกต่ำ ส่งผลให้สูญเสียรายได้

มหาศาล และปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมตามมาในที่สุด” (กลุ่มผู้เลี้ยงนกเขาชวาอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา, 2545)

2.3) วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา

นายรอหีม สะอู (สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2548) อดีตโต๊ะอิหม่าม มัสยิดบ้านตลิ่งชัน ตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ กล่าวว่า “อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นพื้นที่ เป้าหมายโครงการฯ ได้ชื่อว่าเป็น เมืองสองวัฒนธรรม โดยที่ต่างฝ่ายต่างสามารถปฏิบัติตาม หลักศาสนา เป็นศาสนิกที่ดีทั้ง 2 ฝ่าย อยู่ร่วมกันอย่างถ้อยถ้อยอาศัยและสงบสุข

แต่หากมีโครงการฯ นี้เข้ามา ก็จะมีกลุ่มแรงงานจากพื้นที่อื่น เข้ามา มาก ตามการขยายตัวของอุตสาหกรรมต่อเนื่อง หลังจากนั้นสถานบริการต่าง ๆ ก็จะมา เห็นได้จากนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ มีทั้งคาราโอเกะ ผับ บาร์ มีกระทั่งคาราโอเกะเปิดบริการติดกับมัสยิด หลังจากนั้นการปฏิบัติตนต่าง ๆ ที่ไม่ เคารพต่อศาสนา และวิถีของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเบี่ยงเบนแนว ปฏิบัติตามหลักการศาสนาที่เคร่งคัดสืบเนื่องมายาวนาน นอกจากนี้ ยังมีกรโยกย้ายจากการ เวนคืนที่ดิน การโยกย้ายของประชาชน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น คุณภาพน้ำได้ ดินมีปัญหา ปัญหาน้ำทิ้งจากโครงการฯ ลงสู่ทะเล สัตว์น้ำจํานวนลดลง อากาศเสีย ส่งผลต่อสุข ภาวะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดการพรากจากชุมชน จากมัสยิด จากกูโบร์ พรากเครือญาติออกจาก กัน ไม่สามารถประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างสมบูรณ์ ไม่สามารถช่วยเหลือเกื้อกูล ไม่ สามารถพบปะกันได้ต่อไป การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จึงนำไปสู่ความล่มสลายของชุมชนในที่สุด”

นอกจากนั้น นายกรัฐมนตรียังได้รับฟังความเห็นจากตัวแทนนักวิชาการกลุ่ม ศึกษาการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนจังหวัดสงขลา ณ เทพาบีชรีสอร์ท อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โดยมีประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) ผลประโยชน์จากสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย

ผศ.นพ.เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา (สัมภาษณ์, 23 สิงหาคม 2548) กล่าวว่า “ผลประโยชน์ที่แบ่งกันนั้นไม่ใช่ 50: 50 แต่ฝ่ายไทยได้เพียง 15% ส่วนบริษัทชุดเจาะได้ไป 70% และแปลงใหญ่ฝ่ายไทยก็ไม่ได้ชุดเจาะ เพราะได้สัมปทานให้บริษัทไตรตันออยล์ นอกจากนี้ ท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการแบกรับความเสี่ยงจาก อุบัติเหตุและมลภาวะไว้แต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ นิคมอุตสาหกรรมตั้งอยู่ในลุ่มน้ำคลองอู่

ตะเภา จะปล่อยน้ำเสียและสารปรอทลงคลอง ซึ่งคนสงขลาครึ่งจังหวัดใช้ทำน้ำประปา นอกจากนี้ ยังมีมลพิษทางอากาศเกิดขึ้นอีกด้วย”

(2) ความต้องการพลังงานของประเทศ

ผศ.ประสาท มีแต้ม กล่าวว่า “ทางสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) โฆษณามาตลอดว่าการพยากรณ์ล่วงหน้าของเขามีความแม่นยำมาก คือผิดพลาดเพียงร้อยละ 0.5 ซึ่งไม่เป็นความจริง หรือจริงเพียงวันเดียวส่วนที่เหลือมีความผิดพลาดมากมาย การพยากรณ์ที่มากกว่าความเป็นจริงไป 1,000 เมกะวัตต์ หมายถึงการต้องสร้างโรงไฟฟ้าสำรองถึงประมาณ 4-5 หมื่นล้านบาท โดยเฉพาะในช่วงเวลาประมาณบ่ายสองโมงซึ่งเป็นช่วงที่มีการใช้ให้โรงไฟฟ้าทำงานมากที่สุด

ก่อนจะพูดต่อก๊าซไทย-มาเลย์ ขอพูดเรื่องต่อก๊าซไทย-พม่าก่อน คือนับแต่เริ่มโครงการต่อก๊าซ ไทย-พม่า มา 40 เดือน เราได้ใช้ก๊าซเพียง 1 ใน 3 ของที่ได้ระบุในสัญญา ทำให้เราต้องเสียค่าไม่ใช้ก็ต้องจ่าย หรือค่าโง่ไปแล้วกว่า 3 หมื่น 7 พันล้านบาท และขณะนี้ ต้องจ่ายเงินโดยไม่ได้ก๊าซเดือนละ 681 ล้านบาท ทุกเดือน

ประเด็นสำคัญที่จะขอให้รัฐบาลทบทวนคือ ในปี 2544 ความต้องการใช้ก๊าซมีจำนวน 2,400 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน ในอนาคตความต้องการจะเพิ่มขึ้น 5.5% ต่อปี ส่วนแผนการจัดหาก๊าซธรรมชาติในอนาคตของภาครัฐ มีดังนี้ ปี 2545 บริษัทยูนิแคลจะเปิดแหล่งโพลินซึ่งผลิตได้ 330 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน ปี 2550 เรารับก๊าซจากอินโดนีเซีย จำนวน 1,000 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน

ถ้าโครงการต่อก๊าซไทย-มาเลเซียเกิดขึ้นได้ ประเทศไทยจะต้องรับซื้อก๊าซครั้งหนึ่ง คิดเป็นจำนวน 400 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน เราต้องรับซื้อจากพม่าตามสัญญา 925 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน โดยที่ยังไม่ได้ใช้ส่วนที่ได้จ่ายเงินไปแล้ว

เมื่อรวมกับที่ได้รับอยู่แล้วจากอ่าวไทย อีก 1,900 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน รวมทุกรายการข้างต้นเข้าด้วยกันแล้ว เป็นจำนวน 4,555 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน ช่วงระยะเวลาเพียง 6 ปี (คือจากสิ้นปี 2544 ถึงสิ้นปี 2550) เราต้องใช้ก๊าซเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14.97 ต่อปี ซึ่งยังไม่ได้รวมกับส่วนที่เราได้จ่ายเงินไปก่อนแต่ยังไม่ได้ก๊าซจากพม่าเลย แต่ที่คูณประเสริฐ บุญสัมพันธ์ รองกรรมการผู้จัดการใหญ่คาดการณ์ไว้มีเพียงร้อยละ 5.5 เท่านั้น การคำนวณนี้ยังไม่ได้คิดถึงว่าในปี 2550 เราจะได้ใช้ไฟฟ้าพลังน้ำจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อีก 3,200 เมกะวัตต์ เพราะว่าก๊าซเกือบทั้งหมดเราใช้ไปผลิตกระแสไฟฟ้า

ดังนั้นเมื่อกระแสไฟฟ้าจากลาวมาเพิ่มเติม การใช้ก๊าซก็ลดลงอีก โดยที่คนไทยก็ต้องจ่าย ค่าโง่ มากขึ้นอีก” (ประสาธน์ มีแต่้ม, 2545)

(3) การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย

รศ.ดร.เรียงชัย ต้นสกุล ตั้งคำถามว่า “ทำไมการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียต้องแยกกัน เพราะผลกระทบจะต้องเสริมกันให้รุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้การศึกษาก็กระทำภายใต้การประชาสัมพันธ์อย่างเข้มแข็งของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่งทำให้ความเห็นของชาวบ้านอาจถูกบิดเบือนไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น ส่วนอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะตามมาทั้งก๊าซธรรมชาติที่ไม่มีการศึกษา” (ประสาธน์ มีแต่้ม, 2545)

(4) ความคุ้มค่าของโครงการ

อาจารย์กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ (สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2548) กล่าวว่า “การพิจารณาความคุ้มค่าของโครงการ ไม่ควรคิดตัวเลขทางบัญชี เพราะมีต้นทุนทางสิ่งแวดล้อมมากมายที่ไม่ได้นำมาคิด จังหวัดสงขลามีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งประมง การนำอุตสาหกรรมมาลงย่อมกระทบต่อวิถีชีวิตของคน สิ่งที่ดีควรจะเป็นก็คือ ควรมีการศึกษาอย่างละเอียดและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนอย่างแท้จริง รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเองก็ระบุว่า คนสงขลาร้อยละ 98 พอใจกับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ ที่ผ่านมามีทิศทางการพัฒนาที่ผิดพลาด แม้ไม่มีการคอร์รัปชันประเทศก็ยังมีปัญหา เพราะการกระจายรายได้ไม่ดี และทิศทางการพัฒนาผิด รวมไปถึงคำถามต่อการพัฒนาภาคใต้” ซึ่งผู้นำเสนอทุกคนทุกประเด็นล้วนเชื่อมโยงไปถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปหากรัฐดำเนินโครงการฯ โดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) การอนุมัติรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ มีปัญหาเกิดขึ้น แต่รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี กลับยืนยันว่ารายงานดังกล่าวผ่านการอนุมัติแล้ว โดยนายสนธยา คุณปลื้ม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น ให้สัมภาษณ์ถึงรายงานจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2544 ว่าการพิจารณาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (อีไอเอ) โครงการท่อส่ง

ก้าชธรรมชาติและโรงแยกก้าชธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ผ่านเรียบร้อยแล้ว แต่มีเงื่อนไขว่า บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด เจ้าของโครงการจะต้องไปทำรายละเอียดเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคมรายงานเพิ่มเติมเข้ามา (ไทยโพสต์ (2), 2544) ดังกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.1.3

ทั้งที่หม่อมหลวงวัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ คณะกรรมการผู้ชำนาญการโครงการโครงสร้างพื้นฐานและอื่นๆ (คชก.) ยืนยันว่า “จากการตรวจสอบและอ่านผลการศึกษาของโครงการก่อสร้างก้าชธรรมชาติไทย-มาเลเซียอย่างละเอียดแล้ว ตนไม่รับรองผลการศึกษาในประเด็นสังคม เพราะผลการศึกษาดังกล่าวมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน และไม่ยอมลงศึกษาในพื้นที่จริง” (ข่าวสด (12), 2545)

“โครงการนี้ตัดสินใจทำโดยที่การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังไม่ผ่าน จนถึงทุกวันนี้ก็ยังไม่ผ่าน รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้รับการรับรองอย่างรวบรัดโดยสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (สผ.) ไม่ใช่โดยคณะกรรมการผู้ชำนาญการซึ่ง สผ. แต่งตั้งขึ้น อันเป็นการรับรองที่ผิดกฎหมายสิ่งแวดล้อมปี 2535 ในฐานะกรรมการผู้ชำนาญการจึงต้องออกมาทักท้วง และขอร้องให้ทบทวนโครงการนี้” (มติชน (10), 2545) และแสดงทัศนคติเพิ่มเติมว่า “นี่คือกระบวนการฟอกอีโอเอทอก้าช ต่อไปนี้ก็เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความถูกต้องในเรื่องนี้ได้อย่างไร” และ “หากรัฐบาลยังดันทุรังก็จะทำให้ประชาชนยิ่งไม่ไว้วางใจ ที่สุดจะนำมาซึ่งความรุนแรงและถึงขั้นนองเลือดได้” (ไฟท์สงขลา (3), 2545)

4) การตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ

จากแถลงการณ์ชี้แจงของสำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับลงวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 ซึ่งสรุปว่าให้ดำเนินโครงการต่อไปดังเดิม ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และพื้นที่ใกล้เคียง และเริ่มต้นดำเนินการก่อสร้างโครงการด้วยการนำกำลังตำรวจชุดควบคุมฝูงชน ชุดปราบจลาจลภูธรภาค 9 และตำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ที่ 43 รวม 4 กองร้อย กระจายกำลังลงพื้นที่ตำบลสะกอมและตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และบริเวณศูนย์รวมเครือข่ายคัดค้านโครงการก่อสร้างก้าชและโรงแยกก้าชธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (ที่ประชาชนรู้จักกันในนาม “ลานหอยเสียบ”) ตามคำร้องขอของบริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด โดยมีการตั้งฐานและที่พัก เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เริ่มโครงการจนแล้วเสร็จ โดยเจ้าหน้าที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เริ่มนำรถแบ็คโฮไปปรับพื้นที่เพื่อก่อสร้างโรงแยกก้าช ในวันที่ 21 มิถุนายน 2546 ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 4.1.3 จะเห็นได้ว่าการดำเนินการก่อสร้างดังกล่าวไม่ได้สนใจหรือคำนึง

ถึงความคิดเห็นของประชาชน กลุ่มนักวิชาการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้พยายามนำเสนอความคิดเห็นต่างๆ ดังนี้

4.1) เครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง¹⁸ ซึ่งได้พยายามศึกษาความเป็นมาของโครงการฯ และขอมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการฯ มาตั้งแต่เริ่มต้น และเรียกร้องให้มีการทบทวนโครงการในที่สุด นอกจากนี้ยังได้ยื่นข้อเรียกร้องเพื่อสื่อสารผ่านสื่อมวลชนไปยังรัฐบาล เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2546 ภายหลังจากการก่อสร้างได้เริ่มขึ้นแล้วและเป็นการก่อสร้างโครงการฯ โดยไม่เคยตอบคำถามของประชาชนดังต่อไปนี้เลย (1) เขากำลังมารบกับใคร (2) ความไม่ชอบธรรม ไม่ชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการตัดสินใจ (3) ในปัจจุบันพลังงานของประเทศไทยมีเพียงพอแล้ว (เอาก๊าซขึ้นมาทำอะไร) (4) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (อีไอเอยังไม่ผ่านในประเด็นผลกระทบทางสังคม) (5) ความคุ้มทุนทางเศรษฐกิจ ภายใต้สัญญาที่เสียเปรียบ (6) อนาคตยังไม่อนุมัติ ใครสั่งให้สร้าง (7) ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ (เครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (2), 2546)

4.2) เครือข่ายประชาชน จาก 4 ภาค ทั่วประเทศ จัดชุมนุมที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 2-4 กันยายน 2545 โดยมีข้อเสนอต่อรัฐบาลให้ทบทวนโครงการฯ

4.3) ผลการศึกษาจากนักวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบูรพาได้เสนอความเห็นหลังจากที่นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้คณะกรรมการติดตามและประสานงานตามการสั่งการของนายกรัฐมนตรี ประสานงานมายังมหาวิทยาลัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้ (กรุงเทพธุรกิจ (4), 2545)

(1) ผลการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁹ คณะทำงานมีความเห็นว่า รัฐมีข้อบกพร่องคือ 1) การละเลยไม่ให้อำนาจและความเข้าใจต่อสาธารณะและชุมชน ไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามารับรู้ตั้งแต่ต้น 2) การอ้างอิงแต่กรอบกฎหมายเก่าในยุคก่อนปฏิรูปรัฐธรรมนูญอย่างเหนียวแน่น และ 3) การไม่พยายามทำความเข้าใจกับบริบทใหม่ที่เปลี่ยนไปของประชาสังคมไทย แต่กลับมุ่งประชาสัมพันธ์ทางเดียวเป็นหลัก จนกลายเป็นต้นตอสำคัญของความระแวงและไม่ไว้วางใจที่เพิ่มทวีขึ้นไปอีก ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซียนั้น พบว่า รัฐบาลมาเลเซียมีความกังวลในความล่าช้าของการดำเนินงานซึ่งเกิดจากฝ่ายไทย หรือเกิดการล้มเลิกโครงการจะทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียต้องชะงัก

- ด้านความต้องการด้านพลังงาน ช่วยให้ประเทศไทยมีความมั่นคงด้านพลังงานในช่วงหลังจากปี 2553 ได้เป็นอย่างดี ก๊าซเหล่านี้อาจจะมิได้นำไปผลิตไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้โดยตรง หากแต่จะนำไปผลิตไฟฟ้าในบริเวณแถบภาคกลาง จากนั้นจึงส่งผ่านสายส่งเพื่อป้อนให้แก่ผู้ใช้ในภาคใต้ และรายอื่นๆ ทั่วประเทศ ในกรณีไม่ก่อสร้างโครงการฯ นี้

- ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการฯ ศึกษาแบบแยกส่วน มิได้พิจารณาภาพรวม ยังมีส่วนของข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์และไม่ชัดเจน โดยมีผลกระทบจากการวางท่อส่งก๊าซ ผลกระทบด้านคุณภาพอากาศ กากของเสียจากโรงแยกก๊าซธรรมชาติ และมลภาวะทางเสียง

- ด้านสังคมนั้น ความขัดแย้งในโครงการนี้มีความรุนแรงมาก ทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ ซึ่งมีแนวร่วมจากโครงการขนาดใหญ่อื่นๆ อีกรวมทั้งระดับนานาชาติ

- ข้อเสนอ คือ ชะลอการตัดสินใจจนกว่ากระบวนการร่างกฎหมายรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นกฎหมายลูกตามรัฐธรรมนูญจะเสร็จสิ้น แล้วจึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเพื่อตัดสินใจว่าสร้างหรือไม่สร้าง

(2) ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยบูรพา

- รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมไม่ชัดเจนพอ ทั้งในเรื่องของการวางท่อส่งก๊าซในทะเล ผลกระทบด้านคุณภาพอากาศ และกากของเสียจากโรงแยกก๊าซ

- ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความเชื่อถือในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประชาชนขาดความเชื่อถือกลไกของรัฐในการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม ควรให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และระดับภูมิภาค ประชาชนขาดข้อมูลข่าวสารของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และประชาชนไม่มั่นใจในเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้โดยเฉพาะในการควบคุมอันตรายและควบคุมมลภาวะ

- ข้อเสนอ คือ ประเด็นสำคัญอยู่ที่การขาดการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการจัดทำแผนพัฒนาต่างๆ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับภาค และขาดการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง จึงควรชะลอการก่อสร้างโครงการจนกว่าจะมีการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ณ แหล่งเจดีเอโดยละเอียด และต้องมีกระบวนการประเมินทางเศรษฐศาสตร์ (Process Evaluation Economic Analysis) ให้ชัดเจน โดยยึดถือประโยชน์ของประเทศเป็นสำคัญ คำนึงถึงกระบวนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากแหล่งเจดีเอให้เป็นประโยชน์สูง

สุดของประเทศ โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเกียรติภูมิของชาติเป็นหลัก และควรมีการวิเคราะห์ผลประโยชน์ทางการเงินและเศรษฐกิจของชาติในการดำเนินโครงการต่างๆ

4.4) นักวิชาการ 1,384 คน เปิดแถลงข่าวพร้อมกัน 4 ภาค เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2545 เรียกร้องให้รัฐบาลทบทวนโครงการ²⁰

4.5) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดแถลงข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาล เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2545 โดยเสนอให้รัฐบาลทบทวนการดำเนินโครงการฯ ทั้งหมด รวมทั้งให้มีมาตรการปกป้องและขจัดความรุนแรงที่เกิดจากกระบวนการดำเนินโครงการฯ²¹

4.6) วุฒิสภาลงมติเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2545 ให้รัฐบาลชะลอและทบทวนโครงการฯ²²

จากรายละเอียดดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าภาคประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องล้วนมีความเห็นให้ชะลอและทบทวนโครงการฯ ทั้งสิ้น จึงเป็นที่น่าสังเกตดังที่ บรรจง นะแส (สัมภาษณ์, 19 สิงหาคม 2548) ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “กลุ่มประชาชน กลุ่มนักวิชาการอิสระ และนักวิชาการที่รัฐบาลแต่งตั้ง รวมไปถึงวุฒิสภาและคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ล้วนแต่นำเสนอข้อเท็จจริงให้รัฐบาลยุติหรือทบทวนโครงการฯ ในขณะที่การตัดสินใจเดินหน้าโครงการฯ ของรัฐบาลกลับไม่มีคำอธิบายต่อสาธารณะเลย คำถามต่างๆ จากภาคประชาชน เช่น การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การจัดทำประชาพิจารณ์ การเปิดเผยสัญญาทั้งหมดของโครงการ การทบทวนแผนการใช้พลังงาน ทบทวนแผนการพัฒนา 5 จังหวัดภาคใต้ รวมไปถึงผลประโยชน์ของการที่คลุมเครือไม่โปร่งใส ตลอดจนการคำนึงถึงศักดิ์ศรีของประเทศชาติ รัฐบาลไม่เคยตอบให้ชัดเจนตรงไปตรงมา คำชี้แจงในการตัดสินใจเดินหน้าโครงการฯ ของรัฐบาลต่อข้อสงสัยของภาคประชาชนมีเพียง 4 บรรทัด เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545²³ เท่านั้น”

จากรายละเอียดที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า กระบวนการผลักดันโครงการนับตั้งแต่การพิจารณาตัดสินใจเชิงนโยบายจนกระทั่งไปถึงขั้นตอนการลงมือก่อสร้าง ซึ่งรวมเวลากว่า 6 ปี นั้น (2540-2546) รัฐบาลไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนใดๆ เลย แม้กระทั่งในการจัดประชาพิจารณ์โครงการซึ่งมีการกีดกันฝ่ายคัดค้านไม่ให้เข้าร่วม ดังกล่าวแล้วในหัวข้อ 4.1.2 และถึงแม้ในสมัยรัฐบาลทักษิณที่ดูเหมือนจะให้ความสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นของฝ่ายคัดค้านมากกว่ารัฐบาลชุดที่ผ่านๆ มา แต่ข้อมูลและความเห็นเหล่านั้นซึ่งครอบคลุมประเด็นตั้งแต่ระดับท้องถิ่น (เกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนท้องถิ่นต้องการ) ไปจนถึงประเด็นระดับชาติ (ยุทธศาสตร์ด้านพลัง

งานของชาติ ความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างประเทศ แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ฯลฯ) กลับไม่ได้ถูกนำไปพิจารณาทบทวนความเหมาะสมของโครงการแต่อย่างใด ประเด็นข้อห่วงใยต่างๆ ดังกล่าว ถูกบดบังด้วยข้อสรุปจากแถลงการณ์ของสำนักนายกรัฐมนตรีที่กล่าวอย่างรวบรัดเพียง 4 บรรทัดเท่านั้น ที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ ข้อมูลความเห็นและข้อเสนอแนะจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งให้เข้ามาศึกษาข้อมูลเอง ก็กลับมีสถานะเช่นเดียวกับข้อมูลฝ่ายคัดค้าน ซึ่งรัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญแต่อย่างใด

4.2.4 ความพยายามมีส่วนร่วมกับการดำเนินโครงการฯ ของภาคประชาชน

1) การรวมตัวเป็นกลุ่ม องค์กรต่างๆ

1.1) เกิดกลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สงขลา ขึ้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2541 ซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนรวมทั้งผู้สนใจอื่นๆ มาร่วมปรึกษา พูดคุย และค้นคว้าศึกษาเรื่องโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทยมาเลเซีย รวมไปถึงเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มาแลกเปลี่ยนความรู้กัน เริ่มต้นจากติดตามข้อมูลอย่างใกล้ชิดจนกระทั่งเห็นความไม่ชอบมาพากล และกระบวนการที่ผิดรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งร่วมคัดค้านโครงการในที่สุด และในบางสถานการณ์ก็ร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายพลเมืองสงขลา²⁴ ซึ่งเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีมาก่อนแล้ว (กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ (สัมภาษณ์), 24 สิงหาคม 2548, วันชัย พุทธทอง (สัมภาษณ์), 13 พฤศจิกายน 2548)

1.2) เกิดเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากแต่ละหมู่บ้านในพื้นที่ ตำบลสะกอม ตำบลตลิ่งชัน ตำบลคลองเปี้ยะ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ ตำบลทุ่งซ้อ อำเภอนาหม่อม ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา รวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อติดตามและตรวจสอบโครงการนี้ เช่น กลุ่มชาวบ้านโคกสักรักษ์ถิ่น กลุ่มรักไนไร่ กลุ่มป่างามรักษ์ถิ่น กลุ่มชาวสวนกง กลุ่มรักษ์นาหม่อม เป็นต้น ภายหลังจากศึกษารายละเอียดโครงการจากเอกสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย นักวิชาการ ศึกษาดูงานประสบการณ์โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก รวมทั้งศึกษารัฐธรรมนูญควบคู่ไปด้วย ในที่สุดจึงตัดสินใจคัดค้านโครงการฯ และรวมกันเป็นเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน (สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ(สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548, สาลีหมะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์), 10 เมษายน 2548)

1.3) สืบเนื่องจากการเกิดขึ้นของกลุ่มตาม 1.1 และ 1.2 ข้างต้น ทำให้เกิดภาพการรวมตัวของภาคประชาชนโดยทั่วไปในวงกว้างเพื่อแสดงความพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ แต่พบว่าความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จภาคประชาชนจึงแปลงจากความพยายามมีส่วนร่วมกับการโครงการฯ ไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) เพื่อให้สังคมเห็นว่าการดำเนินโครงการนี้ไม่มีความชอบธรรม (สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ 8 มิถุนายน 2548, สุไรดีห์ โต๊ะหลี (สัมภาษณ์), 11 มีนาคม 2548)

2) การเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการทบทวนและเปลี่ยนแปลงโครงการ

2.1) ศูนย์ส่งเสริมเยาวชนสมิหลา²⁵ ซึ่งประกอบด้วยนักเรียนมัธยมและนักศึกษามหาวิทยาลัยในพื้นที่ภาคใต้ พยายามแสดงความคิดเห็นตั้งแต่ครั้งพิธีลงนามระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย ในวันที่ 22 เมษายน 2541 โดยการชูป้ายด้วยความยากลำบากบนเรือหางยาวในทะเลสาบสงขลา มีข้อความว่า “ทำไมไม่ทำประชาพิจารณ์ก่อน” “ขออนุญาตคณะกรรมการลุ่มน้ำทะเลสาบหรือยัง” “ทำอีไอเอหรือยัง” ฯลฯ ให้นายกรัฐมนตรีทั้งสองประเทศซึ่งมาเป็นสักขีพยานได้เห็นข้อความดังกล่าว ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นความพยายามมีส่วนร่วมครั้งแรกของภาคประชาชนที่มีต่อโครงการนี้ทีเดียว (วันชัย พุทธทอง (สัมภาษณ์), 13 พฤศจิกายน 2548)

2.2) กลุ่มทางเท้า²⁶ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จัดเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในโครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซ ไทย-มาเลเซีย ณ สหกรณ์การเกษตร อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2541 ซึ่งเป็นการรับฟังความคิดเห็นซึ่งจัดโดยภาคประชาชนเป็นครั้งแรก โดยมีผู้ร่วมเสวนาคือนายสุพล ทับทิมจรรยา ตัวแทนจากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย นายพรชัย รุจิประภา ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นายพิภพ ธงไชย ตัวแทนผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-พม่า และรศ.ดร.เริงชัย ต้นสกุล นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

2.3) กลุ่มประชาชนตำบลสะกอม ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา จัดเวที “เปิดหูเปิดตาชาวบ้าน... ชาวจะนะได้อะไรจากท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย” ณ บ้านปากบาง หมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2541 ซึ่งเป็นเวทีรับฟังความคิดเห็นในหมู่บ้านเป้าหมายโครงการที่ภาคประชาชนจัดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีผู้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น คือ นายสุพล ทับทิมจรรยา จากการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย นายไพโรจน์ โพธิวงษ์ จากการนิคมอุตสาหกรรม นายณรงค์ จำงมด จากมูลนิธิ

สืบาคะเสถียร นายदनัย อนันตโย จากสภาพนายควม และรศ.ดร.เจิงชัย ต้นสกุล จาก มหาวิทยาลัยสงขานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

2.4) มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลของโครงการ และประสพการณโครงการ ลักษณะเดียวกันจากพื้นที่อื่นๆ รวมไปถึงการเดินทางไปดูงานในพื้นที่ โดยเฉพาะโครงการพัฒนา ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เช่น จังหวัดระยอง จังหวัดชลบุรี เป็นต้น (สุไรดิษฐ์ โต๊ะหลี (สัมภาษณ์) 11 มีนาคม 2548, สาลี Һะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์), 10 เมษายน 2548)

2.5) ก่อตั้ง “มหาวิทยาลัยชาวบ้านลานหอยเสียบ” เพื่อเป็นศูนย์แลกเปลี่ยน เรียนรู้และแหล่งแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อวิถีชีวิตจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสพการณระหว่างชุมชนที่มีชะตากรรมเดียวกัน รวมไปถึงเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจข้อมูลข่าวสารบ้านเมือง สิ่งแวดล้อม พลังงานทดแทน การพึ่งตนเอง ตาม ความต้องการของประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรม (มติชน (6), 2544)

2.6) ยื่นข้อเสนอและขอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ โดยเป็นหนังสือผ่านไปทางนักรการเมืองท้องถิ่น หน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงรัฐมนตรี และองค์กรต่างๆ ตลอดจนถึงยื่นหนังสือโดยตรงต่อนายกรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย รวมถึงยื่นผ่านสถานกงสุลมาเลเซีย ไปยังนายกรัฐมนตรีประเทศมาเลเซีย ดร.มหาเธร์ มุฮัมหมัด (สุไลมาน Һัดยุดิษฐ์ (สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548)

2.7) จัดเวทีอภิปราย สัมมนา เพื่อเผยแพร่ข้อมูล และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับประชาชนทั่วไป เช่น สัมมนาวิชาการ “อะไรจะเกิดขึ้นเมื่อมีโรงแยกก๊าซและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง” (ข่าวสด (2), 2542) สัมมนาวิชาการ“ประชาพิจารณคืออะไร ทำทำไม เพื่อใคร?” (กรุงเทพธุรกิจ (3), 2543) เป็นต้น

2.8) เรียกร้องให้ตรวจสอบและส่งตัวแทนนักวิชาการอิสระ จำนวน 5 คน ตรวจสอบและเสนอแก้ไขการจ้ดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (อีไอเอ) โดย ต้องการให้ทุกอย่างเป็นไปตามข้อเท็จจริง (มติชน (1), 2543)

2.9) ยื่นหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจ้ดทำประชาพิจารณ เช่น เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น โดยมีข้อเสนอให้ยุติการจ้ดทำประชาพิจารณเนื่องจากขัดรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุผลที่ว่าตัดสินใจ ดำเนินโครงการไปก่อนแล้ว (สุไลมาน Һัดยุดิษฐ์ (สัมภาษณ์), 2548) นอกจากนั้นยังยื่นหนังสือถึง จุฬาราชมนตรี และประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา เพื่อแก้ไขปัญหาความล้ม

สลายของชุมชน ที่จะเกิดขึ้นกับพี่น้องมุสลิมที่ดำรงชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลามต่อไป (เครือข่ายพี่น้องมุสลิมเพื่อการยกเลิกประชาพิจารณ์ โครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย, 2543)

2.10) จัดเวทีชุมนุมคู่นานการจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อให้ยุติการทำประชาพิจารณ์ที่รัฐจัดขึ้นทั้งสองครั้ง (เส็น หมัดเมาะ(สัมภาษณ์), 2 พฤษภาคม 2548)

2.11) เรียกร้องให้องค์กรอิสระ เข้ามาตรวจสอบกระบวนการดำเนินโครงการนี้ ได้แก่ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา กรรมการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา กรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น (สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ(สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548)

2.12) นำเสนอผลงานทางวิชาการสู่สาธารณะ เช่น มองอย่างที่ไม่เคยมอง, ช่วยกันทีละพี่น้องเหอ, ฤภาคใต้จะเป็นดังมาตาพุด (ประสาท มีแต่ม (สัมภาษณ์), 24 สิงหาคม 2548)

จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวในช่วงแรกนั้น เน้นไปที่การเรียกร้องการเปิดเผยข้อมูล การเปิดเวทีศึกษาข้อมูลจากทุกฝ่ายทั้งในระดับพื้นที่และในส่วนกลาง รวมทั้งการเรียกร้องให้รัฐบาลตัดสินใจดำเนินโครงการด้วยรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และเรียกร้องการตรวจสอบกระบวนการในการดำเนินโครงการ

เป็นที่น่าสังเกตว่า การเคลื่อนไหวในช่วงแรก ทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในหมู่ประชาชนมากขึ้น และยังทำให้ประชาชนเรียกร้องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ แต่เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองจากฝ่ายรัฐ ซึ่งกลับแสดงท่าทีเร่งรัดให้ดำเนินโครงการ อีกทั้งกลไกการมีส่วนร่วมอย่างการจัดประชาพิจารณ์ ก็ถูกจัดขึ้นอย่างเร่งรัดและไม่โปร่งใส ทำให้กลายเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนต้องแสดงออกอย่างชัดเจนยิ่งขึ้นถึงมติในการคัดค้านโครงการ และขอเรียกร้องให้ทบทวนโครงการ พร้อมกับการตีแผ่ข้อมูลออกสู่สาธารณะในวงกว้างยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการเคลื่อนไหวในช่วงตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา

2.13) ประชาชนผู้คัดค้านโครงการมาชุมนุมร่วมกันที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ในวันที่ 27 สิงหาคม 2544 เพื่อประณามการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้สังคมได้รับรู้ว่าการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการนี้ไม่โปร่งใส ไม่ชอบธรรม ซึ่งการชุมนุมดังกล่าวเป็นวันเดียวกันกับที่สำนักงานนโยบายสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ

สิ่งแวดล้อม ได้มีประชุมพิจารณารายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (อีไอเอ) (มติชน (5), 2544)

2.14) เครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย ยื่นข้อเสนอให้นายกรัฐมนตรีมารับฟังความคิดเห็นที่ลานหอยเสียบ (ข่าวสด (J), 2544)

2.15) กลุ่มผู้คัดค้านโครงการร่วมนำเสนอข้อมูลต่อนายกรัฐมนตรีโดยตรงในวันที่ 4 มกราคม 2545 โดยแบ่งเป็นสองส่วนคือ ประชาชนในพื้นที่นำเสนอข้อมูล หลังจากนั้นกลุ่มนักวิชาการในนามกลุ่มศึกษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนนำเสนอข้อมูลแลกเปลี่ยนกับนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง (สุไลมาน หมัดยูส๊ะ(สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548)

2.16) ตัวแทนกลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน คือ ผศ. ประสาท มีแต้ม ดร.สมบุญ พรพิเนตพงศ์ ผศ.จรวัย เพชรรัตน์ และ ผศ.นพ.เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา พบกับ “ทีม 53 นายพล” ที่บ้านพิษณุโลก เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2545 เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ได้ศึกษามา (เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา (สัมภาษณ์), 23 สิงหาคม 2548)

2.17) นักวิชาการทั่วประเทศจำนวน 1,384 คน ร่วมลงชื่อ เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2545 เพื่อเรียกร้องให้สังคมไทยช่วยกันผลักดันรัฐให้หยุดการดำเนินการใด ๆ และทบทวนโครงการนี้ โดยเริ่มกระบวนการใหม่ตั้งแต่แรก คือเสนอโครงการพร้อมทั้งข้อเท็จจริงและเหตุผลเข้าสู่การไตร่ตรอง ได้แย้ง และเสนอทางเลือกอื่นๆ จากทุกฝ่าย โดยเปิดเผยข้อมูลกันอย่างจะแจ้งที่สุด และสนับสนุนให้แสดงความเห็นและข้อมูลเหตุผลกันโดยไม่วางกันทั้งทางตรงและทางอ้อม และดำเนินการตามข้อมูลที่ถูกต้องที่สุดที่ได้มา โดยไม่มีการตัดสินใจล่วงหน้าไว้ก่อนแล้ว ดังเช่นที่ผ่านมา โดยมีเนื้อหาในแถลงการณ์ 6 ประเด็น คือ (1) ความไม่ชอบธรรม ไม่ชอบมาพากล และไม่ชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการตัดสินใจที่นำมาสู่โครงการนี้ (2) ความไม่สมเหตุสมผลในการวางแผนสำรองพลังงานของภาครัฐ (3) ความคุ้มทุนทางเศรษฐกิจ (4) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม (5) ทิศทางการพัฒนาภาคใต้ (6) สันติวิธี (ผู้จัดการ (2), 2545)

2.18) กลุ่มผู้คัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย จำนวนประมาณ 1,500 คน เดินทางมาชุมนุมยัง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยื่นข้อเสนอขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติทบทวนโครงการฯ แต่กลับถูกเจ้าหน้าที่

ตำรวจสลายการชุมนุมนอกจากผู้ชุมนุมจะได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากแล้ว เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนยังถูกจับกุมคุมขังจำนวน 12 คน โดยได้รับการประกันตัวในวันที่ 23 ธันวาคม 2545 (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (1), 2546) ดังรายละเอียดที่กล่าวไปแล้ว ในหัวข้อ 4.1.3

2.19) ตัวแทนกลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน สงขลา เดินทางจัดเวทีให้ข้อมูลจากจังหวัดปัตตานีไปจนถึงจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้สถาบันการศึกษาเป็นสถานที่ในการพูดคุยและเปลี่ยนข้อมูลให้อาจารย์ นักศึกษา และประชาชนทั่วไป (ประสาธน์ มีแต่ิม (สัมภาษณ์), 2548)

2.20) ตัวแทนกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เสนอให้มีเวทีสาธารณะโดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ต้น เช่น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สมาชิกวุฒิสภา นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง เป็นต้น ร่วมกันนำข้อมูลมาชี้แจงกันให้ชัดเจนพร้อมๆ กับภาครัฐเพื่อนำเสนอต่อประชาชนทั่วไป อันนำไปสู่การแก้ปัญหาต่อไป (มดิชน (16), 2546)

3) การร่วมกับองค์กรอิสระ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบโครงการฯ

ภาคประชาชนได้มีความพยายามในการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ร่วมกับองค์กรอิสระและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันตรวจสอบให้เกิดความชอบธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1) วันที่ 26 มีนาคม 2545 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดย ศ. เสน่ห์ จามริก และคุณหญิงอัมพร มีสุข แถลงข้อเสนอนโยบายต่อรัฐบาลที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยกรณีโครงการท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย เห็นควรให้ 1) รัฐบาลทบทวนการดำเนินโครงการทั้งหมด ให้มีมาตรการปกป้องและขจัดความรุนแรงที่เกิดจากกระบวนการดำเนินโครงการ 2) เร่งออกกฎหมายลูกตามรัฐธรรมนูญเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง 3) เปิดเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในแผนพัฒนาภูมิภาคและนโยบายรายสาขาที่มีอยู่ในปัจจุบัน 4) ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ด้วยการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (2), 2545)

3.2) วันที่ 29 มีนาคม 2545 วุฒิสภาลงมติให้รัฐบาลชะลอและทบทวนโครงการนี้ด้วยคะแนนเสียง 78 ต่อ 39 เสียง ภายหลังจากพิจารณารายงานผลการศึกษาโครงการก่อสร้าง

ทอส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียที่คณะกรรมการกิจการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา นำเสนอ (มติชน (8),2545) โดยความเห็นของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (วุฒิสภา, 2544)

(1) รัฐบาลควรทบทวนแนวทางใช้ประโยชน์ก๊าซธรรมชาติ เป็นอันดับแรกว่า โครงการพัฒนาภาคใต้ตอนล่างโดยใช้ก๊าซธรรมชาตินี้ มีตัวตนจริงหรือไม่ มีความสมบูรณ์เพียงพอหรือไม่ หากยังไม่มีหรือไม่สมบูรณ์ก็ต้องพัฒนาให้สมบูรณ์เป็นโครงการที่เห็นเป็นรูปธรรมเสียก่อน

(2) เมื่อไม่ชัดเจนตามข้อ (1) ก็ต้องศึกษาต่อไปถึงทางเลือกในประเด็นที่ตั้งโรงแยกก๊าซธรรมชาติว่าควรตั้งอยู่ในฝั่งไทยหรือมาเลเซีย

(3) นโยบายขยายฐานพลังงานไปสู่ก๊าซธรรมชาติ ด้วยเหตุผลของความชะงักงันทางความต้องการทางพลังงาน และความล้นเหลือทางพลังงานในระยะ 10 ปี ดังนั้นยุทธศาสตร์การทุ่มเทพัฒนาแหล่งก๊าซธรรมชาติจะต้องอยู่บนความเป็นจริงทางเศรษฐกิจ โดยเริ่มจากความคุ้มค่าที่เป็นรูปธรรมมีลูกค้าชัดเจนก่อน

(4) สถานภาพทางกฎหมายของเจ้าของโครงการที่พยายามถือตนเป็นเอกชน ครั้นเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการลงสิทธิราชการ ตรงจุดนี้ความรับผิดชอบของรัฐจะบังเกิดขึ้นทันที จึงต้องทบทวนในประเด็นนี้ทั้งหมด

(5) กระบวนการตัดสินใจของรัฐที่ได้กระทำไปแล้ว ประกอบกับ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด สร้างและพัฒนาทางเลือกโดยว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา โดยลำพัง ไม่มีการนำทางเลือกไปปรึกษาหารือประชาชนในพื้นที่เลย ราษฎรจึงเป็นเพียงผู้ถูกทำให้เชื่อ การประชาสัมพันธ์ที่จัดทำจึงไม่สามารถเป็นกลไกสลายข้อขัดแย้งได้

(6) การทำประชาพิจารณ์ยังคงคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะโจทย์ในลักษณะบังคับเลือกว่า จะต้องมีโครงการพัฒนาภาคใต้ตอนล่างโดยก๊าซธรรมชาติ กล่าวคือ โครงการนี้ไม่สมบูรณ์เพียงพอต่อการจัดทำประชาพิจารณ์ และเมื่อฝ่ายการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยบกร่องตั้งแต่แรก กรรมการประชาพิจารณ์ก็ไม่สามารถดำเนินการใดสืบเนื่องให้สำเร็จได้

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา จึงเสนอข้อสรุปว่า ควรระงับไว้ก่อนและเร่งทบทวนโครงการต่อไป

3.3) วันที่ 28 พฤษภาคม 2545 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพิ่มเติม ไปยังนายกรัฐมนตรี โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความเห็นต่อแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับที่ 2 เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 ว่า รัฐบาลไม่ได้มีการชี้แจงและอธิบายเหตุผลและข้อมูลของการพิจารณาตัดสินใจ เป็นการบั่นทอนความเชื่อมั่นต่อการดำเนินการของภาครัฐต่อสังคมโดยรวม และก่อให้เกิดความขัดแย้งที่มีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนและระหว่างประชาชนในพื้นที่ ที่สำคัญคือ แสดงถึงการไม่นำพาต่อการกระทำที่เป็นตามขั้นตอนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็นกรณีตัวอย่างที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่ผิดพลาด และการกระทำที่ละเมิดต่อรัฐธรรมนูญมากยิ่งขึ้นในอนาคต และมีข้อมูลว่ารัฐบาลส่งเจ้าหน้าที่กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในไปควบคุมพื้นที่เพื่อแยกสลายกลุ่มคัดค้านฯ จึงทำให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวง จึงขอเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาล ดังนี้ คือ 1) ขอให้พิจารณาส่งกรมให้หน่วยงานใดๆ ของรัฐ มีท่าทีในการสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอันจะเป็นการทำให้สถานการณ์ตึงเครียดยิ่งขึ้น รวมทั้งกำชับมิให้ใช้มาตรการรุนแรงใดๆ ต่อการชุมนุม อันจะยิ่งทำให้โอกาสที่จะแก้ไขปัญหามีลดน้อยลงไปอีก 2) ขอให้มีการชี้แจงและอธิบายเหตุผลและข้อมูล ที่รัฐบาลได้ศึกษาประกอบการพิจารณาตัดสินใจครั้งนี้อย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสเข้าใจข้อมูลและเหตุผลอย่างแท้จริง อันจะก่อประโยชน์และมีการแลกเปลี่ยนหรือ บนพื้นฐานข้อมูลและเหตุผลที่ถูกต้องร่วมกันในสังคมต่อไป 3) ขอให้พิจารณาทบทวน ดำเนินการให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างแท้จริง (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (3), 2545)

3.4) วันที่ 5 มิถุนายน 2546 คณะอนุกรรมการเพื่อการศึกษาและตรวจสอบข้อเท็จจริงกรณี เหตุการณ์รุนแรงอันเนื่องมาจากโครงการท่อก๊าซ ไทย-มาเลเซีย จากเหตุการณ์วันที่ 20 ธันวาคม 2545 ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เสนอมาตรการแก้ไข ปัญหา โดยสรุป ดังนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (1), 2546)

(1) ให้รัฐบาลแก้ไขเยียวยาความเสียหายให้ผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้บังคับบัญชา เช่น การชดเชยค่าเสียหายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินแก่ผู้ชุมนุม และยุติการดำเนินคดีผู้ชุมนุม เป็นต้น โดยให้ดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่รับรายงานฉบับนี้

(2) ให้รัฐบาลตั้งคณะกรรมการที่เป็นอิสระและมีอำนาจสอบสวนข้อเท็จจริง ในการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเจ้าหน้าที่และผู้บังคับบัญชา แล้วดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ผู้กระทำผิดทั้งทางวินัยและทางอาญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเป็นบรรทัด

ฐานต่อไปว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีหน้าที่ปฏิบัติและเคารพกฎหมาย รัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน ไม่ควรปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา หากคำสั่งขัดต่อหลักการดังกล่าว ทั้งนี้ขอให้ดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(3) ให้รัฐบาลทบทวนและสอบสวนกระบวนการ และขั้นตอนในการออกคำสั่งและปฏิบัติตามคำสั่งที่ใช้กำลังสลายการชุมนุมว่า มีการตรวจสอบกลับกรองข้อมูลอย่างไร คำนี้ถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชนหรือไม่ เพื่อแก้ไขและหามาตรการในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้ ให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(4) ให้รัฐบาลทบทวนโครงการทอก๊าซ ไทย-มาเลเซีย ตามข้อเสนอที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเคยเสนอไว้ โดยมีหลักประกันอย่างเพียงพอว่า สิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าวจะได้รับการยอมรับนับถือและปฏิบัติ

(5) ให้รัฐบาลจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจและจิตสำนึก ทศนคติด้านสิทธิมนุษยชน การยึดถือปฏิบัติตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญและพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศไทย การปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมโดยสันติวิธี และด้วยความมีมนุษยธรรม เพื่อให้เจ้าหน้าที่และผู้บังคับบัญชาเคารพสิทธิมนุษยชนของประชาชนที่อาจมีความเห็นที่ต่างจากรัฐบาลและคัดค้านการดำเนินโครงการบางอย่างของรัฐบาล รวมทั้งการฝึกอบรมด้านทักษะในการปฏิบัติต่อผู้ชุมนุมและผู้ต้องหา

แต่จนถึงปัจจุบันนี้ (กรกฎาคม 2549) ข้อเสนอทั้ง 5 ประการดังกล่าวนี้ ไม่ได้รับการปฏิบัติจากรัฐบาลแต่อย่างใด

3.5) วันที่ 15 สิงหาคม 2546 คณะกรรมการการมีส่วนร่วมของประชาชน วุฒิสภา มีมติต่อประธานวุฒิสภา กรณีการใช้ความรุนแรงปราบปรามประชาชนผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการทอก๊าซไทย-มาเลเซีย บริเวณถนนหน้าโรงแรมเจบี อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 มีข้อเสนอโดยสรุป ดังนี้ (วุฒิสภา (3), 2546)

(1) มีมติให้ยื่นหนังสือพร้อมรายงานการสอบสวนและศึกษา กรณีการใช้ความรุนแรงปราบปรามประชาชนผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการทอก๊าซไทย-มาเลเซีย บริเวณถนนหน้าโรงแรมเจบี อำเภหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อให้พิจารณาดำเนินการ ดังนี้

- สั่งให้มีการสอบสวนเอาผิดเจ้าหน้าที่ของรัฐ พล.ต.อ.สันต์ ศรุตานนท์ ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และพล.ต.ต.สันฐาน ชยนนท์ ผู้บัญชาการในสถานที่เกิดเหตุ ที่ได้ออกคำสั่งให้สลายการชุมนุมโดยขาดความรอบคอบ บกพร่องต่อหน้าที่ และนายวันมูหิมหัฒ นอร์ มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ที่ได้ให้การรับรองหรือเห็นชอบในการออกคำสั่งดังกล่าว จนเกิดการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชน และเกิดการประทุษร้ายแก่ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนโดยละเมิดกฎหมาย

- สั่งให้มีการสอบสวนดำเนินคดีแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ พล.ต.ต.สันฐาน ชยนนท์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา ที่จงใจรายงานเท็จแก่ผู้บังคับบัญชา จนออกคำสั่งให้ใช้กำลังสลายการชุมนุมโดยปราศจากเหตุอันควร และลุกลามเป็นเหตุปะทะรุนแรง เกิดความเสียหายแก่ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน และบั่นทอนความมั่นคงของรัฐ

- สั่งการให้มีการสอบสวนเอาผิดทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่บกพร่อง ไม่จัดเตรียมความพร้อมในการจัดการกับการชุมนุมโดยสันติ เช่น ขาดการเตรียมอุปกรณ์ในการควบคุมฝูงชนที่ได้อย่างเพียงพอ อาทิ โล่ สนับแข้ง ขาดการใช้จิตวิทยามวลชนในการเจรจากับฝูงชน ไม่มีการใช้เครื่องขยายเสียงในการเจรจาทำความเข้าใจกับฝูงชน ขาดระบบการข่าวที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ ไม่มีการประกาศแจ้งให้ผู้ชุมนุมได้รับทราบข้อมูลอย่างทั่วถึง ขาดการเตรียมกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เชี่ยวชาญการชุมนุมอย่างเพียงพอ (อย่างต่ำควรต้องมากกว่าจำนวนผู้ชุมนุม) เป็นต้น รวมทั้งสอบสวนเอาผิดกับเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ละเมิดกฎหมาย ไม่พยายามหลีกเลี่ยงความรุนแรง ใช้กำลังผลักดันกลุ่มผู้ชุมนุมโดยสงบจนเกิดเหตุปะทะ และใช้กำลังประทุษร้ายร่างกายและทำลายทรัพย์สินของประชาชน อันเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา

นอกจากนี้เพื่อประกันไว้ซึ่งสิทธิในการชุมนุมตามรัฐธรรมนูญของประชาชน จึงสมควรสั่งการให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐได้มีการซักซ้อมความเข้าใจ จัดเตรียมอุปกรณ์ บุคลากร และแบบแผนปฏิบัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์ในลักษณะนี้ขึ้นอีก

- แจ้งข้อเท็จจริงตามรายงานการสอบสวนศึกษาของคณะกรรมการฯ ให้อัยการสูงสุดทราบเพื่อจะได้พิจารณายุติการดำเนินคดี เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่กลุ่มผู้ชุมนุมในเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญา เพราะผลอันเนื่องมาจากการรายงานเท็จของเจ้าหน้าที่ของรัฐจนมีการออกคำสั่งให้สลายการชุมนุมโดยไม่สมควรแก่เหตุ และเกิดเหตุปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในที่สุด

(2) คณะกรรมาธิการ มีมติให้ยื่นหนังสือพร้อมรายงานการสอบสวนศึกษา ต่อประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อสอบสวนเอาผิดเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ทั้งในระดับผู้บังคับบัญชาระดับสูงและผู้บัญชาการในสถานที่เกิดเหตุ ที่ได้ออกคำสั่งหรือให้ความเห็นชอบในการออกคำสั่งสลายการชุมนุมและจับกุมโดยขาดความรอบคอบ บกพร่องต่อหน้าที่ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง

(3) คณะกรรมาธิการ มีมติให้ยื่นหนังสือพร้อมรายงานการสอบสวนศึกษา ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เพื่อให้พิจารณาส่งฟ้องศาลปกครอง กรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจทางปกครองโดยมิชอบ จนเกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อเยียวยาตลอดจนชดเชยความเสียหายจากการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(4) คณะกรรมาธิการ มีมติให้ยื่นหนังสือพร้อมรายงานการสอบสวนศึกษา ต่อนายกสภาทนายความ เพื่อพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม

โดยข้อเสนอจากกรรมาธิการ นั้น ทางนายกสภาทนายความดำเนินการพิจารณาช่วยเหลือด้านกฎหมายมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้ขอให้ศาลปกครองสงขลามีคำวินิจฉัยกรณีดังกล่าว (รายละเอียดจะกล่าวถึงในข้อ 3.6) ในขณะที่ข้อเสนอต่อนายกรัฐมนตรีนั้น จนถึงปัจจุบันนี้ (กรกฎาคม 2549) ยังไม่มีการดำเนินการแต่อย่างใด

3.6) วันที่ 30 ตุลาคม 2546 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เสนอความเห็นต่อศาลปกครอง กรณีการใช้ความรุนแรงปราบปรามประชาชนผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย บริเวณถนนหน้าโรงแรมเจบี อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 โดยมีเนื้อหาอ้างถึงรัฐธรรมนูญมาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ และอาศัยอำนาจตามมาตรา 198 แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และมีรายละเอียดคือ แม้จะปรากฏว่าการชุมนุมดังกล่าว ซึ่งมีการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจกับประชาชนที่มาร่วมชุมนุมนั้นได้ผ่านพ้นไปแล้ว และการขอให้ศาลปกครองวินิจฉัยว่าการกระทำทางปกครองดังกล่าวนี้มีปัญหาความชอบธรรมด้วยรัฐธรรมนูญ อันเป็นผลให้มีการเพิกถอนก็ไม่อาจกระทำได้ และไม่ก่อให้เกิดผลเป็นการเปลี่ยนแปลงการกระทำที่ผ่านพ้นมาแล้วนั้นได้

แต่เพื่อให้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ อันเป็นสิทธิของประชาชนที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้รับรองไว้อย่างชัดแจ้ง และเพื่อให้มีการเคารพในสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวของประชาชนให้สามารถปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งแม้ว่ากฎหมายที่

มีอยู่ในขณะนี้ยังไม่อาจครอบคลุมแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ดังเช่น ในกรณีการชุมนุมประท้วงนี้ แต่ก็ไม่ว่ากล่าวได้ว่าการแก้ไขปัญหาดังเช่นในกรณีนี้ไม่อาจกระทำ ได้ กล่าวคือ กฎหมายที่มีอยู่ไม่อาจเป็นข้อจำกัด ที่ทำให้เสรีภาพของประชาชนที่มีตามรัฐธรรมนูญ นั้นไม่อาจได้รับการยอมรับและคุ้มครองแต่ประการใดไม่ ศาลย่อมทรงไว้ซึ่งอำนาจตุลาการในการ ตีความกฎหมายที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ โดยการเทียบเคียงข้อกฎหมายที่มีอยู่ ให้เกิดผลเป็นการคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้งนี้ได้ จึงขอให้ศาลปกครองพิจารณาวินิจฉัย เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อเสรีภาพใน การชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มีกรอบที่ชัดเจนมากขึ้นอันจะส่งผลให้การปฏิบัติต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองไว้ประการนี้ ปรากฏเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นต่อไป และเพื่อแสดงความเป็นอยู่จริงของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ จึงขอให้ศาล ปกครองวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องเรียนดังกล่าว มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 44 ซึ่งบัญญัติรับรองไว้โดยชัดแจ้ง เพื่อให้ถือปฏิบัติต่อสิทธิ ดังกล่าวของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อไป (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา, 2546)

3.7) วันที่ 7 ตุลาคม 2547 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อเสนอ ต่อจังหวัดสงขลา อำเภอจะนะ บริษัท ทวานส์ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด และกรมที่ดิน กรณีที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งมีผู้ร้องเรียนว่า บริษัท ทวานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (หรือบริษัท ทีทีเอ็ม) ได้เข้าครอบครองทางสาธารณประโยชน์หรือทางระกัฟ ที่อยู่ภายในบริเวณ สถานที่ก่อสร้างโรงแยกกาซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ตำบลสะกอม และตำบลดิ่งชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยประชาชนและชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในทางสาธารณประโยชน์ดังกล่าว มาตั้งแต่ สมัยบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นทางสัญจรและประโยชน์อื่นๆ อีกหลายประการ โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติว่า การดำเนินการแลกเปลี่ยนทางสาธารณประโยชน์เดิมกับ ที่ดินที่บริษัท ทวานส์ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด จัดหามานั้นไม่เป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 การแลกเปลี่ยนดังกล่าวจึงไม่ชอบโดยสิ้นเชิง และเสนอ มาตรการแก้ไขปัญหาดังนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (4), 2547)

(1) ให้บริษัท ทวานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ดำเนินการ ปรับสภาพที่ดินทางสาธารณประโยชน์ให้คืนสู่สภาพเดิม และให้รื้อรั้วที่ปิดกั้นทางสาธารณ ประโยชน์ภายในเวลา 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(2) ให้จังหวัดสงขลา และอำเภอจะนะ ตรวจสอบว่าที่ดินสาธารณประโยชน์เดิมมีเนื้อที่เท่าใด โดยให้ประชาชนและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบตลอดทุกขั้นตอนภายในเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(3) ให้จังหวัดสงขลาดำเนินการสอบถามความคิดเห็น ในการแลกเปลี่ยนทางสาธารณประโยชน์ กับองค์การบริหารส่วนตำบลสะกอมและตำบลดิ่งชัน ตลอดจนประชาชนและชุมชนที่เคยใช้ประโยชน์ในทางสาธารณประโยชน์ดังกล่าวใหม่อีกครั้งหนึ่ง ภายในเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(4) ให้กรมที่ดินชะลอการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวไว้ก่อน จนกว่าจะมีการดำเนินการตามข้อ (2)-(3) เสร็จสิ้น

3.8) วันที่ 7 ธันวาคม 2547 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อเสนอต่อกรมที่ดิน กรมการปกครอง และบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ภายหลังจากมีผู้ร้องเรียนว่า ที่ดินของบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ที่ใช้สำหรับเป็นแนววางท่อก๊าซขึ้นจากทะเลนั้น เป็นที่ดินที่ออกเอกสารสิทธิ์โดยมิชอบ เนื่องจากที่ดินนั้นเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์โคกชายทะเลที่ประชาชนใช้ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน และพิจารณาแล้วเห็นว่าเรื่องดังกล่าวมีมูลจึงได้ดำเนินการตรวจสอบและมีมติ ดังนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (5), 2547)

(1) ให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด หรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ระวังการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่ดิน น.ส.3 เลขที่ 118/81 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา รวมตลอดถึงที่ดินแปลงอื่นที่แบ่งแยกมาจาก ส.ค.1 หรือน.ส.3 เลขที่ 81 หมู่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีการพิสูจน์สิทธิที่ชัดเจนโดยกรมที่ดิน

(2) ให้กรมที่ดินดำเนินการพิสูจน์สิทธิในที่ดินที่มาจาก ส.ค.1หรือ น.ส.3 เลขที่ 81 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาให้เสร็จสิ้นในเวลา 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(3) การพิสูจน์สิทธิในที่ดินของกรมที่ดินตาม (2) หากพบผู้ใดกระทำการโดยมิชอบ กรมที่ดินขอที่จะดำเนินการให้มีการสอบสวนหาผู้ร่วมกระทำความคิดให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 3 เดือน นับตั้งแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

(4) การพิสูจน์สิทธิในที่ดินของกรรมที่ดินตาม (2) หากพบว่า ที่ดิน ส.ค.1 หรือ น.ส.3 เลขที่ 81 หมู่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นการออกเอกสารสิทธิ์โดยไม่ชอบแล้ว ให้กรมที่ดินแจ้งให้ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด หรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการรื้อถอนและปรับที่ดินให้คืนสู่สภาพเดิมทั้งหมดโดยทันที ทั้งนี้ ด้วยค่าใช้จ่ายของ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ทั้งสิ้น

(5) ให้กรมการปกครองดำเนินการตรวจสอบจำนวนเนื้อที่ของที่ดินสาธารณะประโยชน์โคกชายทะเลให้ครบถ้วน พร้อมติดตามเพื่อบริหารจัดการดูแลรักษาต่อไปให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

3.9. องค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม อำเภอจะนะ มีมติเกี่ยวข้องกับข้อเรียกร้องของประชาชนเครือข่ายคัดค้านโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานนานาชาติ ไทย-มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

ในประเด็นความขัดแย้งเรื่องที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งมีขั้นตอนการขออนุญาตที่เกี่ยวข้องกับกลไกการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ประชาชนได้พยายามเข้าไปผลักดันให้กลไกดังกล่าว โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้แสดงบทบาทในการตรวจสอบโครงการ และยึดถือมติของชุมชนเป็นหลักการตัดสินใจใดๆ เกี่ยวกับโครงการ ซึ่งการใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกลไกที่มาจาก การเลือกตั้งของคนในท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น มีแนวโน้มที่จะเกิดการตอบสนองได้มากกว่ากลไกการปกครองที่มาจากการแต่งตั้งอย่าง นายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ดังจะเห็นได้จากในกรณีที่ดินสาธารณะประโยชน์ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้มีมติเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2548 ดังนี้

(1) จะดำเนินการนำที่ดินวะกัฟ ตามหลักศาสนาอิสลามและที่ดินสาธารณะประโยชน์กลับคืนมาเป็นของชุมชน

(2) คัดค้านประกาศของสำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา สาขาจะนะ ฉบับลงวันที่ 30 มิถุนายน 2548 เรื่องบริษัททรานส์ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ขออนุญาตใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์ในบริเวณสถานที่ก่อสร้างโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ตามมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ในหมู่ที่ 6 ตำบลสะกอม และที่ประชุมสภาองค์การบริหารตำบลสะกอม มีมติยืนยันว่าที่ดินดังกล่าว เป็นที่สาธารณะประโยชน์ที่ชุมชนยังใช้ประโยชน์และเป็นที่ดิน “วะกัฟ” จริงโดยมีทนายยืนยันชัดเจน ดังนั้น ทางองค์การบริหารตำบลสะกอม มีมติไม่

อนุญาตให้บริษัททรานส์ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ใช้ที่ดินสาธารณะประโยชน์และที่ดิน
 ว่างเปล่า ดังกล่าวตามบริษัทร้องขอ โดยทำหนังสือยืนยันมติสภาฯ คัดค้านประกาศของสำนักงานที่
 ดินจังหวัดสงขลา ไปยื่นให้นางสุรางค์รัตน์ ลิโคร์ ที่สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา สาขาจะนะ พร้อม
 กับราษฎรในพื้นที่ และหนังสือดังกล่าวระบุยืนยันว่า องค์การบริหารส่วนตำบลสะกอมมีมติยืนยัน
 ว่าที่ดินดังกล่าว เป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์ที่คนในชุมชนยังใช้ประโยชน์ร่วมกัน และยืนยันว่า
 เป็นที่ดินว่างเปล่าตามหลักการศาสนาอิสลาม และมีทนายทนายยืนยันชัดเจน ดังนั้น ทางองค์การบริหาร
 ส่วนตำบลสะกอมไม่อนุญาตให้บริษัทฯ ใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะประโยชน์ และที่ดินว่างเปล่า
 ดังกล่าว และให้สำนักงานที่ดินจังหวัดสงขลา สาขาจะนะ ยับยั้งการอนุญาตและเสนอความคิด
 เรื่องอนุญาตให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย(ประเทศไทย) จำกัด ใช้ที่ดินสาธารณะและที่ดินว่างเปล่า
 ดังกล่าว

(3) มีมติให้องค์การบริหารส่วนตำบลสะกอม ดำเนินการตรวจสอบ
 กรณีการบุกรุกที่ดินสาธารณะของบริษัททรานส์ไทย-มาเลเซีย ว่ามีหน่วยงานหรือบุคคลใดให้การ
 อนุญาตและให้การสนับสนุนดำเนินการก่อสร้าง

(4) จะนำผลจากการตรวจสอบ ส่งถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการ
 สั่งหรือถอนสิ่งปลูกสร้างและดำเนินการกับบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย ในข้อหาบุกรุกที่ดิน
 สาธารณประโยชน์ โดยอบต.สะกอมจะทำหน้าที่เร่งรัดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรีบดำเนินการ

(5) ยื่นฟ้องร้องกล่าวโทษกับหน่วยงานรัฐที่ให้การสนับสนุนบริษัทบุกรุก
 ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งถือว่าการร่วมกระทำผิด และละเลยการปฏิบัติหน้าที่ และ
 ฟ้องร้องกล่าวโทษกับบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ในความผิดฐานบุกรุกที่
 ดินสาธารณะประโยชน์

ความพยายามที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ร่วมกับองค์กร
 อิสระและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันตรวจสอบให้เกิดความชอบธรรม

ความพยายามในกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการร่วม
 กับองค์กรอิสระ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบโครงการฯ นั้น มีตั้งแต่ระดับจังหวัด ไปจน
 ถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการรักษาและปกป้องสิทธิของ
 ประชาชน รวมทั้งวุฒิสภา ซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเพื่อนำมาซึ่ง
 ประโยชน์สูงสุดในภาพรวมของประเทศ แต่ภาครัฐยังคงเพิกเฉยไม่มีการตอบสนองแต่อย่างใด

กล่าวได้ว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ 2540 ที่ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ก้าวหน้าที่สุดของประเทศไทยนี้ ภาคประชาชนได้พยายามอาศัยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญในการมีส่วนร่วมตัดสินใจในโครงการก่อสร้าง อย่างหลากหลาย รวมทั้งองค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวุฒิสภาก็ได้แสดงบทบาทที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนของรัฐบาลนั่นเองที่ยังคงเป็นกลไกสำคัญที่สกัดกั้นสิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐบาลทักษิณที่นายกรัฐมนตรีมีภาวะผู้นำแบบอำนาจนิยม และได้ใช้อำนาจในการผลักดันโครงการ ท่ามกลางความไม่ชอบธรรมที่ปรากฏต่อสาธารณะได้อย่างง่ายดาย

4) การใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นหนทางหนึ่งในการยืนยันสิทธิและความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการที่ประชาชนพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมตามสิทธิภายใต้เจตนารมณ์และกลไกต่างๆ ของรัฐธรรมนูญ แต่รัฐกลับเพิกเฉยและกลับใช้อำนาจกระทำการที่เป็นอุปสรรคต่อความพยายามในการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งโดยการปล่อยให้เอกชนดำเนินโครงการฯ โดยละเมิดกฎหมาย และละเมิดสิทธิชุมชน และทั้งโดยใช้อำนาจทางการเมืองในการบริหารมาปราบปราม และการอ้างกฎหมายเข้าดำเนินคดีกับประชาชน ซึ่งไม่มีเพียงแต่ทำให้ประชาชนถูกละเมิดสิทธิ และต้องเดือดร้อนจากการตกเป็นจำเลยทั้งทางสังคมและทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังอาจทำให้เกิดเป็นบรรทัดฐานของสังคมไทยได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะต่างๆ ดังที่ประชาชนผู้คัดค้านโครงการฯ ได้กระทำมานั้น เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และไม่สมควรที่ประชาชนกลุ่มอื่นๆ จะเอาเยี่ยงอย่างอีกด้วย

ฝ่ายประชาชนจึงจำเป็นต้องยืนยันสิทธิในการมีส่วนร่วมของตนโดยใช้กระบวนการทางกฎหมายดำเนินคดีต่อหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่รัฐ รวมถึงฝ่ายเอกชน ทั้งเพื่อเป็นการหยุดยั้งไม่ให้เกิดการละเมิดกฎหมายโดยรัฐและเอกชน และเพื่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานว่าสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญนั้น คือ สิทธิตามกฎหมายที่มีอาจละเมิดได้เช่นกัน ดังนี้

(1) ตัวแทนเครือข่ายคัดค้านโครงการท่าอสังกาศ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียและอุตสาหกรรมต่อเนื่องยื่นฟ้องพล.ต.อ.สันต์ ศรุตานนท์ พล.ต.อ.ธวัชชัย ภัยลี้ พล.ต.ต. สันฐาน ชยณรงค์ และเจ้าหน้าที่ตำรวจรวมทั้งสิ้น 38 คน ต่อศาลจังหวัดสงขลา เป็นคดีอาญา หมายเลขดำที่ 1818/2546 เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2546 กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังสลายการ

ชุมนุมเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ในข้อหา เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ มั่วสุมกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไปใช้กำลังประทุษร้าย กระทำการให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง โดยมีอาวุธ โดยมีผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้า หรือเป็นผู้มีหน้าที่สั่งการในการกระทำความผิดนั้นหรือเป็นผู้ร่วมกระทำการ ร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย ร่วมกันก่อให้เกิดการวุ่นวายขึ้นในที่ประชุมศาสนิกชนเวลาประชุมกัน นมัสการ หรือกระทำพิธีกรรมตามศาสนาโดยชอบด้วยกฎหมาย

โดยโจทก์อ้างถึงการใช้สิทธิของประชาชนและชุมชนโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่รับรองไว้ตามมาตรา 44 มาตรา 46 มาตรา 56 และมาตรา 76

ศาลได้ไต่สวนมูลฟ้องแล้วในชั้นต้นมีคำพิพากษายกฟ้องจำเลยที่ 1 - 2 และจำเลยที่ 4 - 38 และรับฟ้องในส่วนของจำเลยที่ 3 คือ พล.ต.ต.สันฐาน ชยนนท์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในขณะเกิดเหตุในข้อหา “เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติและละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กาย” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83, 84, 90, 157, และ 295 แต่ขณะนั้นคดียังไม่ได้เริ่มการพิจารณาในชั้นสืบพยาน เนื่องจากมีการอุทธรณ์ของฝ่ายโจทก์ ให้รับฟ้องจำเลยรายอื่นด้วย และอุทธรณ์ของจำเลยขอให้ศาลยกฟ้อง เมื่อศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาแล้วจึงจะเริ่มกระบวนการสืบพยานต่อไป (ศาลจังหวัดสงขลา, 2547)

(2) ตัวแทนเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ยื่นฟ้องสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จังหวัดสงขลา และกระทรวงมหาดไทย ต่อศาลปกครองจังหวัดสงขลา เป็นคดีปกครองหมายเลขดำที่ 454/2546 เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2546 กรณีสลายการชุมนุมเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 โดยมีรายละเอียดคำฟ้องว่า เจ้าหน้าที่รัฐในสังกัดของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามหลายคน ร่วมกันใช้อำนาจตามกฎหมายในทางปกครองทั้งในการสั่งการ และดำเนินการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมของผู้ฟ้องคดีและประชาชนผู้เข้าร่วมชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 อันเป็นการกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ ดังนี้

- เจ้าหน้าที่รัฐกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่ โดยการขัดขวางการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการชุมนุมโดยสงบ ปราศจากอาวุธของผู้ฟ้องคดีทั้งสามสิบ และประชาชนผู้ร่วมชุมนุมตามมาตรา 44 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่รับรองและคุ้มครอง

ไว้ ทั้งๆ ที่ยังไม่มีเหตุตามกฎหมายอย่างเพียงพอ อันจะเป็นเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องมีคำสั่งและปฏิบัติการตามคำสั่งในการใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมแต่อย่างใด

- เจ้าหน้าที่รัฐกระทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่โดยการออกคำสั่งและใช้กำลังในการสลายการชุมนุม ด้วยมาตรการที่รุนแรงเกินขอบเขตแห่งความจำเป็น โดยมีได้ปฏิบัติตามขั้นตอนอันเป็นสาระสำคัญตามแผนรักษาความปลอดภัย ระเบียบ มติคณะรัฐมนตรีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐดังกล่าวจึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกระทบกระเทือนสาระสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานในการชุมนุมโดยสงบปราศจากอาวุธของผู้ฟ้องคดีทั้ง 30 และประชาชนผู้ร่วมชุมนุมตามมาตรา 44 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินตามมาตรา 31 และมาตรา 48 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 อย่างร้ายแรง

ในชั้นต้นศาลปกครองสงขลาได้มีคำสั่งให้รับคำฟ้อง เฉพาะคดีส่วนที่โจทก์เรียกร้องให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสามชดใช้ค่าเสียหายอันเกิดจากการไม่อาจใช้สิทธิชุมนุมเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรีไว้พิจารณา ส่วนค่าเสียหายจากการได้รับบาดเจ็บ และค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเกิดจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีศาลปกครองสงขลา และศาลปกครองสูงสุด เห็นว่าเป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรมจึงไม่รับคำฟ้องในส่วนนี้ ต่อมาโจทก์ได้นำคดีในส่วนนี้ยื่นฟ้องต่อศาลแขวงสงขลาเป็นคดีแพ่งหมายเลขดำที่หมายเลขดำที่ 395/2548

ศาลปกครองชั้นต้นพิพากษา เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2549 โดยพิเคราะห์ว่าเมื่อการชุมนุมของผู้ฟ้องคดี กับกลุ่มผู้ชุมนุมเป็นการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติรับรองไว้ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมดังกล่าวด้วยการสลายการชุมนุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายรัฐธรรมนูญตามที่ได้วินิจฉัยมาข้างต้น จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดที่มีความร้ายแรง เนื่องจากเป็นการกระทำไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เห็นสมควรกำหนดให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีเป็นเงินคนละ 10,000 บาท (ศาลปกครองสงขลา (2), 2549)

(3) ในส่วนของการดำเนินโครงการโดยการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติและโรงแรมกึ่งธรรมชาติและ ไทย-มาเลเซีย ซึ่งเครือข่ายคัดค้านโครงการท่องเที่ยว โรงแรมกึ่งธรรมชาติและไทย-มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อ

เนื่อง เห็นว่าเป็นการที่หน่วยงานของรัฐปฏิบัติไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย จึงได้มีการยื่นฟ้อง
กรมการขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการก่อสร้างพื้นฐานและอื่นๆ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
ต่อศาลปกครองจังหวัดสงขลา เป็นคดีปกครองหมายเลขดำที่ 43/2547 เมื่อวันที่ 5 เมษายน
2547 โดยฟ้องว่าใบอนุญาตออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2546 ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ได้ออกใบอนุญาตเลขที่ 09/2546
ลงวันที่ 13 มีนาคม 2546 อนุญาตให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ปลูกสร้าง
สิ่งล่วงล้ำลำน้ำประเภทวางท่อส่งก๊าซธรรมชาติ โครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย
ที่ตำบลลิ้นช้าง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ผู้ฟ้องคดีทั้ง 17 ทราบถึงการออกใบอนุญาตดังกล่าว
แล้วเห็นว่า เป็นการออกใบอนุญาตโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธี
การอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ดังต่อไปนี้

- การออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ
ไทย- มาเลเซีย โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ที่ยังมีได้รับ
ความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการฯ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย

- การออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ โครงการก่อสร้างท่อส่ง
ก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย ไม่ถูกต้องตามขั้นตอน วิธีการ อันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในรัฐ
ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 56 วรรค 2

- การออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ โครงการท่อส่งก๊าซธรรม
ชาติไทย-มาเลเซีย ไม่ถูกต้องตามขั้นตอน หรือวิธีการ อันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ตามพระราช
บัญญัติสภาพัฒนาการและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตรา 69 และขัดต่อรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 290

- การออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มา
เลเซีย มิได้ดำเนินการตามขั้นตอน วิธีการ ที่กำหนดโดยรัฐบาลซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด

- การออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำโครงการท่อส่งก๊าซไทย-มา
เลเซีย มิได้นำข้อสรุปและข้อเสนอแนะตามรายงานผลการประชาพิจารณ์เข้าประกอบการ
พิจารณาอนุญาต ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธี
ประชาพิจารณ์ พ.ศ.2539 (ศาลปกครอง (1), 2547) ขณะนี้ อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีของตุลา
การเจ้าของสำนวน

(4) ตัวแทนเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง แจ้งความต่อพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธร อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2547 ให้สอบสวนดำเนินคดี กรณีที่ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย บุกรุก และเปลี่ยนแปลงสภาพ ภายหลังได้สร้างรั้วปิดกั้นทางสาธารณประโยชน์หรือทางวกัฟตามหลักการศาสนาอิสลาม ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2546 จนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ในพื้นที่ตำบลสะกอม ตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา และจนถึงปัจจุบัน (กรกฎาคม 2549) ยังไม่มีการดำเนินการใดๆ นอกจากออกหมายเรียกผู้แจ้งความมาสอบปากคำเท่านั้น

(5) ตัวแทนเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง แจ้งความต่อพนักงานสอบสวน สถานีตำรวจภูธรอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2547 ให้ดำเนินคดีกรณีที่บริษัทซัมซุง จำกัด ซึ่งบุกรุกและเปลี่ยนแปลงสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ “โคกชายทะเล” โดยอ้างเอกสารที่เป็นเท็จออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายยืนยันว่าเป็นที่ดิน นส.3 เลขที่ 118/81 และที่ดิน นส. 3 ข. เลขที่ 119/81 และจนถึงปัจจุบันยังไม่มีการดำเนินการใดๆ

(6) ตัวแทนเครือข่ายคัดค้านโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซียและอุตสาหกรรมต่อเนื่องยื่นฟ้องสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จังหวัดสงขลา และกระทรวงมหาดไทย ต่อศาลแขวงจังหวัดสงขลา เป็นคดีแพ่งหมายเลขดำที่ 395/2548 วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2548 เพื่อให้ร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายจากการได้รับบาดเจ็บและเสียหายของทรัพย์สินอันเกิดจากการกระทำของผู้ถูกฟ้องคดี (ซึ่งเป็นรายละเอียดเดียวกันกับที่ยื่นฟ้องศาลปกครองจังหวัดสงขลาในข้อ (2)) ขณะนี้อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาล (ศาลแขวงสงขลา, 2548)

แต่อย่างไรก็ตาม หากประชาชนจะต้องอาศัยกระบวนการทางกฎหมายมาเป็นเครื่องยืนยันหรือกระทั่งพิสูจน์สิทธิทางการเมืองเช่นนี้เรื่อยไป ก็เท่ากับสะท้อนว่ากลไกและกระบวนการทางการเมืองที่เป็นอยู่มีความบกพร่อง หรือลักษณะที่เป็นปัญหาอุปสรรคจนไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างที่ควรจะเป็น ประชาชนไม่ควรถูกทำให้ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมายมาเป็นทางออกเพื่อให้ได้มีส่วนร่วม เนื่องจากกระบวนการทางกฎหมายทำได้เพียงเป็นการยืนยันสิทธิ แต่มิใช่เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตัวของมันเอง เพราะถึงแม้ว่าการมีส่วนร่วมจะเป็นสิทธิที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย แต่ในทางหลักการและโดยเจตนารมณ์แล้ว การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิทางการเมือง ซึ่งในแง่หนึ่งก็คือเป็นเครื่องสะท้อนของสังคมหนึ่งๆ ว่า ในทางการ

เมื่อการปกครองแล้ว มีความสอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด และในทางวัฒนธรรมแล้ว สังคมนั้นๆ มีความเป็นประชาธิปไตยหรือไม่

4.2.5 การรับรู้ข่าวสาร ข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชน และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ

การนำเสนอสำหรับหัวข้อนี้จะประกอบด้วย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมของประชาชน ทัศนคติของประชาชน และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชน เกี่ยวกับโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์รวบรวมจากแบบสอบถามโดยสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการฯ จำนวน 100 ตัวอย่าง ดังกล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 สำหรับข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง พิจารณาได้จากภาคผนวก ค

1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จำแนกออกเป็น 5 ด้าน คือ การรับรู้รายละเอียดข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากสื่อมวลชนทั่วไป การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากเอกสารต่างๆ และการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเวทีภาคประชาชน (ดังตารางที่ 2)

การรับรู้รายละเอียดข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ กลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้ต่ำ โดยมีความเฉลี่ยการรับรู้ 2.28 แต่หากพิจารณาประเด็นย่อยของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งจำแนกเป็นความเป็นมาของโครงการฯ กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการฯ นี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด โดยมีความเฉลี่ยระดับการรับรู้ 1.85 สำหรับผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับโครงการฯ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ระดับปานกลาง โดยมีความเฉลี่ย 2.85

ตาราง 2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ
ไทย-มาเลเซีย

รายการ	ค่าเฉลี่ย ระดับการรับรู้	ระดับการรับรู้
การรับรู้รายละเอียดข้อมูล ข่าวสารของโครงการ ฯ	2.28	น้อย
- ความเป็นมาของโครงการฯ	2.11	น้อย
- กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ	2.30	น้อย
-กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม	1.85	น้อย
- ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการฯ	2.85	ปานกลาง
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ	1.67	น้อย
- ผู้นำศาสนา	1.33	ไม่รับรู้
- ผู้นำทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เป็นต้น	1.51	น้อย
- ผู้นำตามธรรมชาติ	2.58	ปานกลาง
- ประชาชนในพื้นที่โครงการฯ	2.68	ปานกลาง
- นักวิชาการจากภายนอก	1.76	น้อย
- เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	2.06	น้อย
- เจ้าหน้าที่ของรัฐ	1.40	ไม่รับรู้
- เจ้าหน้าที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย	1.64	น้อย
- อื่นๆ	0.06	ไม่รับรู้
การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากสื่อมวลชน ทั่วไป เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์	2.41	น้อย
การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารจากเอกสารต่างๆ	1.61	น้อย
- หนังสือพิมพ์ทั่วไป	1.61	น้อย
- เอกสารการพัฒนาจากภาครัฐ	1.32	ไม่รับรู้
- เอกสารของหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการฯ เช่น วารสารทีทีเอ็มหรือเจดีเอ เป็นต้น	1.41	ไม่รับรู้
- เอกสารจากนักวิชาการ	1.41	ไม่รับรู้
- ใบปลิว	2.32	น้อย
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเวทีที่ภาคประชาชนจัดขึ้น เอง	2.42	น้อย

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ จากผู้นำตามธรรมชาติ และประชาชนในพื้นที่โครงการฯ ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนการรับรู้ 2.58 และ 2.68 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ ในระดับน้อย จากผู้นำทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จากนักวิชาการภายนอกพื้นที่ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และจากเจ้าหน้าที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ประเด็นที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากผู้นำทางศาสนาและจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเลย

สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากสื่อมวลชนทั่วไป เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ กลุ่มตัวอย่างมีระดับการรับรู้ต่ำ โดยมีความเฉลี่ยที่ 2.41

ส่วนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ จากเอกสารต่างๆ พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้รับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป และจากแผ่นปลิวในระดับน้อย โดยมีคะแนนการรับรู้เฉลี่ย 1.61 และ 2.32 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ จากเอกสารการพัฒนาของรัฐ เอกสารของหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการฯ เช่น วารสารที่ตีพิมพ์หรือเจดีเอ รวมทั้งเอกสารจากนักวิชาการ

สุดท้ายการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเวทีภาคประชาชน ถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในการคัดค้านโครงการฯ ปรากฏค่อนข้างเด่นชัดแต่กลุ่มตัวอย่างก็ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ ตามเวทีภาคประชาชนในระดับน้อยเท่านั้น กล่าวโดยสรุปการรับรู้รายละเอียดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ โดยรวมตั้งแต่ความเป็นมาของโครงการฯ กระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการฯ ผ่านคณะบุคคล และสื่อต่างๆ รวมทั้งเวทีภาคประชาชนในระดับที่น้อยมาก นำแปลกใจที่โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย มีมูลค่าถึงกว่า 40,000 ล้านบาท เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องมากมาย แต่กลับไม่สามารถทำให้ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้อย่างที่ควรจะเป็นแต่อย่างใด

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ มาตั้งแต่เริ่มต้น โดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมเพียง 1.08 ในทำนองเดียวกันกับกระบวนการจัดทำรายงานผล

กระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งตัวอย่างก็ไม่มีส่วนร่วมกับกระบวนการจัดทำโดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม 1.27 (ดังตารางที่ 3)

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อยในช่วงการจัดทำประชาพิจารณ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม 1.71 และในทำนองเดียวกันกลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจก่อสร้างโครงการและในการดำเนินโครงการนี้ ภายหลังจากตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ โดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม 2.12 และ 1.85 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ต่อคำถามถึงความพยายามของกลุ่มตัวอย่างเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการฯ ก็พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมกับโครงการฯ ในระดับที่น้อยเช่นเดียวกัน โดยมีค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม 2.22 ผลการวิเคราะห์ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนกับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย จากข้อมูลในภาคสนามครั้งนี้ เป็นเครื่องยืนยันอีกครั้งหนึ่งว่าประชาชนในพื้นที่ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มที่มีส่วนได้เสียกับโครงการฯ มีส่วนร่วมกับโครงการฯ ในขั้นตอนต่างๆ น้อยมาก

ตาราง 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนกับโครงการท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

รายการ	ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในโครงการฯ ตั้งแต่เริ่มต้น	1.08	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำรายงานการศึกษามลกระทบสิ่งแวดล้อม	1.27	ไม่มีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในช่วงการจัดทำประชาพิจารณ์	1.71	มีน้อย
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ	2.12	มีน้อย
การมีส่วนร่วมภายหลังจากตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ	1.85	มีน้อย
ความพยายามในการมีส่วนร่วมของประชาชน	2.22	มีน้อย

3) ทิศนคติของประชาชนต่อโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ จำแนกเป็น 5 ด้าน คือ พัฒนาการ และความเป็นมาของโครงการฯ กระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการเป็นไปตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องและชอบธรรม ขั้นตอนและเนื้อหาของกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ในโครงการฯ และผลได้และผลเสียที่ได้รับจากโครงการฯ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (ดังตารางที่ 4)

3.1) พัฒนาการและความเป็นมาของโครงการฯ

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่สู้ดีต่อโครงการฯ ใน 4 ประเด็น คือกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยน้อยต่อข้อความที่ว่า “ภาครัฐมีกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ” “การดำเนินการเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่” “นายกรัฐมนตรีดำเนินการด้วยความจริงจังต่อประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น” “การนำตำรวจเข้ามารักษาความสงบขณะดำเนินการก่อสร้างโครงการฯ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสม” หรือสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยยอมรับว่าการตัดสินใจดำเนินโครงการฯ เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เชื่อกันว่าการดำเนินโครงการฯ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่

ตาราง 4 ทัศนคติต่อมิติต่างๆ ของโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย – มาเลเซีย

รายการ	ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น	ระดับทัศนคติ
พัฒนาการและความเป็นมาของโครงการฯ		
- ภาครัฐมีกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ	1.67	ไม่สู้ดี
- การดำเนินการเป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่	1.57	ไม่สู้ดี
- นายกรัฐมนตรีดำเนินการด้วยความจริงจังต่อประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น	1.74	ไม่สู้ดี
- นักการเมืองไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวจากการดำเนินโครงการฯ	1.44	ไม่ดี

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยระดับ ความคิดเห็น	ระดับทัศนคติ
- การนำตำรวจเข้ามารักษาความสงบขณะดำเนินการก่อสร้างโครงการฯ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสม	2.17	ไม่สู้ดี
กระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการ เป็นไปตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง	1.49	ไม่ดี
กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องและชอบธรรม	1.47	ไม่ดี
ขั้นตอนและเนื้อหาของกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ในโครงการฯ		
- ลำดับของขั้นตอนในการจัดทำประชาพิจารณ์ถือได้ว่าเป็นความเหมาะสม	1.44	ไม่ดี
- รัฐเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์อย่างเท่าเทียมกัน	1.43	ไม่ดี
- ระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมเพื่อสรุปผลการประชาพิจารณ์ ถือได้ว่าเป็นความเหมาะสม	1.32	ไม่ดี
- การจัดทำประชาพิจารณ์ถือได้ว่าเป็นเนื้อหา ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมดของโครงการฯ	1.27	ไม่ดี
- การจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ นำไปสู่การตัดสินใจดำเนินโครงการฯ ที่ถูกต้องและเหมาะสม	1.58	ไม่สู้ดี
- การจัดทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ ถือได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาคความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับภาครัฐ	1.51	ไม่สู้ดี
ผลได้และผลเสียที่ได้รับจากโครงการฯ		
- ผลได้	2.29	ไม่สู้ดี
(1) โครงการนี้จะช่วยให้เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น	2.28	ไม่สู้ดี
(2) โครงการนี้จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น	1.82	ไม่สู้ดี

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการ	ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็น	ระดับทัศนคติ
(3) โครงการนี้จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น	2.89	ค่อนข้างดี
(4) โครงการนี้จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น	2.71	ค่อนข้างดี
(5) โครงการนี้ทำให้มีรายได้เข้าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจำนวนมาก	2.53	ค่อนข้างดี
(6) หากเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโครงการนี้จะจ่ายชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสม	1.56	ไม่สู้ดี
- ผลเสีย	3.42	ไม่สู้ดี
(1) โครงการนี้ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชนและจะทำให้วิถีชีวิต ประเพณีของประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม	3.49	ไม่สู้ดี
(2) โครงการนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก	3.60	ไม่ดี
(3) ขณะดำเนินโครงการจะต้องมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น	3.33	ไม่สู้ดี
(4) โครงการนี้จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาแตกต่างจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้	3.25	ไม่สู้ดี

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่านายกรัฐมนตรีดำเนินการด้วยความไม่จริงจังต่อประเทศชาติ และประชาชนในท้องถิ่น และคิดว่าการนำตำรวจเข้ามารักษาความสงบขณะดำเนินการก่อสร้างโครงการฯ เป็นการแก้ปัญหาที่ไม่เหมาะสม และมีทัศนคติไม่ดี หรือไม่เห็นด้วยต่อข้อความที่ว่า “นักการเมืองไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวจากการดำเนินโครงการฯ” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่านักการเมืองมีผลประโยชน์จากการดำเนินโครงการฯ นั้นเอง

3.2) กระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการ เป็นไปตามแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ดีต่อกระบวนการตัดสินใจดำเนินโครงการฯ โดยกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าการตัดสินใจดำเนินโครงการฯ เป็นไปอย่างขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง

3.3) กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องและชอบธรรม

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ดีต่อกระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อว่ากระบวนการจัดทำรายงานดังกล่าวไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องและขาดความชอบธรรมในกระบวนการจัดทำ

3.4) ขั้นตอนและเนื้อหาของกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ในโครงการฯ

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ผู้ดีต่อความถูกต้องเหมาะสมของการจัดทำประชาพิจารณ์ กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างไม่ค่อยเห็นด้วยว่าการทำประชาพิจารณ์ของโครงการฯ จะนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินโครงการฯ ที่ถูกต้องและเหมาะสมและไม่คิดว่าการทำประชาพิจารณ์จะเป็นวิถีทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน

ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ดีหรือไม่เห็นด้วยต่อข้อความที่ว่า “ลำดับของขั้นตอนในการจัดทำประชาพิจารณ์ถือได้ว่ามีความเหมาะสม” “รัฐเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์อย่างเท่าเทียมกัน” “ระยะเวลาที่ใช้ในการประชุมเพื่อสรุปผลการประชาพิจารณ์ ถือได้ว่ามีความเหมาะสม” “การจัดทำประชาพิจารณ์ถือได้ว่ามีเนื้อหา ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมดของโครงการฯ” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลุ่มตัวอย่างคิดว่า ลำดับขั้นตอนการทำประชาพิจารณ์ไม่เหมาะสม รัฐไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วมเวทีประชาพิจารณ์อย่างเท่าเทียมกัน ระยะเวลาที่ใช้สั้นเกินไป และสุดท้ายกลุ่มตัวอย่างคิดว่าเนื้อหาในการทำประชาพิจารณ์ ขาดรายละเอียดที่ครอบคลุมทั้งโครงการฯ

3.5) ผลได้และผลเสียที่ได้รับจากโครงการฯ

(1) ผลได้

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ผู้ดีต่อประเด็นที่ว่า “โครงการนี้จะช่วยให้เศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น” “โครงการนี้จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น” และ “หากเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโครงการนี้จะจ่ายชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสม” กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างไม่มั่นใจว่าโครงการฯ นี้จะช่วยให้เศรษฐกิจโดยรวมของท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้น รวมทั้งไม่เชื่อว่าหากมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากโครงการฯ ผู้รับผิดชอบจะจ่ายค่าชดเชยที่เหมาะสม ส่วนประเด็น “โครงการนี้จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น” “โครงการนี้จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น” และ “โครงการ

นี้ทำให้มีรายได้เข้าองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจำนวนมาก” กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติค่อนข้างดี กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเชื่อว่าโครงการฯ นี้ จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีงานทำมากขึ้น ส่งผลให้รายได้ของท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และมีส่วนช่วยให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้มากขึ้น

(2) ผลเสีย

กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติไม่ดีต่อข้อความที่ว่า “โครงการนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก” กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าโครงการฯ นี้จะก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมากให้กับท้องถิ่น และมีทัศนคติไม่สู้ดีต่อประเด็น “โครงการนี้ก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชนและจะทำให้วิถีชีวิต ประเพณีของประชาชนในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม” “ขณะดำเนินโครงการจะต้องมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น” และ “โครงการนี้จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาแตกต่างจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้” กล่าวคือกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเชื่อว่าโครงการฯ นี้ จะก่อให้เกิดความแตกแยกในชุมชน วิถีชีวิต ประเพณี และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาของท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และสุดท้ายกลุ่มตัวอย่างเชื่อว่าขณะดำเนินโครงการฯ จะต้องมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น

จากผลการศึกษา จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อมิติต่างๆ เป็นไปในทิศทางที่ไม่ดีนักต่อโครงการฯ ตั้งแต่พัฒนาการและความเป็นมา กระบวนการก่อเกิด และผลกระทบที่จะได้รับจากโครงการฯ โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐในการดำเนินโครงการฯ ส่งผลให้ประชาชนขาดความไว้วางใจ จนนำไปสู่การไม่เห็นด้วยต่อการเกิดขึ้นของโครงการฯ ในที่สุด

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้ที่ให้ข้อมูลหลักดังนี้ –“รัฐบาลไม่ฟังความคิดเห็น ไม่ฟังความจริงจากประชาชนในพื้นที่เลย ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ก็ไม่ฟัง ทั้งๆ ที่ทอก้าชมาอยู่ที่บ้านเรา ประชาชนทำทุกรูปแบบแล้ว เราหมดความสามารถที่จะทำให้รัฐฟังเราแล้ว ที่ผ่านมามีการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามของประชาชนเองที่ต้องการจะมีส่วนร่วม รัฐไม่เคยเปิดโอกาสเลย” และ “ถ้าพูดถึงความเจริญ นะเหรอ ไม่มีเลย ตนมองไม่เห็นเลยว่าโครงการนี้เข้ามาแล้วความเจริญอยู่ตรงไหน เจริญแล้วคนไม่มีงานทำ อด ๆ อยาก ๆ เจริญไปก็ไม่คุ้ม เจริญแค่ไฟ แคมป์แสงสีนี้หรือที่เรียกว่าความเจริญ ในขณะที่ค่าใช้จ่าย (ค่าครองชีพ) ก็สูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่วนเรื่องที่ย่างกันนักหนาว่าประเทศชาติได้ประโยชน์ มีรายได้โดยรวมเพิ่มขึ้น เราอยากรู้ว่าประโยชน์ส่วนรวม มันรวมอยู่ตรงไหน แล้วก็เรื่องที่มาหลอกว่าราคาพลังงานต่างๆ จะถูกลง แก๊สจะถูกลง ไหนล่ะถูกลงที่ไหน นี่ก็จะขึ้นราคาอีกแล้ว นักวิชาการก็บอกอยู่ว่าไฟฟ้าหรือพลังงาน เมืองไทยเหลือใช้ แล้วจะสร้างโครงการฯ นี้ขึ้นเพื่ออะไร รัฐก็ตอบว่าเพื่อความเจริญอีกแล้ว งั้นก็ถามอีกว่า

ก็แล้วความเจริญอยู่ตรงไหนอีกล่ะ” ซึ่งเป็นคำกล่าวของนายสาลี มะประสิทธิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2548)

4) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชนที่มีต่อโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย (ดังตารางที่ 5)

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชนที่มีต่อโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ได้จำแนกตัวแปรอิสระออกเป็น 4 ด้าน 1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม 2) การรับรู้ข่าวสารข้อมูล และ 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการดำเนินโครงการ และสุดท้ายประเด็นทัศนคติของประชาชนต่อมิติต่างๆ ของโครงการฯ โดยท่าทีของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ เป็นตัวแปรตาม ซึ่งท่าทีของประชาชนต่อโครงการฯ จำแนกเป็นท่าทีเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่ตัดสินใจ ผลการวิเคราะห์ มีดังนี้

4.1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม

ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครอบครัว อาชีพหลัก อาชีพเสริม จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตร การเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กร การมีตำแหน่งเป็นผู้นำหรือคณะกรรมการใดๆ ในชุมชน ตำแหน่งผู้นำหรือคณะกรรมการในชุมชน รายได้กับรายจ่าย การมีหนี้สิน

จากการศึกษาพบว่า อายุ และอาชีพหลัก มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชนในการเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ต่อโครงการฯ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ส่วนศาสนา และระดับการศึกษา มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชนในการเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ต่อโครงการฯ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังรายละเอียดผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

(1) อายุ

จากการศึกษาพบว่า อายุมีอิทธิพลต่อประชาชนในการเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือไม่ตัดสินใจโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ กลุ่มที่อายุมากกว่าค่าเฉลี่ยมีสัดส่วนตา

ราง 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประชาชนในการเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่ตัดสินใจ
โครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย – มาเลเซีย

ปัจจัย	ค่าไควสแควร์ (χ^2)	ระดับนัยสำคัญทาง สถิติ
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม		
- เพศ	2.180	N.S.
- อายุ (ปี)	10.763	**
- ศาสนา	6.477	*
- ระดับการศึกษา	15.776	*
- จำนวนสมาชิกในครอบครัว (คน)	1.666	N.S.
- ระดับการศึกษาสูงสุดของสมาชิกในครอบครัว	7.531	N.S.
- อาชีพหลัก	23.218	**
- อาชีพเสริม	18.333	N.S.
- จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตร	4.455	N.S.
- สมาชิกในครอบครัวที่เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร	0.188	N.S.
- รายได้กับรายจ่าย	8.678	N.S.
- การมีหนี้สิน	6.082	N.S.
- การมีตำแหน่งเป็นกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฯ	0.461	N.S.
ถิ่นที่อยู่อาศัย		
ภูมิลำเนา	5.777	N.S.
การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ	8.661	*
การมีส่วนร่วมของประชาชนกับโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย – มาเลเซีย	17.329	**
ทัศนคติต่อมิติต่างๆ ของโครงการทอส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย – มาเลเซีย	32.706	**

สัญลักษณ์ * คือน้อยกว่า 0.05 แต่มากกว่า 0.01 หมายถึงมีผลต่อการตัดสินใจที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

สัญลักษณ์ ** คือน้อยกว่า 0.01 หมายถึง มีผลต่อการตัดสินใจที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

สัญลักษณ์ N.S. คือมากกว่า 0.05 หมายถึงไม่มีผลต่อการตัดสินใจ

สำหรับตารางแจกแจงสองทาง เฉพาะกรณีตัวแปรอิสระที่มีนัยสำคัญทางสถิติได้แสดงไว้ในภาคผนวก ง

ของการไม่เห็นด้วยกับโครงการมากกว่ากลุ่มที่อายุน้อยกว่าค่าเฉลี่ย ทั้งนี้เพราะประชาชนในพื้นที่ เป้าหมายโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ที่มีอายุน้อยกว่า ค่าเฉลี่ยหรือน้อยกว่า 45 ปี ส่วนใหญ่จะออกไปทำงานนอกชุมชน โดยกลุ่มแรงงานชายจะไปรับจ้าง “ออกทะเล” กับเรือประมงพาณิชย์ที่ทำการประมงในจังหวัดปัตตานี หรือในประเทศมาเลเซีย ส่วนกลุ่มแรงงานหญิงจะประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม จึงยังไม่รู้สึกผูกพันกับท้องถิ่น และไม่เห็นความสำคัญของความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในชุมชนเท่ากับกลุ่มแรงงานที่มีอายุมาก เนื่องจากกลุ่มแรงงานที่มีอายุมากจะกลับมาประกอบอาชีพอยู่ในชุมชนภายหลังจากออกไปทำมาหากินนอกชุมชนมาเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีวิถีชีวิตดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้คนกลุ่มนี้ผูกพันกับท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการลงหลักปักฐานในชุมชน และโดยเฉพาะทรัพยากรที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปตามฤดูกาลที่แตกต่าง ส่งผลให้สามารถประกอบอาชีพได้ตลอดปี และสามารถรองรับแรงงานได้ทุกวัย ประกอบกับกลุ่มที่มีอายุมากกว่าค่าเฉลี่ยซึ่งคือกลุ่มผู้สูงอายุ นั้น ให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาและความสัมพันธ์ในชุมชน จึงมุ่งมั่นที่จะดูแลรักษาให้ชุมชนคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ต่อไป และพยายามปกป้องไม่ให้ชุมชนล่มสลายอย่างเต็มความสามารถ

ดังคำกล่าวของนางสุไร๊ะตี๊ะห์ โต๊ะหลี อายุ 54 ปี (สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2548) ที่ว่า “โต๊ะหยัง โต๊ะชาย มะแก ออกมาคิดคำนึงมากเพราะต้องการรักษาแผ่นดินเกิดไว้ให้ลูกหลาน พยายามทำให้ลูกหลานเห็นเป็นตัวอย่างลูกหลานจะได้สำนึกและทำต่อด้วย ลูกหลานจะได้พูดถึงอย่างภูมิใจ ไม่ใช่ตายไปแล้วลูกหลานดำตามหลังว่า *เกรงใจเบียไม่เกรงใจบาบ*” ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนายหมัด มะสะเร๊ะ (อ้างโดยสถาบันไทยคดีศึกษา, 2548) อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตลิ่งชัน อายุ 74 ปี ซึ่งร่วมคัดค้านโครงการมาโดยตลอดกล่าวว่า “เราจะโกหกให้ได้ อะไรขึ้นมา คนรุ่นเรามีชีวิตอยู่อีกไม่กี่ตัวแล้ว²⁷ คิดเพียงว่าทำอย่างไรให้ลูกหลานได้รู้ความจริง เราเพียงแต่รักษาความจริงเอาไว้ พูดความจริงจะไปแล้วอะไร”

(2) ศาสนา

จากการศึกษาพบว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อประชาชนในการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือไม่ตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กล่าวคือ กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีสัดส่วนของการไม่เห็นด้วยกับโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติและโรงแรมธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย มากกว่ากลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ

ทั้งนี้เพราะประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการฯ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามและมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักการทางศาสนา ดังที่นายเส็น หมัดเมาะ (สัมภาษณ์, 2 พฤษภาคม 2548) อดีตกำนันตำบลสะกอม กล่าวว่า “พี่น้องมุสลิมที่มีชีวิตสุขสงบเรียบง่าย เป็นศาสนิกที่ดีขององค์อัลลอฮ์ ชาวมุสลิมจำนวนมากจึงไม่ต้องการให้วิถีชีวิตที่ดำเนินตามหลักการศาสนาอย่างที่เป็นอยู่ถูกทำลาย เช่น การละหมาด 5 เวลา อยู่ใกล้ชิดกับศาสนสถานอย่างมัสยิด กุโบร์ แต่ตอนนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลังจากมีการก่อสร้างโครงการมีคนต่างถิ่นเข้ามาเป็นแรงงาน ใส่เสื้อผ้าสั้นजू ในโรงแยกก๊าซมีการใส่ชุดว่ายน้ำให้คนอื่นเห็น ทำของแปลกความเป็นอยู่ไม่เหมือนพวกเรา” และสอดคล้องกับคำกล่าวของนายรอหีม สะอู (สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2548) ที่กล่าวว่า “หลังจากเริ่มก่อสร้างโครงการฯ มีการทำผิดหลักศาสนาเกิดขึ้นมากมาย ที่เห็นชัดๆ เช่น มีการอยู่กินกันระหว่างพี่น้องมุสลิมกับคนต่างศาสนา โดยไม่มีการปฏิบัติตามหลักการศาสนาที่ถูกต้อง นอกจากนั้นยังมีเสียงเพลงจากคาราโอเกะ ดังรบกวนเสียง อาชาน²⁸ เชิญชวนไปทำละหมาด“

จากถ้อยคำดังกล่าวจะเห็นได้ว่าด้วยวิถีชีวิตของชาวมุสลิมที่ดำเนินชีวิตตามหลักการทางศาสนาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการเกิดขึ้นของโครงการฯ เนื่องจากไม่ต้องการให้สภาพชีวิตที่สงบสุขตามหลักการทางศาสนามีการเปลี่ยนแปลง ดังที่ได้พบเห็นมาแล้วในชุมชนมาบตาพุด จังหวัดระยอง และขณะนี้ปัญหาดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นในพื้นที่แม่เพ็งเริ่มดำเนินโครงการฯ ก็ตาม

(3) ระดับการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อประชาชนในการเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่ตัดสินใจโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กล่าวคือ กลุ่มที่ไม่ได้รับการศึกษาและกลุ่มที่จบชั้นประถมศึกษาจะมีสัดส่วนของการไม่เห็นด้วยกับโครงการมากกว่ากลุ่มที่จบระดับการศึกษาอื่นๆ โดยเฉพาะผู้ที่จบอนุปริญญาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งมีเพียง 1 คน จะเห็นด้วยกับโครงการ

ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนที่จบการศึกษาสูงมักจะออกไปประกอบอาชีพนอกชุมชน และมีความพยายามที่จะออกไปดำรงชีวิตภายนอก หรือดำรงชีวิตโดยไม่ได้ขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน จึงไม่มีความผูกพันต่อความเป็นไปหรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในขณะที่คนส่วนใหญ่ซึ่งไม่ได้รับการศึกษา และจบเพียงชั้นประถมศึกษา จะต้องพึ่งพา

ทรัพยากรธรรมชาติ พึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในชุมชนเป็นหลักในการดำรงชีวิต เช่น อาชีพประมงพื้นบ้าน อาชีพปลูกพืชผักต่างๆ

(4) อาชีพหลัก

จากการศึกษาพบว่า อาชีพหลักมีอิทธิพลต่อประชาชนในการเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่ตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ อาชีพประมง อาชีพเกษตรที่มีใช้ประมง อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้าง ไม่เห็นด้วยกับโครงการ โดยอาชีพประมงไม่เห็นด้วยมากที่สุดเมื่อเทียบกับอาชีพทั้งสาม มีเพียงอาชีพอื่นๆ เช่น ทำก่อสร้าง ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง เท่านั้นที่เห็นด้วยกับโครงการ

ทั้งนี้เพราะอาชีพประมง และอาชีพเกษตรอื่นๆ ต้องพึ่งพาอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ในการดำรงชีวิต ส่วนอาชีพค้าขายที่ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพโดยตรงกับผลผลิตจากการประมงและผลผลิตจากการเกษตรอื่นๆ ก็จะได้รับผลกระทบรวมทั้งหากกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมงและเกษตรกรอื่นๆ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกลุ่มผู้บริโภคส่วนใหญ่ของพื้นที่ไม่สามารถประกอบอาชีพอยู่ได้ ก็จะส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพค้าขายและอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดำเนินกิจการได้เช่นกัน

ซึ่งจะเห็นได้จากการให้ข้อมูลของสุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) ภายหลังจากการไปศึกษาดูงานในพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก จังหวัดระยอง ว่า "มีตัวอย่างที่ชัดเจนว่าภายหลังจากมีท่อส่งก๊าซมาขึ้นฝั่งและนำก๊าซธรรมชาติเข้าสู่โรงแยกก๊าซและมีอุตสาหกรรมต่อเนื่องตามมา เกษตรกรและชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ดังกล่าวไม่สามารถประกอบอาชีพดั้งเดิมได้ เนื่องจากมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเล สัตว์น้ำบางส่วนตายและสูญพันธุ์ บางส่วนสะสมสารพิษเอาไว้ ชาวประมงพื้นบ้านต้องออกทำการประมงไกลกว่าเดิม ส่งผลให้ต้นทุนการทำประมงสูงขึ้นแต่จับสัตว์น้ำได้น้อยลง ส่วนอากาศก็เป็นพิษ เกิดฝนกรด ไม่สามารถปลูกพืชผักและผลไม้ให้มีผลผลิตดั้งเดิมได้"

4.2) ปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสาร การมีส่วนร่วม และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ มีอิทธิพลต่อท่าทีของประชาชนในการเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยกับโครงการฯ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

โดยปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นประกอบด้วย 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ รายละเอียดข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ และแหล่งข้อมูลที่ได้รับจากบุคคลต่างๆ จากสื่อมวลชนทั่วไป จากเอกสารต่างๆ และจากเวทีที่ภาคประชาชนจัดขึ้นเอง กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ โดยภาพรวมมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย มีสัดส่วนของการไม่เห็นด้วยกับโครงการฯ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโครงการฯ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่มีระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ โดยรวม มากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยนั้นก็ทราบถึงรายละเอียดของข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายพลังงานของประเทศที่ไม่สมเหตุสมผลในการรองรับพลังงานจำนวนมากดังกล่าวของ ผศ.ประสาธน์ มีแต่่ม ซึ่งกล่าวไว้ในรายละเอียดหัวข้อที่ 4.2.3 และทราบถึงสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซียซึ่งจัดทำขึ้นโดยไม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทราบถึงการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการฯ ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือจัดทำขึ้นภายหลังการตัดสินใจเดินหน้าโครงการของรัฐบาล การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นการจัดทำแบบแยกส่วนไม่รวมทั้งท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในการวิเคราะห์ห้จึงไม่สามารถแสดงผลกระทบที่แท้จริงได้ จึงทำให้กลุ่มนี้ตระหนักถึงความไม่ชอบธรรมในการดำเนินโครงการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และที่สำคัญประเด็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการนี้ ทั้งจากวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการ กับผู้มีประสบการณ์ในพื้นที่โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก และไปศึกษาดูงานในพื้นที่รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้ตัดสินใจไม่เห็นด้วยกับโครงการในที่สุด

สำหรับประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการฯ ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ ไม่ว่าจะ เป็นกระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดทำประชาพิจารณ์ ทั้งจากที่รัฐเปิดโอกาส และประชาชนพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมเอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ โดยรวมมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย มีสัดส่วนของการไม่เห็นด้วยกับโครงการฯ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการมีส่วนร่วมกับโครงการฯ น้อยกว่าค่าเฉลี่ย

ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนร่วมกับโครงการฯ โดยรวมมากกว่าหรือเท่ากับ ค่าเฉลี่ยนั้นจะเห็นถึงกระบวนการการดำเนินโครงการฯที่ไม่โปร่งใส และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินการ ไม่ว่าจะในช่วงการเลือกพื้นที่ การตัดสินใจก่อสร้างโครงการฯ การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เป็นการจัดทำแบบแยกส่วน ไม่รวมทั้งท่อส่งก๊าซ โรงแยกก๊าซและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ในการวิเคราะห์จึงไม่สามารถแสดงผลกระทบที่แท้จริงได้ การจัดทำประชาพิจารณ์ที่รัฐไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมเวทีอย่างเท่าเทียม ตลอดจนการไม่ให้ความสำคัญในการรับฟังความคิดเห็นและการเพิกเฉยต่อความพยายามในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีความคิดขัดแย้งกับการดำเนินโครงการฯ ส่งผลให้ตัดสินใจไม่เห็นด้วยกับโครงการฯในที่สุด

สุดท้ายประเด็นทัศนคติของประชาชนต่อมิติต่างๆ ของโครงการฯ ประกอบด้วย ทัศนคติที่มีต่อพัฒนาการและความเป็นมาของโครงการฯ กระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการ กระบวนการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ขั้นตอนและเนื้อหาของกระบวนการจัดทำประชาพิจารณ์ ผลได้และผลเสียที่ได้รับจากโครงการฯ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติไม่ดีต่อโครงการฯ มีสัดส่วนของการไม่เห็นด้วยกับโครงการฯ มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติดีต่อโครงการฯ มากกว่าค่าเฉลี่ย

ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มที่มีทัศนคติไม่ดีต่อโครงการฯ นั้นเห็นว่ากระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการของภาครัฐไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โครงการนี้ดำเนินไปอย่างไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม และศาสนา ของประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับนายกรัฐมนตรีดำเนินโครงการนี้ด้วยความไม่จริงใจต่อประเทศชาติและประชาชนในท้องถิ่น นักการเมืองได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวจากการดำเนินโครงการนี้ อีกทั้งการนำตำรวจเข้ามารักษาความสงบขณะดำเนินการก่อสร้างโครงการฯอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่เหมาะสม และมีความคิดเห็นว่าการดำเนินกระบวนการประชาพิจารณ์มีความไม่เหมาะสม โดยการดำเนินการที่ไม่ชอบธรรมตั้งแต่เริ่มต้นไม่ว่าจะดำเนินการต่อไปอย่างไรก็ไม่สามารถสร้างความชอบธรรมได้อีก นอกจากจะกลับมาทบทวนการดำเนินโครงการฯใหม่ตั้งแต่เริ่มต้นอีกครั้ง ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่คนกลุ่มนี้พบเห็นส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินการของภาครัฐและไม่เห็นด้วยกับการดำเนินโครงการฯในที่สุด

4.3 ปัญหาและอุปสรรคของภาคประชาชน ในการมีส่วนร่วมกับรัฐต่อการดำเนินโครงการท่องเที่ยววิถีชีวิตธรรมชาติและโรงเรียนวิถีชีวิตชาวไทย-มาเลเซีย

ปัญหาและอุปสรรคของภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐต่อการดำเนินโครงการฯ แบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาและอุปสรรคจากรัฐ 2) ปัญหาและอุปสรรคจากผู้ดำเนินโครงการฯ และ 3) ปัญหาและอุปสรรคจากสื่อมวลชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.3.1 ปัญหาและอุปสรรคจากรัฐ

รัฐในที่นี้ ประกอบด้วย Power elite หรือชนชั้นนำทางอำนาจ เทคโนโลยีหรือขุนนางวิชาการ พรรคการเมือง และรัฐสภา จากการศึกษาพบว่าภาครัฐได้สร้างปัญหาและอุปสรรคให้กับภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมกับรัฐต่อการดำเนินโครงการท่องเที่ยววิถีชีวิตธรรมชาติและโรงเรียนวิถีชีวิตชาวไทย-มาเลเซีย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐไทยเคยชินกับการใช้อำนาจรัฐที่รวมศูนย์มาอย่างยาวนาน ดังที่สมาชิกรัฐสภาท่านหนึ่งกล่าวว่า “แม้ในปีพ.ศ. 2475 จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ก็มาสู่เผด็จการทหาร ผู้ประชาธิปไตยครึ่งใบ เป็นการบริหารของผู้กึ่งเผด็จการมาอย่างยาวนาน ถึงยุคพฤษภาทมิฬ ปี พ.ศ.2535 สังคมไทยได้รับบทเรียนจึงก่อตัวกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นผลสำเร็จจนกระทั่งมีรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2540 เกิดขึ้น เป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนทั่วประเทศอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

แต่ถึงแม้จะมีรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเกิดขึ้นแล้ว ผู้นำรัฐบาลยังบริหารประเทศด้วยวัฒนธรรมอำนาจนิยม เพราะฉะนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในความหมายของรัฐจึงไม่ใช่การมีส่วนร่วม (Participation) ที่แท้จริง เป็นเพียง การขอความร่วมมือ (Cooperation) เป็นสำคัญเพื่อให้ประชาชนรับรู้ หรือเพียงทำประชาสัมพันธโครงการฯ อย่างเดียว ทั้งนี้เนื่องจากได้ตัดสินใจที่จะทำโครงการไปแล้ว” (นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ (สัมภาษณ์), 31 สิงหาคม 2548)

1) ทักษะคนที่ล้าหลังของรัฐ

แม้ว่าสังคมไทยได้ผ่านความขัดแย้งจากกรณีโครงการพัฒนาของรัฐที่ไม่ให้โอกาสประชาชนได้มีส่วนร่วมมาแล้วหลายต่อหลายกรณี ซึ่งภายใต้เส้นทางการพัฒนาประชาธิปไตยและนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา ปัญหานี้ถือเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทำให้วาทกรรมเกี่ยวกับ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” และ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้รับการยอมรับและบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งมีตัวตนชัดเจนอยู่ในวิสัยทัศน์การพัฒนา ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 แต่ในความเป็นจริงแล้ว โครงการพัฒนาจำนวนมากที่เกิด

ขึ้นก็ยังคงดำเนินไปภายใต้สภาพปัญหาเดิมๆ เช่นที่เกิดขึ้นก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2540 รวมทั้งกรณีโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย กล่าวคือ

- 1.1) การพิจารณาตัดสินใจเชิงนโยบายที่ประชาชนถูกกีดกันออกจากกระบวนการ
- 1.2) การจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมขาดความชอบธรรมในหลายๆ มิติ
- 1.3) การจัดทำประชาพิจารณ์เกิดขึ้นภายหลังจากอนุมัติโครงการฯ ไปแล้ว ฯลฯ

สาเหตุประการหนึ่งที่เป็นเช่นนี้ คือ รัฐเองที่ไม่พยายามพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ “ถูกต้อง” โดยการไม่ออกกฎหมายลูกมาจนถึงปัจจุบันที่ระยะเวลาการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เข้าสู่ปีที่ 10 แล้ว

นอกจากนี้ ดูเหมือนว่าในทัศนะของรัฐนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนมีกรอบที่หดแคบลงมาเหลือแค่การประชาพิจารณ์เท่านั้น ในขณะที่บริบทการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงที่หลายฝ่ายอยากเห็นนั้น มีขอบเขตที่กว้างกว่านั้นมาก ดังเช่นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ให้ความเห็นว่า “ตอนเริ่มต้นมันน่าจะถามกันก่อนว่าประชาชนมีความเห็นอย่างไร ถ้าสงขลาไม่เอาปัตตานีเอามั้ย มีเสียงมาจากทางปัตตานีเหมือนกันว่าจะเอาแต่ไม่ชัดและไม่มีการบวนการตามไปถามให้แน่ๆ” (อำนาจ รุ่งเงิน (สัมภาษณ์), 17 กรกฎาคม 2548)

ในส่วนของการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น พบว่า ในระหว่างการร่างพระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม 2535 ได้มีการผลักดันเรื่องบทบาทของประชาชนในกระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่ได้รับการยอมรับนัก เพราะมีข้อกังวลเกี่ยวกับความพร้อมของประชาชน พระราชบัญญัติสิ่งแวดล้อม 2535 ยังไม่ได้รับรองสิทธิของประชาชนในการรับทราบข้อมูล และมีส่วนร่วมในกระบวนการอีไอเอโดยตรง ไม่มีส่วนใดที่ระบุถึงบทบาทและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน และยังไม่มีการสร้างหลักเกณฑ์ กฎระเบียบในเรื่องนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นเรื่องของดุลยพินิจของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นรายโครงการ (ปาริชาติ ศิวะรักษ์, 2544)

ดังนั้น รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมดูเหมือนจะเป็นเพียง “กระบวนการป้องกันบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อม” ที่เป็นหน้าที่ของผู้ดำเนินโครงการและหน่วยงานรัฐที่มี

หน้าที่รับผิดชอบ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความร่วมมือของประชาชนแต่อย่างใด ที่แย่ไปกว่านั้นก็คือ ในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น รายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นเพียง “ขั้นตอนที่ต้องดำเนินการ” หลังจากการอนุมัติโครงการแล้วเท่านั้น ในกรณีทอก๊าซไทย-มาเลเซีย ข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงปัญหาอุปสรรคดังกล่าวนี้ ดังที่นายวสันต์ พานิช (สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2548) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกล่าวว่า “ในระหว่างการทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประชาชนพยายามเรียกร้องให้เปิดเผยข้อมูล และพยายามเรียกร้องการมีส่วนร่วม กลับถูกปฏิเสธจากรัฐทั้งหมด”

หรือดังคำสัมภาษณ์ของ ม.ล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ (ข่าวสด, 2545) ที่ว่า “ความจริงการแก้ไขผลกระทบด้านสังคมจากโครงการนี้ น่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีของแนวทางการมีส่วนร่วม การเคารพและยอมรับสิทธิชุมชน หากดำเนินการไปตามข้อเสนอแนะและหวังดีของคณะกรรมการผู้ชำนาญการ แต่การรวบรัดและสรุปเองตามความคิดของ สผ. และจะยิ่งน่ากลัวถ้ารัฐบาลจะรับฟังแต่ข้อมูลของ สผ. ดิฉันอยากให้คิดกันให้ดี คิดอย่างไรรอบคอบอย่าเอาชนะกัน เพราะเรื่องนี้เดิมพันกันด้วยชีวิต นี่คือผลกระทบด้านสังคมและคุณค่าชีวิตที่ต้องการเสนอที่สุด”

ผศ.ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ (2543) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ระเบียบสำนัก

นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ 2539 ขาดองค์กรอิสระที่เป็นกลางเพื่อดำเนินการ คณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยประชาพิจารณ์ถูกครอบงำโดยข้าราชการประจำ²⁹ แทนที่จะเป็นคณะกรรมการที่เป็นอิสระที่สาธารณชนยอมรับ จึงไม่แปลกใจที่การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการประชาพิจารณ์ไม่ค่อยจะเหมือนกับอารยประเทศ”

ปรากฏการณ์ที่ “ไม่เหมือนกับอารยประเทศ” ในการประชาพิจารณ์โครงการทอก๊าซ ยังเห็นได้จากการประชุมเตรียมการในการจัดประชาพิจารณ์ครั้งแรกของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังที่ พ.ต.อ.ถาวร ภูมิสิงหราช รองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา พ.ต.ท.โสภณ ณ พัทลุง รองผกก.อก.กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา ร่วมกันชี้แจงต่อที่ประชุมถึงแผนการรักษาความปลอดภัยในวันประชาพิจารณ์ว่า “จะใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากทั้งหมดในจังหวัดสงขลา ไม่ต่ำกว่า 700 นาย และจะมีกำลังมาจากจังหวัดใกล้เคียงอีกจำนวนหนึ่ง แผนการดำเนินงานแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน 1) เตรียมเจ้าหน้าที่ตามจุดต่างๆ ทั้งในและนอกเครื่องแบบ 2) จะใช้เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการสายฟ้า และควบคุมฝูงชน 3) หากมีเหตุการณ์รุนแรง หรือฝ่าฝืนกติกาที่จะเข้ามาในรั้วเทศบาล จะใช้แผนควบคุมสถานการณ์ และเข้าสลายการชุมนุม โดยมีผู้มีอำนาจสั่งการสูงสุดคือผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา พร้อมทั้งเตรียมตำรวจหญิงไว้จำนวนหนึ่งเพื่อใช้สลายมือที่

เป็นผู้หญิง 4) หลังจากสลายแล้วจะมีตำรวจชุดสอบสวนไม่ต่ำกว่า 20 นาย สอบสวนผู้ชุมนุมที่ถูกจับไปควบคุมตัวไว้ 5) ระหว่างสลายการชุมนุมจะให้ตำรวจสกัดตามจุดเข้าเมืองทั้ง 4 มุมเมืองป้องกันไม่ให้ผู้ชุมนุมเข้ามาสมทบ” และ “จะมีเจ้าหน้าที่ชุดควบคุมการชุมนุมโดยเฉพาะ จำนวน 152 นาย เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการสายฟ้า 150 นาย เจ้าหน้าที่จาก สภอ.หาดใหญ่ 183 นาย จาก สภ.อ.อื่นๆ รวมอีก 308 นาย ชุดเคลื่อนที่เร็ว 6 นาย ตชด.48 จำนวน 43 นาย ชุดควบคุมฝูงชนของ ตชด. อีกส่วนหนึ่ง ทหารจากมณฑลทหารบกที่ 42 จำนวน 40 นาย ทหารเรือจากฐานทัพ เรือสงขลา และทหารอากาศจากกองบิน 56 อีกจำนวนหนึ่งรวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอื่นๆ เช่น อปพร.181 นาย ทสปช.และเจ้าหน้าที่เทศบาลอีกกว่า 200 นายที่จะมาสมทบ ส่วนอุปกรณ์ประกอบด้วย กระบอง 163 อัน โล่ 163 อัน ระเบิดแก๊สน้ำตา 142 ลูก กระสุนแก๊สน้ำตา 51 นัด เครื่องยิงแก๊สน้ำตา” (ข่าวสด (5), 2543)

นายแก้วสรร อติโพธิ สมาชิกวุฒิสภา (โครงการพัฒนาชุมชนประมงขนาดเล็ก จังหวัดสงขลา, 2543) ให้ความเห็นต่อการทำประชาพิจารณ์ในโครงการนี้ว่า “รัฐบาลตัดสินใจแล้ว คำสั่งเขียนชัดเจน คณะรัฐมนตรีมีมติ 14 กันยายน 2542 เห็นชอบให้ ปตท.ร่วมทุนกับเบโตรนา สดำเนินโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย อนุมัติแล้วนี้ ดังนั้นจึงไปรวมความเห็นทุกฝ่ายมาให้ประชาชนทำประชาพิจารณ์ อย่างนี้ไม่ใช่ประชาพิจารณ์ เป็นการไปบอก ไปสั่งชาวบ้านในนามของการทำประชาพิจารณ์ มึงต้องทำให้มันเชื่อให้ได้เพราะตัดสินใจไปแล้ว”

ปัญหาที่สำคัญที่สุดที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการนี้ก็คือ การที่รัฐได้ “ตัดสินใจแล้ว” ที่จะดำเนินโครงการ โดยมีข้อผูกพันทางกฎหมายจากการลงนามสัญญาที่เกี่ยวข้องหลายฉบับที่ทำให้เงื่อนไขการดำเนินโครงการยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นเอง กระบวนการต่างๆ ที่ตามมาในนามการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นสิ่งที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการไม่อาจยอมรับได้ เพราะไม่ได้เป็นไปโดยเจตจำนงแห่งการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง แต่เป็นเพียงกระบวนการที่มีสถานะเพียงการ “ทำให้ครบขั้นตอน” เท่านั้น ซึ่งทัศนะเช่นนี้ของฝ่ายคัดค้าน เป็นสิ่งที่น่าพิจารณา เนื่องจากเมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ก็พบว่าไม่มีรายงานอีไอเอโครงการใดที่สรุปผลการศึกษาออกมาว่า “ไม่สมควรดำเนินโครงการ” และไม่มีการทำประชาพิจารณ์ในโครงการใด ที่รัฐบาลได้นำข้อมูลเหตุผลจากการประชาพิจารณ์ไปประกอบการพิจารณา “ยกเลิกโครงการ” (ในกรณีปัญหาของชุมชนบ้านคว่ำ แม้ผลการไต่สวนสาธารณะจะสรุปว่าสมควรยกเลิกโครงการ แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกลับไม่ยอมรับรายงานดังกล่าว และไม่นำรายงานเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาต่อไป แม้จะมีการไต่สวน

สาธารณะถึง 2 ครั้ง ก็ตาม) ในกรณีโครงการท่อก๊าซฯ นั้น หากการประชาพิจารณ์มีผลสรุปออกมาว่าสมควรยกเลิกโครงการ ก็ยังเป็นที่น่ากังขาว่ารัฐบาลจะจัดการอย่างไรกับสัญญาที่ลงนามไปแล้ว

2) ผลประโยชน์เบี่ยงหลังการผลักดันโครงการฯ

ในสมัยรัฐบาลทักษิณซึ่งได้เปิดช่องทางให้ฝ่ายคัดค้านได้นำเสนอข้อมูลความเห็นสู่รัฐบาลโดยตรง รวมทั้งการแต่งตั้งสถาบันวิชาการให้เป็นผู้ศึกษาข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อรัฐบาล แต่ข้อมูลทั้งหมดที่รัฐบาลได้รับกลับไม่ได้ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาประกอบการตัดสินใจของรัฐแต่อย่างใด

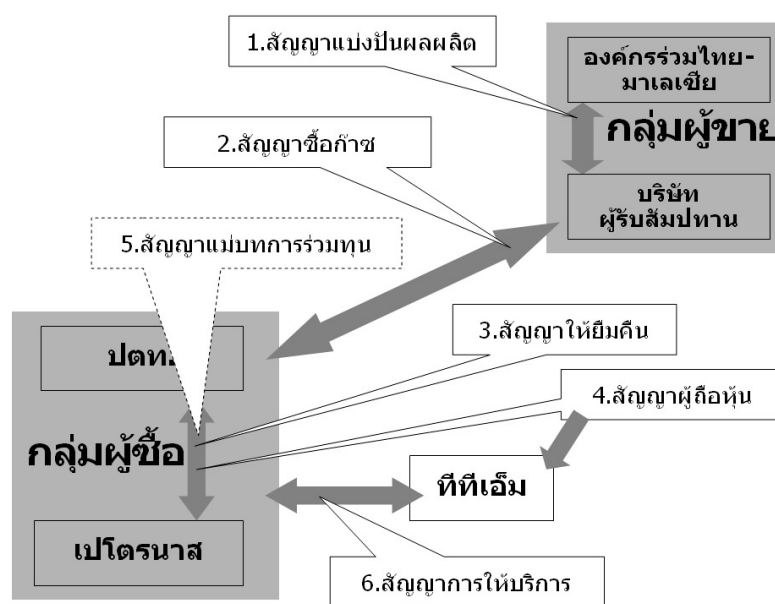
จากแถลงการณ์สำนักนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 ซึ่งถือเป็นการตัดสินใจเดินหน้าโครงการของรัฐบาลทักษิณ จะเห็นได้ว่า การตัดสินใจของรัฐบาลเกิดขึ้นโดยอาศัยอำนาจทางการเมืองที่แข็งแกร่งของนายกรัฐมนตรีเป็นสำคัญ โดยมีได้มีเหตุผลทางวิชาการใดๆ รองรับเลย นักวิชาการท่านหนึ่งแสดงความเห็นว่า “ที่ผ่านมาโครงการขนาดใหญ่ไม่ได้เกิดจากเหตุผลทางวิชาการจริงๆ แต่ตัดสินใจตามผลประโยชน์ กลุ่มทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดโครงการต่างๆ จึงเป็นการตัดสินใจโดยประโยชน์ของเอกชนไม่ใช่ประโยชน์สาธารณะ” (กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ (สัมภาษณ์), 24 สิงหาคม 2548)

ประเด็นดังกล่าวนี้ไม่มีใครจะมีการกล่าวถึงหรือมีการตรวจสอบอย่างเป็นทางการเป็นลักษณะในกลไกตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจรัฐที่เป็นทางการ เช่น องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ หรือ วุฒิสภา ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีหลักฐานหรือเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้อง อย่างไรก็ตาม ภายใต้ความไม่สมเหตุสมผลในกระบวนการตัดสินใจดำเนินโครงการท่อก๊าซฯ เช่นนี้ สิ่งที่จะเป็น “ภาพต่อ” ให้เห็นพลังผลักดันในการตัดสินใจเดินหน้าโครงการของรัฐบาลได้ดีที่สุดก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) หรือผลประโยชน์ของนักการเมืองที่มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบาย

หากพิจารณาข้อเท็จจริงในขณะนั้น จะเห็นได้ว่าโครงการท่อก๊าซฯ ได้ถือกำเนิดขึ้นทั้งๆ ที่ประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งรุนแรงในปี 2540 ที่ส่งผลให้ความต้องการใช้พลังงานลดต่ำลงอย่างมาก โดยกำลังผลิตไฟฟ้าสำรองที่มีอยู่ในขณะนั้นล้นเกินจนประเทศไทยไม่มีความจำเป็นต้องสร้างโรงไฟฟ้าเพิ่มอย่างน้อยในระยะ 10 ปี แม้กระทั่งนายกรัฐมนตรีทักษิณ ซินวัตรเองยังกล่าวในภายหลังว่า “ในช่วงที่ผ่านมามีการคำนวณการใช้พลังงานผิดพลาดทำให้ต้องลงทุนสูงเกินไป โดยในปัจจุบันได้ลงทุนสูงเกินไปถึง 4 แสนล้านบาทซึ่งส่วนหนึ่งอยู่ในภาวะค่าไฟฟ้าของประชาชน” (ประสาธน์ มีแต้ม (สัมภาษณ์), 24 สิงหาคม 2548) แต่ถึงกระนั้น

ก็ตาม เมื่อการก่อสร้างโรงแยกก๊าซที่ อำเภอนะจะเริ่มต้นขึ้น รัฐบาลก็กลับอนุมัติให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาด 700 เมกะวัตต์ที่ อำเภอนะจะ โรงไฟฟ้าแห่งนี้เกิดขึ้นอย่างราบรื่นโดยไม่เคยมีอยู่ในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า³⁰ของ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตมาก่อนแต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์เนื้อหาสัญญาที่มีหลายฉบับซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนพบว่า เราไม่อาจสรุปอย่างเหมารวมว่า สัญญาระหว่างไทยและมาเลเซียทั้งหมดนี้เป็นการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่าง “รัฐไทย” กับ “รัฐมาเลเซีย” เพราะผลประโยชน์ของรัฐนั้น ที่จริงแล้วเกี่ยวข้องกับสัญญาเพียง 2 ฉบับเท่านั้น คือ สัญญาแบ่งปันผลผลิตที่องค์กรร่วมไทย-มาเลเซีย(ในฐานะตัวแทนของรัฐทั้งสอง) ลงนามกับกลุ่มบริษัทผู้รับสัมปทาน และสัญญาซื้อขายก๊าซที่ “กลุ่มผู้ขาย” ทำกับ “กลุ่มผู้ซื้อ” นอกเหนือจากนั้นเป็นสัญญาที่ลงนามระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น รายละเอียดดังรูปที่ 2

ที่มา: สถาบันไทยคดีศึกษา, 2548

รูปที่ 2 ความสัมพันธ์ของสัญญากับรัฐไทย รัฐมาเลเซีย และกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง

จากโครงสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ผลประโยชน์ของรัฐในฐานะเจ้าของทรัพยากรแหล่งนี้ จะอยู่รูปรายได้จากค่าภาคหลวง และส่วนแบ่งกำไรจากการขายก๊าซตาม “สัญญาแบ่งปันผลผลิต” ที่เป็นการจัดสรรผลประโยชน์จากมูลค่าก๊าซที่ขายได้ตาม “สัญญา

ซื้อขายก๊าซ” ส่วนขั้นตอนต่อจากนั้น ไม่ว่าจะใครจะเป็นผู้ซื้อก๊าซและวางท่อส่งก๊าซไปใช้ที่ไหน จะมีการตั้งโรงแยกก๊าซด้วยหรือไม่ อย่างไร สิ่งเหล่านี้ล้วนไม่ได้มีส่วนทำให้ผลประโยชน์ของรัฐเพิ่มขึ้นหรือลดลงแต่อย่างใด กล่าวคือ ไม่ว่าจะฝ่ายไทยจะดำเนินการตามแผนเดิมคือวางท่อส่งก๊าซไปยังมาบตาพุด หรือ วางท่อส่งก๊าซไปที่ จังหวัดสงขลา ผลประโยชน์ที่รัฐจะได้ก็ไม่แตกต่างกัน

สำหรับโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย - มาเลเซีย นั้น เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากสัญญาผู้ถือหุ้นที่เป็นความร่วมมือระหว่าง การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและบริษัทเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย ในการร่วมทุนจัดตั้งบริษัท ทรานส์ ไทย- มาเลเซีย จำกัด เพื่อเข้ามาลงทุนในการขนส่งก๊าซธรรมชาติจากปากหลุมไปยังผู้ใช้ก๊าซ ไม่ใช่โครงการที่เกิดขึ้นจากข้อตกลงระหว่างรัฐไทยและรัฐมาเลเซีย แม้ว่า การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ในขณะนั้น) จะเป็นรัฐวิสาหกิจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นเสมือนตัวแทนของรัฐ แต่ก็เป็นที่ทราบกันดีว่า ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่จะแปรรูปรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทเอกชนเพื่อลดภาระเงินกู้การลงทุนของภาครัฐ นโยบายดังกล่าวได้ถูกเร่งรัดจนเป็นรูปธรรมขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี 2540 ภายใต้เงื่อนไขการกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นเครื่องมือในการแปลงสภาพรัฐวิสาหกิจเป็นบริษัทเอกชน และในที่สุด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ก็ได้จดทะเบียนจัดตั้งเป็นบริษัทและนำหุ้นออกขายในตลาดหลักทรัพย์ในปี 2544 ปัจจุบัน บริษัทการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) ถือหุ้นโดยกระทรวงการคลัง ร้อยละ 52 ที่เหลือ ร้อยละ 48 ถือโดยเอกชนและนักลงทุนสถาบัน ขณะที่ราคาหุ้นสูงขึ้นถึงกว่า 250 บาทต่อหุ้น จากราคาที่เสนอขายครั้งแรก (IPO) หุ้นละ 35 บาทในปี 2544

ประเด็นที่ต้องพิจารณาก็คือ นับตั้งแต่ก่อนที่รัฐบาลทักษิณจะตัดสินใจเดินหน้าก่อสร้างโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย นั้น การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยไม่ได้อยู่ในสถานะ “ตัวแทนผลประโยชน์ของชาติ” ดังเช่นในอดีตอีกต่อไป นอกจากนี้ ในการนำหุ้นของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ออกจำหน่ายในตลาดหลักทรัพย์ยังเกิดข้อครหาเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการกระจายหุ้น³¹ ดังที่สื่อมวลชนได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “ช่วงกระบวนการนำบริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) เข้าตลาดหุ้น คนใกล้ชิดคนยากทักษิณจึงได้ประโยชน์เป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากการจัดสรรหุ้นปตท. เรียงตามลำดับจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ดังนี้

(1) อันดับ 1 นายทวีฉัตร จุฬางกูร เป็นหลานใกล้ชิด (บุตรของพี่ชายคนโต) ของ นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมและเลขาธิการพรรคไทยรักไทย ได้รับการจัดสรรหุ้น จำนวน 2.2 ล้านหุ้น มูลค่า 77 ล้านบาท

(2) อันดับ 2 นายประยุทธ์ มหากิจศิริ (รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทย) ได้รับการจัดสรรหุ้น จำนวน 2.06 ล้านหุ้น มูลค่า 72.1 ล้านบาท

(3) อันดับ 5 นางสุวิมล มหากิจศิริ ภรรยา นายประยุทธ์ มหากิจศิริ ได้รับการจัดสรรหุ้น จำนวน 1.546 ล้านหุ้น มูลค่า 5.411 ล้านบาท

(4) อันดับ 6 นายเฉลิมชัย มหากิจศิริ บุตรชาย นายประยุทธ์ และนางสุวิมล มหากิจศิริ ได้รับการจัดสรรหุ้น จำนวน 1.5 ล้านหุ้น มูลค่า 52.5 ล้านบาท รวมตระกูลมหากิจศิริ จำนวนรวม 5.106 ล้านหุ้น รวมมูลค่า 178.71 ล้านบาท

นอกจากนี้ยังไม่นับรวมภรรยา หรือคนใกล้ชิดรัฐมนตรี ผู้บริหาร และ สส.ของ พรรคไทยรักไทยอีกจำนวนมากที่ได้รับจัดสรรหุ้นในครั้งนี้ด้วย (ปิยะโชติ อินทรวาส, 2546)

กรณีหุ้นของบริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) ที่ชี้ชัดว่า มีคนที่เกี่ยวข้องกับคณะผู้บริหารในรัฐบาลและใกล้ชิดกับซีกรัฐบาลได้รับ “ความเป็นพิเศษ” จากบริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งนำไปสู่โครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ซึ่งเป็นของบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย ที่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยร่วมกับเปโตรนาสตั้งขึ้นมาว่าโครงการนี้ก็ น่าจะได้รับ “การดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ” ด้วยหรือไม่” (ปิยะโชติ อินทรวาส, 2546)

นอกจากผลประโยชน์ทับซ้อนในบริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) ของนักการเมืองในพรรคไทยรักไทยแล้ว โดยตัวของนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตรเองซึ่งเป็นนักธุรกิจรายใหญ่ ก็ถูกตั้งข้อสงสัยในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนผ่านทางเครือข่ายธุรกิจของตระกูลชินวัตรที่เข้าไปมีบทบาทในการผลักดันโครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) ซึ่งเชื่อมโยงกับโครงการท่อก๊าซฯ โดยตรง โดยบริษัท ชินวัตร อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน) เป็นหนึ่งในกลุ่มทุนไทยที่ร่วมเซ็นบันทึกความเข้าใจ (MOU : Memorandum of Understanding) ภายใต้กรอบ “โครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) (ปิยะโชติ อินทรวาส, 2546)

ในเดือนเมษายน 2544 นายกรัฐมนตรีทักษิณ และคณะรัฐมนตรีคนสำคัญๆ ได้เดินทางไปเยือนมาเลเซียอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก ซึ่งการเดินทางไปมาเลเซียในครั้งนี้ ได้ถูกนายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชาธิปัตย์ นำมาเปิดเผยต่อสื่อมวลชนภายหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุม 20 ธันวาคม 2545 ว่า "เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่รัฐบาลสามารถประเมินได้แต่แรก ไม่มีทางเป็นอย่างอื่น เพราะเมื่อ พ.ต.ท.ทักษิณมารับตำแหน่งนายกฯ ใหม่ๆ ได้เดินทางไปมาเลเซีย ไปรับปากกับรัฐบาลมาเลเซียไว้ก่อนว่า จะเดินหน้าโครงการแน่นอน และจะจัดการให้เสร็จสิ้นภายใน 3 เดือน แม้ว่าจะผ่านมาเกือบ 1 ปีแล้วก็ตาม เมื่อเป็นเช่นนั้นนายกฯ ไม่มีทางหลีกเลี่ยงเป็นอย่างอื่นได้ เพราะได้มีพันธะกับรัฐบาลมาเลเซียแล้ว" (ข่าวสด (13), 2545) ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีการแถลงปฏิเสธเรื่องนี้อย่างเป็นทางการจากฝ่ายนายทักษิณ อย่างไรก็ตาม คำให้สัมภาษณ์ของนายพิเชษฐ สอดคล้องกับการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนหลายฉบับในมาเลเซียเรื่องการไปเยือนของนายกฯ ไทยในช่วงเวลาดังกล่าว (The Star, 2001; Business Times, 2001; New Straits Times, 2001)

มีข้อสังเกตว่า ท่าทีต่อโครงการฯ ของนายกรัฐมนตรีทักษิณที่แสดงออกในประเทศไทยแตกต่างจากที่แสดงออกต่อมาเลเซียอย่างสิ้นเชิง เพราะในขณะที่ยืนยันกับรัฐบาลมาเลเซียว่าจะเร่งดำเนินโครงการนี้อย่างแน่นอน แต่การให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนในประเทศไทยกลับออกมาว่า "แม้จะฟังรายละเอียดจากหน่วยงานต่างๆ สรุปให้ฟังแล้ว ก็ยังไม่ได้ตัดสินใจ แต่จะลงพื้นที่ไปพบปะและอยู่กับประชาชนในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ก่อน เพราะตนไม่สนใจเรื่องการเมือง แต่สนใจว่าทำอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน และเห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ นายกรัฐมนตรีจะไม่รับรู้หรือลอยตัวไม่ได้ ส่วนสัญญาที่ทำไว้กับมาเลเซียก็ไม่มีปัญหา ประเทศไทยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศและวิถีชีวิตของประชาชนเป็นสำคัญ" (มติชน, 2544)

สาเหตุที่รัฐบาลมาเลเซียเร่งรัดให้มีการดำเนินโครงการนี้ เนื่องจากประโยชน์ที่มาเลเซียจะได้รับเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือการใช้ประเทศไทยเป็นทางลัดในการขนส่งก๊าซเข้าสู่ภาคเหนือฝั่งตะวันตกของประเทศ โดยไม่ต้องลงทุนก่อสร้างท่อก๊าซอ้อมประเทศ เนื่องจากแหล่งก๊าซเจดีเอตั้งอยู่ด้านตะวันออกของมาเลเซีย ในขณะที่ประโยชน์ของฝ่ายไทยที่เห็นได้ชัดเจนในขณะนั้นมีเพียงประการเดียว คือ โอกาสของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยที่จะได้ลงทุนหากำไรจากการให้บริการขนส่งและแยกก๊าซของมาเลเซีย³² ดังนั้น จึงไม่น่าแปลกใจที่เกิดคำถามจากฝ่ายคัดค้านขึ้นว่า นายกรัฐมนตรีไทยกำลังตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ของประเทศใดกันแน่ และข้อกังขายังมีไปถึงขั้นที่ว่า นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ต้องการยก

ประโยชน์ในโครงการนี้ให้แก่มาเลเซีย เพื่อแลกกับการที่มาเลเซียจะได้ยินยอมให้บริษัทชินวัตรเป็นผู้ได้รับสัมปทานระบบโทรคมนาคมในเขตเศรษฐกิจปีนัง-สงขลาหรือไม่

การตั้งคำถามต่อเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนของนายกรัฐมนตรีนี้ สอดคล้องกับกระแสการวิพากษ์วิจารณ์และเปิดโปงข้อมูลโดยสื่อมวลชนในช่วงตั้งแต่ปลายปี 2548 เป็นต้นมา ซึ่งมีข้อสังเกตที่น่าสนใจบางประการ ดังนี้

2.1) นายกรัฐมนตรีถูกครหาอยู่บ่อยครั้งเมื่อเดินทางไปปฏิบัติราชการในต่างประเทศ เช่น การไปเยือนประเทศพม่า ที่รัฐบาลไทยตกลงที่จะให้รัฐบาลพม่ากู้เงินจำนวน 4,000 ล้านบาทโดยส่วนหนึ่งได้แบ่งให้กระทรวงการสื่อสารและไปรษณีย์ของประเทศพม่าขอกู้เงินดอกเบี้ยต่ำ เพื่อไปลงทุนพัฒนาการสื่อสารและโทรคมนาคมของพม่าจากรัฐบาลไทย แล้วเงินจำนวนดังกล่าวย้อนกลับมาว่าจ้าง ชิน แซทเทิลไลท์ ซึ่งชนะการประมูล หรือในการเดินทางไปประเทศจีน ก็เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้นำของไทยได้ลอบบีรัฐบาลจีน เพื่อไม่ให้กลุ่มทุนจากประเทศจีนเข้ามาซื้อหุ้นบริษัททีพีไอ เพื่อเปิดทางให้บริษัท ปตท.สามารถเข้ามาซื้อหุ้นของทีพีไอในราคาถูกได้ เช่นเดียวกับการไปอินเดีย หรือกระทั่งสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ สื่อมวลชนตั้งข้อสังเกตว่า ลูกค้านับใหญ่ของธุรกิจดาวเทียมของนายกรัฐมนตรี มักเกิดขึ้นหลังจากการได้พบกับผู้นำของประเทศต่างๆ ในการเดินทางไปเยือนในฐานะรัฐบาล ไม่ว่าจะ เป็น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีนและอินเดีย (ผู้จัดการ (3), 2548)

2.2) ในการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับออสเตรเลีย รัฐบาลทักษิณถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีผลประโยชน์ทับซ้อนในการทำข้อตกลงดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบกับเกษตรกรไทยจำนวนมาก แต่นักการเมืองในรัฐบาลไทยรักไทยกลับเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ (ftawatch, 2005)

2.3) รัฐบาลทักษิณ 2 ซึ่งได้รับคะแนนสนับสนุนถึง 19 ล้านเสียง ต้องประสบกับภาวะวิกฤตศรัทธาอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งปีนับจากเข้ามาบริหารประเทศ จนกระทั่งเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เพื่อขับไล่นายกรัฐมนตรีออกจากตำแหน่ง ทำให้นายกรัฐมนตรีทักษิณต้องหาทางออกด้วยการประกาศยุบสภา จนนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ ความล่มสลายของรัฐบาลทักษิณ 2 ในครั้งนี้ มีมูลเหตุสำคัญมาจากปัญหาการคอร์รัปชัน และผลประโยชน์ทับซ้อนในการบริหารประเทศของรัฐบาลทักษิณนั่นเอง

2.4) การแปรรูป การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เมื่อปี 2544 ได้กลับมาเป็นประเด็นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทักษิณอีกครั้งในปี 2548 เป็นต้นมา ในขณะที่รัฐบาลกำลังดำเนินการแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย นโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของรัฐบาลทักษิณถูกโจมตีจากภาคประชาสังคมว่าเป็นการนำสมบัติของชาติออกขายทอดตลาดให้แก่นายทุนในราคาถูก นอกจากนี้ประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการก็คือ การแปรรูปรัฐวิสาหกิจโดยมีการโอนอำนาจและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่เป็นของรัฐไปให้แก่บริษัทเอกชน³³ จะทำให้เกิดช่องทางการ “คอร์รัปชันเชิงนโยบาย” รวมทั้งการที่รัฐวิสาหกิจถูกแปลงสภาพเป็นบริษัทมหาชนซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของตลาดหลักทรัพย์ ก็ไม่ได้เป็นหลักประกันในเรื่องความโปร่งใส เพราะนักการเมืองสามารถถือหุ้นผ่านตัวแทนหรือ “นอมินี” จากต่างประเทศที่ไม่มีทางตรวจสอบเจ้าของทุนที่แท้จริงได้ว่าเป็นใคร การวิพากษ์วิจารณ์ถึงผลประโยชน์ทับซ้อนในการแปรรูป การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย เกิดขึ้นควบคู่ไปกับกระแสการคัดค้านการแปรรูป การไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งรัฐบาลทักษิณพยายามที่จะผลักดันให้สำเร็จ แต่ท้ายที่สุดภาคประชาสังคมได้ฟ้องร้องต่อศาลปกครองสูงสุด และศาลได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2549 ให้เพิกถอนพระราชกฤษฎีกา 2 ฉบับที่รัฐบาลตราขึ้นเพื่อดำเนินการแปลงสภาพ การไฟฟ้าฝ่ายผลิต โดยหนึ่งในเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดที่วินิจฉัยว่ากระบวนการแปรรูป การไฟฟ้าฝ่ายผลิตไม่ชอบด้วยกฎหมายก็คือ “...ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ในขณะที่นายไอฟาร์ ไชยประวัติ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งบริษัท กฟผ. นั้น นายไอฟาร์เป็นกรรมการในบริษัท ซิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่เป็นผู้ถือหุ้นหลักในบริษัท แอดวานซ์ อินโฟร์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งประกอบกิจการเกี่ยวกับการสื่อสารและโทรคมนาคม จึงเป็นนิติบุคคลที่มีประโยชน์ได้เสียเกี่ยวกับกิจการของ กฟผ. ซึ่งมีระบบรับส่งข้อมูลประกอบด้วยเส้นใยแก้วนำแสง และต่อมาบริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) ได้จัดตั้งบริษัท กฟผ.โทรคมนาคม จำกัด เพื่อประกอบกิจการโทรคมนาคมทุกชนิด บริษัท ซิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จึงมีประโยชน์ได้เสียเกี่ยวกับกิจการของ กฟผ. และบริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) นอกจากนั้น นายไอฟาร์ยังเป็นกรรมการบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่ กฟผ.ซื้อก๊าซธรรมชาติจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) อีกด้วย นายไอฟาร์จึงเป็นกรรมการในนิติบุคคลที่มีประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับกิจการของ กฟผ. และบริษัท กฟผ. จำกัด (มหาชน) ...” (ศาลปกครอง, 2549)

ข้อสังเกตเหล่านี้ อาจถือเป็นสิ่งบ่งชี้ได้ว่า ปัญหาเกี่ยวกับผลประโยชน์ทับซ้อนเป็นประเด็นที่ไม่อาจมองข้ามในกรณีโครงการฯ ซึ่งถูกผลักดันจนสำเร็จในสมัยรัฐบาลทักษิณ นอกจากนี้ จากการติดตามความคืบหน้าในสัญญาซื้อขายก๊าซแหล่งเจดีเอ ทำให้พบเหตุการณ์ที่สำคัญ

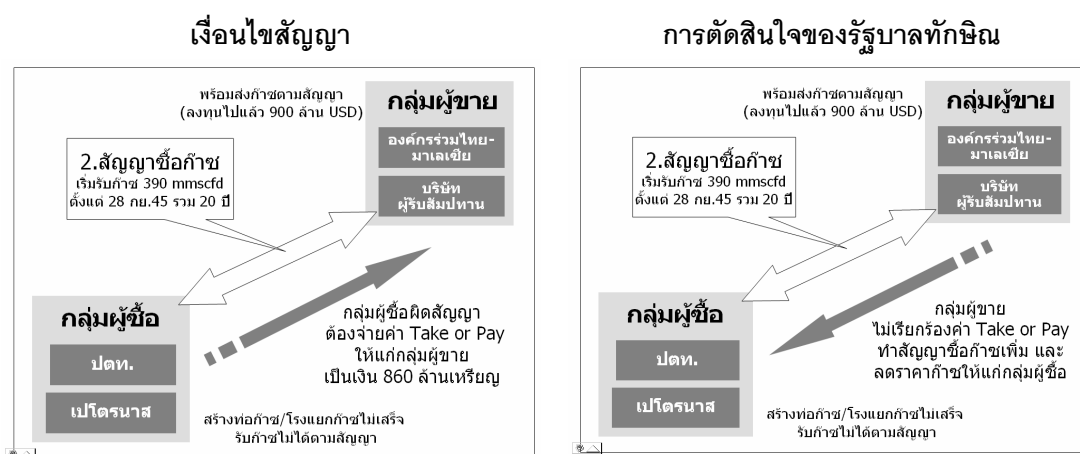
อีกประการหนึ่ง กล่าวคือ ตามเงื่อนไขสัญญาซื้อขายก๊าซ มีข้อตกลงที่กลุ่มผู้ซื้อก๊าซจะต้องเริ่มรับก๊าซจากกลุ่มผู้ขายในปริมาณ 390 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวันนับตั้งแต่วันที่เดือนกันยายน 2545 เป็นต้นไป แต่ปรากฏว่าจนกระทั่งถึงเดือนกันยายน 2547 กลุ่มผู้ซื้อก๊าซซึ่งหมายถึงการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และบริษัทเปโตรนาสประเทศมาเลเซีย ก็ยังไม่สามารถรับก๊าซได้ตามกำหนดในสัญญา เนื่องจากการก่อสร้างท่อส่งก๊าซยังไม่แล้วเสร็จ ในขณะที่กลุ่มผู้ขายได้ลงทุนก่อสร้างแท่นขุดเจาะเรียบร้อยแล้วพร้อมส่งก๊าซได้ตามสัญญา ทำให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและบริษัทเปโตรนาสประเทศมาเลเซียเป็นฝ่ายผิดสัญญาและต้องรับภาระค่าไม่ใช้ก็ต้องจ่าย (Take or Pay) ให้แก่กลุ่มผู้ขายก๊าซเป็นจำนวนเงิน 860 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สำนักบริหารการประชุมคณะรัฐมนตรี, 2547)

ในการหาข้อยุติปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ แทนที่รัฐบาลไทยจะทำการเจรจาต่อรองให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามเงื่อนไขสัญญา รัฐบาลกลับตกลงที่จะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาซื้อขายก๊าซ สรุปรายละเอียดดังต่อไปนี้

- (1) เปลี่ยนกำหนดวันเริ่มรับก๊าซตามสัญญาใหม่ เป็นวันที่ 1 มกราคม 2548
- (2) กลุ่มผู้ซื้อตกลงซื้อก๊าซเพิ่มขึ้นจากอัตรา 390 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน เพิ่มอีก 400 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน (เป็น 790 ล้านลูกบาศก์ฟุตต่อวัน)
- (3) กลุ่มผู้ขายตกลงลดราคาก๊าซให้แก่กลุ่มผู้ซื้อ
- (4) กลุ่มผู้ขายจะไม่เรียกจ่ายค่า Take or Pay

ผลที่ตามมาจากการแก้ไขเพิ่มเติมสัญญา สรุปให้เห็นภาพง่ายขึ้นดังรูปที่ 3 จะเห็นได้ว่า ข้อตกลงที่เกิดขึ้นเป็นการยกประโยชน์ให้แก่จำเลย และยังมีของขวัญแถมให้อีกด้วย เป็นเรื่องกลับตาลปัตรที่รัฐบาลซึ่งอยู่ในฝ่ายที่มีอำนาจต่อรองเหนือกว่า (เพราะฝ่ายการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยและบริษัทเปโตรนาสประเทศมาเลเซียทำผิดสัญญา) กลับเป็นฝ่ายเสียประโยชน์จากการได้รับค่าภาคหลวงและส่วนแบ่งกำไรที่จะได้จากค่า ไม่ใช้ก็ต้องจ่าย (Take or Pay) รวมทั้งผลประโยชน์ที่สูญหายไปอีกส่วนหนึ่งจากราคาก๊าซที่ลดให้แก่กลุ่มผู้ซื้อ โดยที่ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ซึ่งมีสถานะแบบ “รัฐครึ่งหนึ่งเอกชนครึ่งหนึ่ง” ได้รับประโยชน์เป็นอย่างมาก ซึ่งในส่วนของ “เอกชนครึ่งหนึ่ง” นั้นมีเครือญาตินักการเมืองที่กุมอำนาจการตัดสินใจเชิงนโยบายรวมอยู่ด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้ว โครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซียมีปัจจัยแวดล้อมที่บ่งชี้ไปถึงการมีส่วนร่วมได้เสียของนักการเมืองผู้กุมอำนาจรัฐอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นตัวอธิบายว่า เหตุใดที่การเรียกร้องการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคประชาสังคม สถาบันวิชาการ ตลอดจนองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ในโครงการนี้จึงถูกเพิกเฉยจากรัฐ (ซึ่งในที่นี้หมายถึงกลุ่มผลประโยชน์ที่กุมอำนาจรัฐ)

รูปที่ 3 เปรียบเทียบระหว่างเงื่อนไขสัญญาเดิมกับการแก้ไขเพิ่มเติมสัญญาจากการตัดสินใจของรัฐบาลทักษิณ

3) การใช้กลไกรัฐเข้าสนับสนุนผู้ดำเนินโครงการฯ

กลไกรัฐทั้งหมดที่เกี่ยวข้องต่างได้รับคำสั่งจากส่วนกลางให้สนับสนุนโครงการ ดังหนังสือจาก พล.อ.ชัยศึก เกตุทัต ประธานคณะกรรมการติดตามและประสานงานตามการสั่งการของนายกรัฐมนตรี หรือที่เรียกกันว่า “ทีม 53 นายพล” ซึ่งแจแจงแผนปฏิบัติการของภาครัฐที่จะทำให้โครงการบรรลุผลเป็นรูปธรรมไปยังส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรที่เกี่ยวข้อง³⁴ ให้สนับสนุนโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ให้ดำเนินการต่อไปได้ตามที่รัฐบาลประกาศข้อตกลงใจ (สำนักนายกรัฐมนตรี (5), 2545) ที่น่าสนใจคือ แทนที่จะใช้หน่วยงานรัฐที่มีบทบาทหน้าที่ในเชิงวิชาการ ทหารและตำรวจกลับกลายเป็นกลไกรัฐที่สำคัญที่ถูกส่งไปปฏิบัติหน้าที่ในเชิงปฏิสัมพันธ์กับประชาชนโดยตรงมากที่สุด ดังรูปธรรมที่เกิดขึ้นกล่าวคือ เมื่อประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการมีการศึกษาข้อมูล ตรวจสอบและเริ่มคัดค้านโครงการ ภาครัฐกลับใช้กำลังทหารเข้าไปทำการประชาสัมพันธ์โครงการกับประชาชนในพื้นที่ ดังที่ พล.อ.มนตรีศักดิ์ บุญคง เสนาธิการทหารบก ในฐานะเลขานุการกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) กล่าวถึงโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ

ชาติ ไทย-มาเลเซีย ที่ทหารเข้าไปมีบทบาทในการสนับสนุนโครงการว่า “ในส่วนของทหารที่จะเข้าไปดำเนินการ เป็นชุดของกอง.รมน.ภาค 4 จะสิ้นสุดการประชาสัมพันธ์ในวันที่ 28 กรกฎาคม 2543 จากนั้นจะถอนกำลังออกมาหมด เพื่อให้มีการประชาสัมพันธ์อย่างเสรีในวันที่ 29-30 กรกฎาคม 2543 ทหารไม่ได้เข้าไปกดดัน แต่ไปสื่อให้เห็นว่าเหตุผลเป็นอย่างไร “ (ข่าวสด (5), 2543)

การเลือกที่จะใช้ทหารและตำรวจเข้ามาปฏิบัติการมวลชนนั้น แท้จริงแล้วก็คือเพื่อบ่อนทำลายขบวนการคัดค้านนั่นเอง ดังที่ พล.อ.พัลลภ ปิ่นมณี รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (ตำแหน่งในขณะนั้น) และเป็น 1 ใน “ทีม 53 นายพล” ได้กล่าวถึงการทำงานว่า “กรณีท่อก๊าซไทย-มาเลย์ เราเข้าไปเก็บข้อมูลบันทึกประวัตินักเคลื่อนไหวทางสังคมไว้ทั้งหมด ทั้งนักวิชาการ เ็นจีโอและแกนนำชาวบ้าน เก็บข้อมูลว่าใครเป็นหัวหน้าฝ่ายคัดค้าน ถ้ารัฐบาลตัดสินใจว่าต้องทำโครงการ เราจะได้ประคบคนพวกนี้ บอกว่าข้อมูลมันเป็นแบบนี้ คุณเฉยไว้ เราไม่ได้ใช้วิธีรุนแรง เราก็ไปดึงประชาชนออกมา เป็นวิธีโดดเดี่ยวพวกหัวหน้า พอไอ้หัวหน้ามันถูกโดดเดี่ยวมันก็ทำอะไรไม่ได้ ส่วนกรณีที่บ้านอีสานยกขบวนมาชุมนุม เราก็ส่งคนไปบ้านเมียมัน 3-4 วันเท่านั้นแหละ นี่ก็ดูเมียมันก็โทรศัพท์มาบอกว่าทหารมาทุกวันเลย เจออย่างนี้ก็ต้องกลับบ้านเพราะห่วงลูกเมีย” (ปกรณ์ พึ่งเนตร, 2545)

เราจะเห็นได้ว่า จุดยืนที่ไม่เป็นกลางของทหารและตำรวจในกรณีโครงการฯ ได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ตามขั้นตอนการดำเนินโครงการที่คืบหน้าไป กล่าวคือ จากระยะแรกที่ทหารได้เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์โครงการ มาถึงขั้นตอนการทำประชาสัมพันธ์ บทบาทของทหารตำรวจก็คือเครื่องมือในการกีดกันการมีส่วนร่วมของฝ่ายคัดค้าน ต่อมาเมื่อรัฐบาลทักษิณได้ประกาศการตัดสินใจเดินหน้าโครงการ บทบาทของทหารและตำรวจก็ได้พัฒนาไปถึงขั้นที่เรียกว่า มีเป้าหมายที่จะทำลายล้างขบวนการคัดค้านทีเดียว ดังจะเห็นได้จากหนังสือโต้ตอบการหารือ 3 ฝ่าย ระหว่างฝ่ายปกครองท้องถิ่น บริษัท ทรานส์ ไทย (ประเทศไทย) จำกัด และเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเตรียมแผนการเข้าดำเนินการก่อสร้างโรงแยกก๊าซ ดังหนังสือราชการจาก พล.ต.ต.สันฐาน ชยนนท์ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา ส่งถึง ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2546 สรุปเนื้อหาดังนี้ (บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (4), 2546)

(1) ต้องขจัดปัญหาการต่อต้าน โดยเฉพาะพื้นที่ลานหอยเสียบซึ่งเป็นที่ช่องสุ่มและเป็นเสมือนกองบัญชาการของกลุ่มผู้คัดค้านฯ ด้วยการเข้าปฏิบัติตามกฎหมายอย่าง

เฉียบขาด ซึ่งต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายปกครอง ทหาร ตำรวจ รวมทั้ง การเสนอข่าวเชิงบวกของสื่อมวลชนต่าง ๆ

(2) จากนั้นต้องมีกองกำลังเฉพาะในการควบคุมฝูงชนและปราบจลาจล อย่างน้อยสองกองร้อยหรือ 300 คนขึ้นไป ตรึงอยู่ในพื้นที่จนกว่าเหตุการณ์สงบ

(3) กำหนดบริเวณและสร้างรั้วเพื่อแสดงขอบเขตป้องกันการบุกรุก เพื่อ ประสิทธิภาพในการควบคุมสภาพการณ์และภาพพจน์ในเชิงบวก หากเกิดปัญหาการชุมนุมคัดค้านขึ้นอีก หรือใช้กำลังจากผู้บุกรุก

(4) การดำเนินการกับผู้ต่อต้านต้องเป็นไปด้วยความรอบคอบ การควบคุมสถานการณ์ต้องการกระทำอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด (สื่อนฐาน ชยนนท์ (หนังสือราชการ), 13 พฤษภาคม 2546) ขณะเดียวกันก็มีรายละเอียดในหมายเหตุของหนังสือจาก บริษัท ทรานส์ ไทย - มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ส่งถึง ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสงขลา เรื่อง แผนการเข้าปฏิบัติงานในพื้นที่ มีเนื้อหา ดังนี้

(5) ศูนย์บัญชาการของผู้ต่อต้านจะต้องไม่มี

(6) ฐานที่ตั้งโครงการต้องมีรั้วรอบขอบชิด ป้องกันการบุกรุกทำลาย

(7) ต้องประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

ไม่เพียงเท่านั้น ในช่วงของการดำเนินการก่อสร้างโรงแยกก๊าซ บทบาทของทหาร และตำรวจยังก้าวไปไกลถึงขั้นการเป็นหน่วยคุ้มกันให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ทำการบุกรุกยึดครองสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

นอกจากนั้นต่อมาประชาชนร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องถึงความไม่ชอบธรรมในการดำเนินการก่อสร้าง โดยมีรายละเอียดว่าบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด และบริษัทซัมซุงซึ่งรับผิดชอบดำเนินการก่อสร้างโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย โดยบุกรุก เปลี่ยนแปลงสภาพที่ดินสาธารณประโยชน์ ในพื้นที่ ตำบลสะกอมและตำบลตลิ่งชัน อำเภोजะนะ (สาละ มะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์), 10 เมษายน 2548) ดังกล่าวไว้ในหัวข้อ 4.1.3 นั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีรายงานผลการตรวจสอบ กรณี ทางสาธารณประโยชน์หรือทางวะกัฟตามหลักศาสนาอิสลาม³⁵ เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2547 โดยสรุปคือ ให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ดำเนินการปรับสภาพที่ดินทางสาธารณ

ประโยชน์ให้คืนสู่สภาพเดิม และให้รื้อรั้วที่ปิดกั้นทางสาธารณประโยชน์ ภายในเวลา 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (4), 2547)

ส่วนกรณี ที่ดินสาธารณประโยชน์โคกชายทะเลนั้น³⁶ มีรายงานผลเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2547 โดยสรุปคือ ให้ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด หรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ระวังการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องในที่ดิน น.ส.3 เลขที่ 118/81 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีการพิสูจน์สิทธิ์ที่ชัดเจนโดยกรมที่ดิน (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (5), 2547) แต่จนถึงปัจจุบันทางหน่วยงานราชการต่างๆ ก็ยังไม่มีดำเนินการตามความเห็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแต่อย่างใด (สาลี มะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์), 10 เมษายน 2548)

ภายใต้สภาพการณ์ดังกล่าว สรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” สำหรับประชาชนฝ่ายคัดค้านแล้ว กลายเป็นเพียงความหวังลมๆ แล้งๆ ที่ไม่ได้มีอยู่เลยในโลกแห่งความเป็นจริงที่ อำเภอจะนะ (เส็น หมัดเมาะ (สัมภาษณ์), 2 พฤษภาคม 2548)

ผู้คัดค้านโครงการฯ ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลถึงกับกล่าวว่า “อุปสรรคที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือรัฐนั่นเอง รัฐก็ติดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ยากมากที่จะให้รัฐรับฟังประชาชน รัฐไม่ให้ความร่วมมือ คนของรัฐร่วมมือกับบริษัท ประชาชนไม่มีที่พึ่ง รัฐบาลไม่ให้โอกาส ตั้งแต่ระดับบนถึงระดับล่าง ดูอย่างโครงการอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ผ่านมา ประชาชนในพื้นที่สามารถแสดงความคิดเห็น ในประเด็นที่มีผลกระทบต่อพื้นที่ในการดำเนินโครงการ โดยผ่าน อบต.ไปเจรจาและทำความเข้าใจร่วมกับบริษัทเอกชน โดย อบต.พูดตามความเห็นของพี่น้องประชาชนได้เลยว่าจะเอาอย่างนั้น เอาอย่างนี้ อะไรบ้างที่เราไม่เอา บริษัทก็แข็งแรงมา ถ้าบริษัทมีเหตุผลไม่เพียงพอ ก็ต้องยอมตามพี่น้องเรา แต่สำหรับโครงการท่อก๊าซฯ ประชาชนกับบริษัทเอกชนไม่สามารถเจรจาและทำความเข้าใจกันได้ เนื่องจากมีคนของรัฐเข้ามา ถ้าไม่มีคนของรัฐมาหนุนหลังเราก็เจรจากันเองได้” (สุไรดิษฐ์ โต๊ะหลี (สัมภาษณ์), 11 มีนาคม 2548)

4.3.2 ปัญหาและอุปสรรคจากผู้ดำเนินโครงการ

ในที่นี้หมายถึง บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และบริษัทต่างๆ ซึ่งรับช่วงต่อในการก่อสร้างโครงการฯ นี้

1) การติดสินบน

สุโรดิษฐ์ โต๊ะหลี (สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2548) เล่าว่า “การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยเปิดตัวโครงการโดยใช้วิธีประชาสัมพันธ์โครงการ ด้วยการแจกข้าวของและเงินทอง เช่น เอาข้าวสาร น้ำตาลทราย มารอบแจกที่มัสยิดในช่วงเดือนรอมฎอน เอาของเล่นมาให้กับศูนย์เด็กเล็กประจำหมู่บ้าน จัดทำบ่อบาดาล จ่ายเงินให้ผู้เข้าร่วมฟังการชี้แจงข้อมูลโครงการ เป็นต้น โดยพี่น้องประชาชนที่นี้เรียกว่าการติดสินบน เนื่องจากมีผลให้ประชาชนเข้าใจผิดคิดว่าเป็นผู้มีพระคุณ เมื่อรับของแล้วภายหลังหากต้องการจะคัดค้านโครงการดังกล่าวก็ไม่กล้า เพราะเกรงว่าจะเป็นการนรคุณ”

ในขณะที่เอกสารประชาสัมพันธ์ของโครงการเองกลับเขียนถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่มีการตีความที่ต่างกัน เนื่องจากกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายของบริษัทที่ที่เอ็มนั้น ได้แก่ การจัดทำประชาพิจารณ์ การทัศนศึกษา การจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การพัฒนาปรับปรุงบริการสาธารณะของชุมชน การสนับสนุนอาชีพเสริม ดังรายละเอียดในเอกสาร (บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (5), 2546) นอกเหนือจากการจัดประชาพิจารณ์ซึ่งไม่สอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น กิจกรรมอื่นๆ กลุ่มผู้คัดค้านโครงการมีความเห็นไม่เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป็นการติดสินบน (สุโรดิษฐ์ โต๊ะหลี(สัมภาษณ์), 11 มีนาคม 2548)

2) การข่มขู่คุกคาม

ในปี พ.ศ.2543 ขณะที่มีการจัดเตรียมทำประชาพิจารณ์ มีการจัดทำบัญชีดำรายชื่อผู้คัดค้านโครงการ โดยหนังสือพิมพ์โฟกัสสงขลาซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้รับเอกสารระบุว่ามีที่มาจากคณะทำงานของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยในพื้นที่ ที่ใช้ในการนำเสนอผู้บริหารเป็นรายงานปัญหาที่โครงการไม่สามารถบรรลุในบางจุด พร้อมรายชื่อแกนนำและคัดค้านโครงการ³⁷ แต่นายอำนวย ลายไม้ ตัวแทน บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ชี้แจงว่าไม่เคยจัดทำบัญชีดำแต่อย่างใด (โฟกัสสงขลา (1), 2543)

นอกจากนี้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ยังสร้างความหวาดวิตกให้กับกลุ่มผู้คัดค้านโครงการ ด้วยการให้ทหารเข้ามาชี้แจงข้อมูลในพื้นที่ก่อนการทำประชาพิจารณ์ โดยวันที่ 3 กรกฎาคม 2543 นายอภิสิทธิ์ รุจิเกียรติกำจร ผู้อำนวยการบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) ยอมรับว่าทางบริษัทจ่ายเงินให้กับกองทัพในการรับผิดชอบภารกิจทำความเข้าใจโครงการให้กับประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการ ในรายการรอบภูมิภาค

ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์ แพรวภาพการถ่ายทอดสดการสนทนาเกี่ยวกับโครงการท่อส่งก๊าซ มีผู้ร่วมรายการประกอบด้วย พล.อ.อภิวัฒน์ สุวรรณสมพงษ์ ตัวแทนจากกองทัพบก นายจรวัย เพชรรัตน์ และนายจรรุญ หยุดทอง นักวิชาการ โดยพล.อ.อภิวัฒน์ ชี้แจงถึงบทบาทของทหารว่าเป็นภารกิจที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา พร้อมๆ กับกลุ่มที่รับจ้างทำโฆษณาให้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ออกมาข่มขู่ประชาชนว่าห้ามออกมาประท้วงหรือต่อต้านโครงการเพราะทหารเข้ามาแล้ว ผู้คัดค้านจะถูกขึ้นบัญชีดำไว้ และไม่รับรองความปลอดภัยในชีวิต (ข่าวสด (4), 2543)

3) การโกหกและใช้วิธีการหลอกลวง

ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย การตั้งคำถามของแบบสอบถามมีลักษณะชี้แนะ เช่นถามว่าอยากมีงานทำหรือไม่ อยากได้อะไรบ้าง โดยผู้สอบถามจะถือโอกาสประชาสัมพันธ์โครงการด้วยข้อมูลด้านเดียว โดยอธิบายว่า ถ้าโรงแยกก๊าซมาจะทำให้ประชาชนมีงานทำ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลที่ทำให้ไม่ได้ข้อเท็จจริงเนื่องจากผู้ถูกสอบถามไม่มีข้อมูลเบื้องต้นอันนำไปสู่การตัดสินใจได้อย่างแท้จริง (สาตี มะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์), 10 เมษายน 2548) มีการใช้อุบายเพื่อให้ได้มาซึ่งรายชื่อประชาชนที่สนับสนุนโครงการ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2543 เช่นกรณีของนายเส็น หมัดเมาะ อดีตกำนันตำบลสะกอม อำเภอจะนะ กล่าวหาว่า “ขณะนี้รายชื่อของประชาชนในพื้นที่ตำบลสะกอม และครอบครัวของผมอยู่ในบัญชีรายชื่อผู้สนับสนุนโครงการ ทั้งๆ ที่ไม่เคยเห็นด้วย โดยรายชื่อที่ไปอยู่ในบัญชีของ ปตท. นั้น ทราบว่าเป็นรายชื่อกรณีที่ปตท. แจกจ่ายยารักษาโรคให้กับประชาชนตามโครงการหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ ไม่ทราบว่าจะนำไปจัดเป็นรายชื่อผู้สนับสนุนโครงการได้อย่างไร” (มติชน (1), 2543)

จากคำบอกเล่าของประชาชนฝ่ายคัดค้านโครงการฯ พฤติกรรมดังกล่าวถูกใช้อย่างแพร่หลายในพื้นที่โครงการฯ ทำให้ประชาชนมีอคติอย่างรุนแรงต่อผู้ดำเนินโครงการ ไม่ไว้วางใจ และมักจะปฏิเสธกิจกรรมใดๆ ก็ตามที่ฝ่ายบริษัทจัดขึ้นโดยอ้างว่าเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) การขวยโอกาสและไม่เคารพหลักการศาสนา

ขณะที่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการเริ่มศึกษาข้อมูล รอฟังคำชี้แจงจากรัฐบาล และขอให้ยุติการดำเนินโครงการก่อนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยกลับเดินหน้าสำรวจพื้นที่สำหรับก่อสร้างต่อไปโดยแอบเข้า

มาทำงานในเวลากลางวัน รวมไปถึงช่วงเดือนรอมฎอนซึ่งชาวมุสลิมต้องการความสงบสุข ดำรงชีวิตตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด กลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการก็ไม่ยอมยุติการกระทำดังกล่าว (สุไลม์ ต๊ะหะลี (สัมภาษณ์), 11 มีนาคม 2548)

การดำเนินการที่ถือว่าไม่เคารพหลักการศาสนาครั้งสำคัญก็คือ กรณีการขอแลกเปลี่ยนที่ดินสาธารณะในพื้นที่ก่อสร้างโรงแยกก๊าซ ซึ่งที่ดินดังกล่าวมีสถานะทางกฎหมายเป็นทางสาธารณะประโยชน์ และในทางศาสนายังมีสถานะเป็นที่ดิน “วะกะฟ” ที่ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนหรือแลกเปลี่ยนได้

สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ เริ่มจากบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ได้ถือโอกาสเข้าล้อมรั้วพื้นที่ก่อสร้างโรงแยกก๊าซ ในช่วงที่มีการส่งกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปตั้งฐานปฏิบัติการในพื้นที่ก่อสร้างในเดือนมิถุนายน 2546 หลังจากนั้นก็ได้บุกกรุยตัดครองปรับถมทางสาธารณประโยชน์ดังกล่าว ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นความผิดอาญาอย่างชัดเจน ดังที่สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) กล่าวว่า “นำแปลกที่การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นในยุคสมัยที่มีรัฐธรรมนูญ 2540 แล้วโดยที่ประชาชนเป็นฝ่ายพยายามปกป้องสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นผู้รักษากฎหมายกลับเป็นฝ่ายใช้กองกำลังติดอาวุธเข้าคุ้มครองผู้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์”

ต่อมาทางบริษัทได้เสนอเรื่องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอแลกเปลี่ยนที่ดินสาธารณะประโยชน์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งตามกฎหมายมีการกำหนดขั้นตอนวิธีการไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการสอบถามความเห็นของชุมชน รวมทั้งกฎหมายได้ให้สิทธิแก่ชุมชนในการตัดสินใจที่จะแลกเปลี่ยนหรือไม่ด้วย³⁸ ซึ่งประชาชนในพื้นที่ก็ได้พยายามเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดกระบวนการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่สิ่งที่พวกเขาพบก็คือ นายอำเภอจะนะ ได้แสดงความเห็นแทนชุมชนไปแล้วที่จะยินยอมให้มีการแลกเปลี่ยนที่ดิน โดยที่ประชาชนไม่มีส่วนรับรู้เลย

ในมิติทางศาสนาหรือในแง่ของ “ที่ดินวะกะฟ” ซึ่งประชาชนได้ร้องเรียนไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามจังหวัดสงขลา และสำนักจุฬาราชมนตรี ประชาชนก็พบในภายหลังว่า ฝ่ายบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด และอำเภอจะนะได้จัดหาชาวบ้านมุสลิมจำนวน 4 คนไปให้ข้อมูลกับคณะกรรมการกลางอิสลามจังหวัดสงขลาว่า ที่ดินที่ฝ่ายคัดค้านร้องเรียนนั้นไม่ใช่ที่ดินวะกะฟ โดยที่ประชาชนบ้านไม่มีส่วนร่วมรับรู้เช่นกัน (สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์) 8 มิถุนายน 2548)

4.3.3 ปัญหาและอุปสรรคจากสื่อมวลชน

การทำความเข้าใจกับปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นผลมาจากบทบาทของสื่อมวลชน ซึ่งในที่นี้หมายถึง โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ทั่วไปนั้น จำเป็นที่จะต้องเริ่มวิเคราะห์จากที่มาและเงื่อนไขแวดล้อมที่เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะหรือธรรมชาติของสื่อมวลชนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ของสื่อในกรณีของโครงการก่อสร้างทางธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซียด้วย ซึ่งมี 2 ประเด็นคือ ธรรมชาติของสื่อมวลชนในความเป็นจริงของยุคสมัย และข้อจำกัดของสื่อมวลชนในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการฯ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ธรรมชาติของสื่อมวลชนในความเป็นจริงของยุคสมัย

แม้สื่อมวลชนในที่นี้จะหมายถึงโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ แต่สื่อแขนงที่มีความเก่าแก่ที่สุดในสังคมไทย และเป็นเครื่องสะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้มากที่สุดคือหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำมาพิจารณาในประเด็นข้างต้น ดังต่อไปนี้

พัฒนาการของหนังสือพิมพ์ไทยล้วนเกี่ยวข้องกับแนวคิดอุดมการณ์ที่มีส่วนกำหนดสถานภาพของหนังสือพิมพ์แต่ละยุค และหนังสือพิมพ์ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาและแนวนโยบายไปตามบริบทเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง จากหนังสือพิมพ์ที่อยู่ในมือของเจ้านายราชสำนักมาอยู่ในการดำเนินการของปัญญาชน สามัญชน นักการเมือง นักธุรกิจหรือเจ้าของทุน และพัฒนาจนกลายเป็นธุรกิจทุนขนาดใหญ่ที่มีการแข่งขันอย่างจำกัดเช่นปัจจุบัน (นวลน้อย ตรีรัตน์ และธานี ชัยวัฒน์, 2547)

อย่างไรก็ตาม ภาพของสื่อมวลชนในความคาดหวังของสังคม และในความพยายามขององค์กรที่ทำงานด้านจรรยาบรรณและจริยธรรมของสื่อในปัจจุบันที่เป็นยุคของ “ธุรกิจทุนขนาดใหญ่ที่มีการแข่งขันอย่างจำกัด” นั้น ก็ยังเชื่อมโยงอยู่มากกับภาพที่กำหนดขึ้นจากเจตนาของนักหนังสือพิมพ์ในยุคของปัญญาชน ที่ยึดถืออุดมคติของการทำงานเพื่อสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรม ซึ่งยังเป็นตัวอย่างที่ยังคงได้รับการกล่าวถึงและยกย่อง ดังคำกล่าวของกุหลาบสายประดิษฐ์ ที่ว่า (อ้างโดยสุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548)

“สารัตถะแห่งชีวิตของหนังสือพิมพ์อาจจะมีอยู่หลายแห่ง แต่สิ่งที่ข้าพเจ้า

คำนึงมากที่สุดคือความเป็นอิสระ เพราะว่าถ้าขาดสิ่งนี้เสียแล้ว หนังสือพิมพ์

ก็จะเปนนหนังสือพิมพ์ไปไม่ได้ หรืออย่างน้อยก็จะเปนนหนังสือพิมพ์ที่ดีไม่ได้...

“ถ้าน้ำใจของคนทำหนังสือพิมพ์เป็นน้ำใจที่เชิดชูประชาธิปไตย
แท้จริง และน้ำใจเช่นนั้นได้แสดงออกมาเป็นการกระทำแล้ว หนังสือพิมพ์นั้น
ย่อมจะดำรงความเป็นอิสระไว้ได้ ถ้าน้ำใจของคนทำหนังสือพิมพ์ไม่ผู้นำพา
ต่ออิสรภาพเท่าใด ก็ยากที่หนังสือพิมพ์จะดำรงความเป็นอิสระไว้ได้..

“น้ำใจของคนทำหนังสือพิมพ์เป็นอย่างไร หนังสือพิมพ์ก็มักจะเป็นไป
อย่างนั้น”

แต่ไม่ว่าอุดมคติดังกล่าวจะได้รับการเชิดชูไว้เป็นหลักการอย่างไร ความเป็นจริงที่
เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้น ก็ดูจะสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของสื่อ ที่ได้ทำนายปรากฏ
การณ์ของสื่อในระบบทุนนิยมไว้ว่าจะมีแนวโน้มดังต่อไปนี้ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ , 2546)

- สื่อที่ดำเนินการโดยอิสระจากระบบทุนจะอยู่ไม่รอด สื่อที่อยู่รอดได้จะมีอิสระ
น้อยลง
- เกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ
- สื่อจะใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยง และลดต้นทุนในทุกสาขาที่ทำกำไร
น้อย
- เกิดความไม่สมดุลในเนื้อหาข่าวสาร

2) ข้อจำกัดของสื่อมวลชนในปัจจุบัน ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
โครงการ³⁹

2.1) ความเป็นอิสระของสื่อ

สุวรรณี ทองธนากุล กล่าวถึงปัญหาทางจริยธรรมของหนังสือพิมพ์ที่
สำคัญในมุมมองของนักหนังสือพิมพ์และผู้อ่านในลำดับต้นๆ ค่อนข้างจะใกล้เคียงกันคือ ปัญหา
การวางตัวไม่เป็นกลาง การรับซองขาว และการเสนอข่าวบิดเบือน (อ้างโดยนวน้อย ตีรวัดน์และ
ธานี ชัยวัฒน์, 2547) ซึ่งในกรณีที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อาจ
พิจารณาได้ว่ามีปัจจัยที่เป็นสาเหตุสำคัญดังนี้คือ

2.1.1) โฆษณา: ความอยู่รอดที่กลายเป็นข้อจำกัด

ในธุรกิจหนังสือพิมพ์นั้นมีรายได้มาจาก 2 แหล่ง ได้แก่ รายได้จากการขายเนื้อที่โฆษณาในหนังสือพิมพ์ และรายได้จากการจัดจำหน่ายหนังสือพิมพ์ โดยรายได้จากการขายโฆษณาจะเป็นรายได้หลักของหนังสือพิมพ์ คิดเป็นประมาณร้อยละ 65 ของรายได้รวม (นวลน้อย ตริรัตน์และ ธาณี ชัยวัฒน์, 2547) จึงไม่น่าแปลกใจที่จะพบว่าพื้นที่ทางสื่อส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นข่าวหรือพื้นที่โฆษณา จะปรากฏข้อมูลของฝ่ายโครงการฯ มากกว่าฝ่ายของประชาชน เนื่องจากประชาชนทั่วไปไม่มีงบประมาณในการซื้อพื้นที่สื่อ โดยเฉพาะเมื่อเกิดความขัดแย้งที่รุนแรงเป็นข่าวใหญ่ บริษัทเจ้าของโครงการฯ ก็ยังจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อพื้นที่โฆษณาเพื่อช่วงชิงโอกาสในการอธิบายต่อสังคม ในขณะที่ฝ่ายคัดค้านโครงการฯ ไม่สามารถทำได้ตัวอย่างเช่น จาก “เอกสารสรุป การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลโครงการก่อสร้างท่าอากาศยาน ไทย-มาเลเซีย และโรงแยกก๊าซฯ ไทย-มาเลเซีย ปี 2541-2545”⁴⁰ ของบริษัทเจ้าของโครงการฯ เอง พบว่าในช่วงที่เกิดความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดประชาพิจารณ์ที่ฝ่ายคัดค้านโครงการฯ ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเพราะเห็นว่าผิดขั้นตอนและไม่ชอบธรรม โดยมีการออกจดหมายเปิดผนึกของกลุ่มคัดค้าน ซึ่งก็ได้รับการตีพิมพ์ในพื้นที่จำกัดตามปกติธรรมดาของข่าวนั้น ปรากฏว่าฝ่ายบริษัทเจ้าของโครงการฯ กลับสามารถว่านซื้อพื้นที่โฆษณา เพื่อตอบโต้จดหมายเปิดผนึกของกลุ่มคัดค้าน ในหนังสือพิมพ์ *เดลินิวส์* กรุงเทพมหานคร ผู้จัดการรายวัน ในวันที่ 17 และ 20 ตุลาคม 2543 และซื้อพื้นที่เพื่อตีพิมพ์แถลงการณ์ของฝ่ายบริษัทว่าการประชาพิจารณ์นั้นไม่ผิดขั้นตอน ตั้งแต่วันที่ 18-20 ตุลาคม 2543 ในหนังสือพิมพ์ *แนวหน้า* *ไทยโพสต์* *อาทิตย์วิเคราะห์* *สยามรัฐ* *มติชน*

นอกจากนี้ยังมีการลงโฆษณาต่อเนื่องเกี่ยวกับข้อมูลก๊าซธรรมชาติ ในหนังสือพิมพ์ *มติชน* ระหว่างวันที่ 13 ตุลาคม - พฤศจิกายน 2543, หนังสือพิมพ์ *กรุงเทพธุรกิจ* จำนวน 12 ครั้งในเดือน ธันวาคม 2543, หนังสือพิมพ์ *บ้านเมือง* ระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม 2543-15 มกราคม 2544, หนังสือพิมพ์ *แนวหน้า* ระหว่างวันที่ 16 ธันวาคม 2543-15 มกราคม 2544, และหนังสือพิมพ์ *เดลินิวส์* ระหว่างวันที่ 21 มกราคม - 30 มีนาคม 2544

ในส่วนของสื่อมวลชนแขนงวิทยุและโทรทัศน์ก็เช่นกัน เนื่องจากการดำเนินกิจการวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานในเชิงพาณิชย์ สถานีและผู้ผลิตรายการต่างต้องพึ่งพาโฆษณาเป็นแหล่งรายได้หลัก ถึงขนาดที่มีการวิจัยพบว่ามูลค่าการโฆษณาของสื่อทั้งระบบในปี 2545 มีมูลค่าสูงถึง 61, 210 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2544 ร้อยละ 15 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในสื่อโทรทัศน์และวิทยุมีสัดส่วนมูลค่าโฆษณารวมกันสูงถึงร้อยละ 71 ของมูลค่าตลาดโฆษณารวม หรือประมาณ 43,459 ล้านบาท ซึ่งเมื่อพิจารณาจากการขยายตัว

ของมูลค่าโฆษณาในระบบ พบว่ามูลค่าการโฆษณามีอัตราการขยายตัวสูงกว่าอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) เสียด้วยซ้ำ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2546)

ดังนั้นเอง จึงไม่น่าแปลกใจที่พบว่าในเอกสารข้อมูลของบริษัท ได้รายงานการดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ไว้ดังนี้ (บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (5), 2546)

สื่อวิทยุ

- FM 96.5 เผยแพร่สารคดีสั้น 1 นาที ออกอากาศทุกวัน วันละ 5 ครั้ง
ในช่วงตุลาคม-ธันวาคม 2543 และมีนาคม-พฤษภาคม 2544
- FM 97.0 เผยแพร่สารคดีสั้น 1 นาที ออกอากาศทุกวัน วันละ 2 ครั้ง
ในช่วง ตุลาคม-พฤศจิกายน 2543
- FM 94.0 เผยแพร่สารคดีสั้น 1 นาที ออกอากาศทุกวัน วันละ 2 ครั้ง
ในช่วง ตุลาคม-พฤศจิกายน 2543
- FM 101.0 เผยแพร่สารคดีสั้น 1 นาที ออกอากาศทุกวัน วันละ 2 ครั้ง
ในช่วง ตุลาคม-พฤศจิกายน 2543

สื่อโทรทัศน์

- UBC เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศทุกวัน วันละ 4 ครั้ง
ช่วงตุลาคม-พฤศจิกายน 2543 และในรายการ “Nation News Room 2”
ออกอากาศสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ช่วงธันวาคม-กุมภาพันธ์ 2544 และรายการ
“เนชั่นสถานการณ์ 21 น.” ออกอากาศทุกวัน ช่วง ธันวาคม 2543-กุมภาพันธ์ 2544
- TV 3 เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศสัปดาห์ละ 4 ครั้ง ตุลาคม-พฤศจิกายน
2543 และในรายการ “บนถนนคนเดินดิน พลังงานก้าวชนรรมชาติ” ออกอากาศ
สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ในเดือนพฤศจิกายน 2543
- TV5 เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ในช่วง ตุลาคม-
พฤศจิกายน 2543 และสารคดี “แกะรอยก้าวชนรรมชาติ” ออกอากาศสัปดาห์ละ 4 ครั้ง
ช่วง พฤศจิกายน 2543

- ITV เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศสัปดาห์ละ 5 วัน ช่วงตุลาคม-พฤศจิกายน 2543 และสารคดี “ก้าชธรรมชาติพลังงานแห่งอนาคต” ออกอากาศสัปดาห์ละ 5 ครั้ง ช่วงพฤศจิกายน 2543
- TV 9 เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศสัปดาห์ละ 5 วัน ช่วง ตุลาคม-พฤศจิกายน 2543
- TV 11 เผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาที ออกอากาศทุกวัน ช่วง 16-31 มกราคม 2544
- UBC7 สารคดีสั้น 3 นาที ทุกวัน วันละ 7 ครั้ง ช่วงพฤษภาคม 2544-กุมภาพันธ์ 2545

นอกจากนี้ ยังมีรายชื่อของสื่อที่ผู้บริหารการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ได้เข้าร่วมรายการหรือให้สัมภาษณ์ซึ่งไม่เป็นที่ชัดเจนว่า รายการใดในจำนวนรายชื่อเหล่านั้น เป็นเพียงการออกรายการตามปกติที่มีการเสนอความเห็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงฝ่ายที่คัดค้านด้วย หรือเป็นการออกรายการฝ่ายเดียว หรือเป็นการออกรายการหลายฝ่ายที่ผู้ดำเนินการอาจทำหน้าที่ได้ไม่เป็นกลาง เนื่องจากในเอกสารรายงานนี้ระบุว่าเป็น “การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่ ปตท. และทีทีเอ็ม ให้การสนับสนุน”

สื่อวิทยุ

- รายการคุยเฟื่องเรื่องข่าว FM. 101
- รายการเพื่อบ้านเพื่อเมือง FM. 107
- รายการเปิดประเด็น FM. 96.5
- รายการเจาะใจ Hot News FM. 96.5
- รายงานศูนย์ข่าวแปซิฟิก จ.ส. 100
- รายการคุณสุรียา FM. 92.5
- รายการเศรษฐกิจไทย-เศรษฐกิจโลก FM. 92.5
- วิทยุในเครื่องกองทัพบกทุกแห่ง
- รายการวิทยุ FM. 99.5
- รายการวิทยุจุฬา FM. 101.5
- วิทยุกองทัพบก FM. 97.5

-รายการคุยเฟื่องเรื่องพลังงาน	FM. 97.0
- รายการวิทยุ	FM. 97.0
- รายการวิทยุ	FM. 96.5
- รายการวิทยุ	FM. 94.0
- รายการวิทยุ	FM. 101.0
- รายการมองรอบด้าน	AM. 891
- รายการ “ห่วงใย ใส่ใจ สิ่งแวดล้อม”	FM. 96.0
ฯลฯ	

สื่อโทรทัศน์

รายการกรรงสถานการณืช่อง 11
รายการรับและรุก UBC 7
รายการเหตุบ้านการเมือง ช่อง 3
รายการคลินิกอุตสาหกรรม ช่อง 11
รายการเจาะข่าว Hot News UBC 7
รายการสายตรง ITV
รายการข่าวรับอรุณ UBC 8
รายการทิศทางเศรษฐกิจ ช่อง 11
รายการจะค้านจะหนุนคุณมีส่วนร่วม ช่อง 11
รายการลานบ้านลานเมืองช่อง 9
ฯลฯ

สื่อสิ่งพิมพ์

ไทยโพสต์, มติชน, แนวหน้า, บ้านเมือง, สุสานเศรษฐกิจ, ไทยรัฐ, สำนักข่าว AP
ผู้จัดการรายวัน, บางกอกโพสต์, วัฏจักร, ฯลฯ.

2.1.2) การถูกแทรกแซงโดยรัฐ

ด้วยลักษณะพิเศษของโครงการฯ ที่เป็นโครงการเอกชนซึ่งสามารถใช้กลไกรัฐเข้าให้การสนับสนุนเต็มที่ โดยเฉพาะในด้านการประชาสัมพันธ์และการจัดการปัญหาการคัดค้าน ซึ่งไม่เพียงใช้กำลังตำรวจทหารประชาชนเข้าปฏิบัติการเท่านั้น แต่พบว่ามีแทรกแซงสื่อมวลชนโดยรัฐ เพื่อผลในการประชาสัมพันธ์โครงการอีกด้วย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือกรณีที่ทหารเข้าไปใช้เวลาของรายการวิทยุ “เรารักสงขลา” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลาคลื่น เอเอ็ม 90.5 เมกะเฮิร์ตซ์ ช่วงเวลา 06:00-07:00 น. วันละ 30 นาที เพื่อดำเนินรายการเกี่ยวกับทอส่งก๊าซไทย-มาเลเซีย โฉมนำให้ประชาชนและผู้ฟังเห็นถึงข้อดีของโครงการดังกล่าว จนประชาชนจังหวัดสงขลาวิ่งเรียนไปที่หนังสือพิมพ์ข่าวสด โดยระบุว่าทหารเข้ามาใช้เวลาจัดรายการดังกล่าวทุกวันนานกว่า 1 เดือนแล้ว ด้วยการเปิดให้ออกอากาศพร้อมๆ กัน 9 สถานี ทั้งสถานีวิทยุกองทัพภาคที่ 4 วปอ.5 กองบิน 56 กองทัพอากาศ สทร. 6 กองทัพเรือ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) และเครือข่ายกรมประชาสัมพันธ์ในจังหวัดสงขลา นอกจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยแล้ว ยังมีสถานีวิทยุกระจายเสียงมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ คลื่น 88 เมกะเฮิร์ตซ์ ซึ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์จากชาวสงขลาอย่างหนักเพราะแทบทุกรายการจะมีข่าวทอส่งก๊าซไทย-มาเลย์ตลอดเวลา รวมทั้งมีโฆษณาของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ที่สนับสนุนทอส่งก๊าซทั้งสิ้น (ข่าวสด (3), 2543)

เช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ซึ่งอยู่ในสังกัดของกรมประชาสัมพันธ์ อย่างสถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ซึ่งเผยแพร่สารคดีสั้น 3 นาทีเกี่ยวกับโครงการทอส่งก๊าซ ออกอากาศทุกวัน ช่วง 16-31 มกราคม 2544 โดยการสนับสนุนของปตท. ทั้งที่สถานีช่อง 11 ไม่จำเป็นต้องอาศัยรายได้จากโฆษณา ทำให้ตั้งข้อสังเกตได้ว่าการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นเรื่องนโยบายจากรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยระบุว่า แม้ว่าช่อง 11 จะมีบทบาทช่วยให้เกิดความหลากหลายของประเภทรายการอันเป็นผลมาจากการเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ไม่แสวงหาผลกำไรก็ตาม การถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลก็ทำให้ช่อง 11 ไม่สามารถนำเสนอรายการที่มีความหลากหลายของความคิดเห็นได้ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับการเมือง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2546)

เมื่อความขัดแย้งของโครงการนี้ดำเนินมาจนถึงจุดชี้ขาดที่สำคัญ คือเมื่อรัฐบาลแถลงผลการตัดสินใจเดินหน้าโครงการเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2545 นั้น ก็ปรากฏว่าสื่อมวลชนส่วนใหญ่แทบจะไม่ได้ตั้งคำถามต่อการตัดสินใจนั้นเลย ทั้งที่ก่อนหน้านี้กระแสการรณรงค์คัดค้าน

ก็ดำเนินไปอย่างเข้มข้น มีการนำเสนอเหตุผลและคำถามฝ่ายคัดค้านมากมาย โดยเฉพาะเมื่อนักวิชาการประมาณ 1,384 คน ลงชื่อคัดค้านโครงการฯ พร้อมเหตุผลอธิบายในทุกด้าน (ดังกล่าวแล้วในหัวข้อ.4.2.4) และได้รับความสนใจจากสาธารณชนเป็นอย่างมากยิ่ง แต่เมื่อคำแถลงเดินทางโครงการประกาศออกมาสิ้นเพียง 4 บรรทัด (ดังกล่าวแล้วในหัวข้อ 4.1.3) โดยไม่มีการอธิบายเหตุผลประกอบการตัดสินใจ กลับไม่มีการตั้งคำถามหรือวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชนมากเท่าที่ควรจะเป็น

สาเหตุที่สำคัญน่าจะเป็นผลมาจากการที่ คณะกรรมการติดตามและประสานงาน การสั่งการของนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีพลเอก ชัยศึก เกตุทัต เป็นประธาน ได้เชิญบรรณาธิการและผู้บริหารข่าวของสื่อต่างๆ ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เข้ารับฟังข้อมูลโครงการท่อก๊าซและโรง แยกก๊าซไทย-มาเลเซียที่บ้านพิษณุโลกเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2545 โดยมีการกล่าวถึงการย้าย แนวเส้นทางท่อก๊าซไปขึ้นที่บ้านโนไร่ ตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ ห่างจากจุดเดิม 4.8 กิโลเมตร เนื่องจากไม่ต้องทำอีโอะเอและประชาพิจารณ์ใหม่ทั้งหมด (มติชน (9), 2545) ทั้งนี้ มีการพูดกันในหมู่ สื่อมวลชนว่า การนัดประชุมดังกล่าว ก็เพื่อเป็นการเตรียมความเข้าใจกับสื่อมวลชนไว้ก่อน และยัง ได้มีการขอความร่วมมือจากสื่อมวลชน ที่จะไม่วิพากษ์วิจารณ์ผลการตัดสินใจของรัฐบาลเกี่ยวกับ โครงการดังกล่าว เนื่องจากเหตุผล “ด้านความมั่นคง” ซึ่งไม่มีสื่อมวลชนรายใดสามารถเปิดเผยได้ ว่าเหตุผลด้านความมั่นคงที่รัฐบาลอ้างนั้น มีรายละเอียดอย่างไร และมาเกี่ยวข้องกับโครงการนี้ได้ อย่างไม่ (ไอดา อรุณวงศ์ (สัมภาษณ์), 13 พฤศจิกายน 2548)

หากจะพิจารณาว่า บริบทที่เปลี่ยนไป ทำให้หนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็น “ธุรกิจทุน ขนาดใหญ่ที่มีการแข่งขันอย่างจำกัดเช่นปัจจุบัน” จำเป็นต้องรับโฆษณาเพื่อความอยู่รอด ต่างจาก หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการในยุคที่มีนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญๆ ที่ยึดมั่นในอุดมคติของสื่อมวลชน นั้น ก็เป็นเรื่องที่อาจยอมรับได้ แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นการแทรกแซงจากรัฐนั้น พบว่ายุคสมัย ที่ให้กำเนิดนักหนังสือพิมพ์ในอุดมคตินั้น อยู่ในบริบทของการเมืองที่ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพชัดเจนเสีย ยิ่งกว่าในปัจจุบัน แต่ทว่าปฏิกิริยาจากฝ่ายหนังสือพิมพ์กลับยิ่งย่นหยัดในการทำหน้าที่ของตน ดัง จะเห็นได้จากบทบรรณาธิการของกุหลาบ สายประดิษฐ์ ในหนังสือพิมพ์ *สุภาพบุรุษ* รายวัน ฉบับ วันที่ 12 กันยายน 2483 ซึ่งกล่าวถึงบรรยากาศในช่วงสงครามที่ก่อตัวในยุโรป และทำให้หนังสือพิมพ์ของไทย “ได้รับกำชับ” จากทางราชการไม่น้อยกว่า 2-3 ครั้ง แล้วในเรื่องการเสนอข่าวและ ออกความเห็นเกี่ยวกับสงครามดังกล่าว ในขณะที่กุหลาบมองว่าหนังสือพิมพ์ตระหนักถึงความ สำคัญในเรื่องนี้อยู่แล้ว การกำชับจากฝ่ายรัฐซ้ำแล้วซ้ำอีก กลับชวนให้กังขาว่าเพื่อจุดประสงค์ใด

กันแน่ กุหลาบได้แสดงความเห็นไว้อย่างไม่ยี่หระว่า “ในเมื่อเราได้นั่งอยู่นิ่งๆ แล้ว และมีผู้มาออก กับเราอีกว่าขอให้เรานั่งนิ่งๆ เถิด อย่างดีเราก็ได้แต่ฟังไว้เท่านั้น”

และเมื่อทางราชการกองเอกสารหนังสือพิมพ์ก็ได้นัดประชุมบรรณาธิการ และได้กำชับตามคำสั่งของเจ้าพนักงานการพิมพ์มาอีกว่า ให้หนังสือพิมพ์เสนอข่าวของคู่สงครามโดยเที่ยงธรรม กุหลาบได้แสดงความเห็นในบทบรรณาธิการฉบับดังกล่าวว่า โดยทั่วไป หนังสือพิมพ์ก็ใช้หลักเช่นนี้อยู่แล้ว กล่าวคือ เมื่อข้อเท็จจริงจากรายงานต่างๆ แตกต่างกันในข้อสาระสำคัญ หนังสือพิมพ์ก็มักจะลงพิมพ์รายงานของหลายๆ ฝ่าย เพื่อให้ผู้อ่านจะได้พิจารณาใคร่ครวญหาความจริงเอาเอง ดังรายละเอียด (อ้างโดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548)

“ถึงมาตราว่าหนังสือพิมพ์จะตั้งใจเป็นกลางอยู่แล้วก็ดี

แต่การที่จะคาดหมายให้หนังสือพิมพ์ไม่ต้องใช้ปัญญาเสียเลยทีเดียว

ก็ดูจะเป็นการพ้นวิสัย และดูเป็นการที่จะทำแก่หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยอย่างน่าสังเวชอยู่สักหน่อย และถ้าหนังสือพิมพ์จะได้ใช้ปัญญาของตนเองบ้างแล้ว หนังสือพิมพ์ก็อาจพิจารณาได้ว่า ชาวชนิดใด ของใคร ควรจะเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ชาวบางชั้นที่หนังสือพิมพ์พิจารณาเห็นว่ามีส่วนถูกต้องน้อยเต็มที่ หนังสือพิมพ์ก็จะหย่อนลงทิ้งตะกร้าไป...”

“หนังสือพิมพ์จำต้องใช้ดุลพินิจในการเลือกเฟ้นตามสมควร เลือกเฟ้นข่าวมิใช่ในความประสงค์ที่จะให้ท้ายฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่เพื่อที่จะมิให้หนังสือพิมพ์เต็มไปด้วยความโง่เง่าไปเท่านั้นเอง ซึ่งใครๆ ก็คงจะเห็นใจว่า หนังสือพิมพ์จำจะต้องคำนึงถึงเกียรติภูมิในข้อนี้ตามสมควร”

2.1.3) พื้นที่ของสื่อมีจำกัด

ในขณะที่การวิเคราะห์บนฐานของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองข้างต้นอาจมีจุดยืนที่เริ่มต้นจากการมองสังคมว่ามีความไม่เท่าเทียมกัน มีการเอารัดเอาเปรียบ โดยมีสื่อเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอำนาจที่ดำรงความไม่ชอบธรรมในสังคมไว้ แต่เมื่อใช้การวิเคราะห์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรมซึ่งมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตลาด (market structure) พฤติกรรม (conduct) ของผู้ประกอบการในตลาด และผล

ลัพท์ของระบบ (performance) ก็ยังพบว่า ระบบสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทยยังไม่มี ความสมดุลงทั้งในด้านโครงสร้างและเนื้อหา

“ในด้านโครงสร้างจะเห็นว่า สื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทยทั้งหมดเป็นสื่อของรัฐหรือสื่อเชิงพาณิชย์ โดยไม่มีสื่อที่เรียกว่า วิทยุหรือโทรทัศน์สาธารณะ หรือ สื่อชุมชนเลย นอกจากนี้ ตลาดสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในเชิงพาณิชย์ ยังมีโครงสร้างที่ไม่เอื้อต่อการแข่งขันอย่างเสรี และเป็นธรรมชาติหลายประการ เช่น ผู้ประกอบการรายใหม่มีอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ผู้ประกอบการรายใหญ่ในแต่ละตลาดมีการผนวกกันในแนวดิ่งและตลาดมีการกระจุกตัวในระดับสูง ส่วนสื่อของรัฐก็ถูกแทรกแซงโดยรัฐบาล และมีการจัดสรรสิทธิในการใช้คลื่นความถี่ที่ไม่โปร่งใส...”

“ปัญหาทางโครงสร้างดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาด้านเนื้อหาที่ไม่มีความสมดุลง กล่าวคือ รายการส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิง ส่วนรายการข่าวและสาระก็ไม่สามารถนำเสนอ ข้อมูลและมุมมองที่หลากหลาย และเอื้อต่อการเรียนรู้ของประชาชนกลุ่มต่างๆ” (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2546)

จากปัญหาอันเป็นข้อจำกัดพื้นฐานข้างต้น ประกอบกับการเสียพื้นที่ข่าวให้กับ การแทรกแซงของรัฐ หรือการซื้อพื้นที่โฆษณาของฝ่ายบริษัทเจ้าของโครงการไปแล้วจำนวนไม่น้อย ทำให้แม้คนทำงานสื่อมวลชนเองบางส่วนอาจมีทัศนคติที่เข้าใจต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และพยายามเสนอเนื้อหาดังกล่าวแล้ว แต่เนื้อหาหรือข่าวนั้นกลับไม่ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ เพราะตัวองค์กรของสื่อเองต้องการนำเสนอข่าวที่หวือหวาดึงความสนใจของผู้อ่านได้มากกว่า ซึ่งผลก็มักกลายเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะได้เป็นข่าวก็ต่อเมื่อเกิดความรุนแรงเกิดขึ้นแล้ว

ปัญหาอุปสรรคดังกล่าวมาข้างต้น ส่งผลให้ประชาชนทั่วไปไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เท่าเทียมกัน เนื้อหาที่ข้อมูลข่าวสารที่สาธารณชนทั่วไปได้รับรู้แทบทั้งหมด เป็นข้อมูลจากภาครัฐและบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนเนื้อหาของภาคประชาชนที่พยายามมีส่วนร่วมด้วยการยื่นหนังสือ ขอรายละเอียดโครงการฯ หรือขอร่วมแสดงความคิดเห็นตลอดจนขอร่วมตัดสินใจรวมไปถึงข้อมูลเชิงวิชาการถึงเหตุผลในการคัดค้านโครงการฯ ของภาคประชาชน กลับไม่ได้รับการสื่อสารต่อสาธารณชน แต่เมื่อเกิดการปะทะ บาดเจ็บ หรือเกิดความเสียหายขึ้น จะมีการเผยแพร่ นำเสนออย่างกว้างขวาง ประชาชนทั่วไปจึงไม่สามารถปะติดปะต่อข้อมูลได้ครบถ้วน ไม่เพียงพอที่จะวิเคราะห์หรือตระหนักพอที่จะมีส่วนร่วมตัดสินใจกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีเพียงความเข้าใจ

ว่าภาคประชาชน หรือกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ใช้ความรุนแรง ในขณะที่ฝ่ายรัฐและเอกชนมีเหตุผลในการดำเนินโครงการฯ มากกว่าอย่างเห็นได้ชัด

2.2) คุณภาพของสื่อในการวิเคราะห์และเข้าใจถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้วยเงื่อนไขที่เปลี่ยนไปของบริบททางสังคม ที่ส่งผลต่อเป้าหมายและสำนึกต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้งในฐานะองค์กรและในฐานะบุคคลดังกล่าวแล้วข้างต้น ทำให้ความคาดหวังที่จะให้สื่อทำหน้าที่เป็น "หัวหอก" ในการค้นหาความจริงเพื่อนำมาเสนอต่อสังคม หรือมองเห็นความสำคัญของกรวยกระต๊อบความรู้และความเข้าใจของสาธารณะต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏเป็นข่าวในสังคมนั้น กลายเป็นความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงนัก เนื่องจากสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันก็เรียนรู้ไปพร้อมๆ กันกับ (หรือในบางกรณีก็ช้ากว่า) สาธารณะชน โดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนและความเท่าทันต่อกลไกหรือยุทธวิธีทางการเมืองของฝ่ายรัฐ ที่เป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.2.1) ความเท่าทันต่อสถานการณ์

ในกรณีของโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย นั้น ภาพสะท้อนที่สำคัญคือการเสนอข่าวในช่วงก่อนและหลังเหตุการณ์สลายการชุมนุมเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2545 ซึ่งถือได้ว่าเป็นโจทย์ที่ยาก เนื่องจากในวันเดียวกันนั่นเอง รัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรีเฟิ่งจะเปิดทำเนียบเจรจากับกลุ่มประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากเขื่อนปากมูลด้วยบรรยากาศถ้อยทีถ้อยอาศัยชนิดที่สื่อมวลชนใช้คำว่า "ขึ้นมีน" และทำให้หลายฝ่ายมองว่าเป็นภาพลักษณ์ใหม่ของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการพัฒนาของรัฐ แต่ทว่าหลังจากการถ่ายทอดสดภาพการเจรจาดังกล่าวไปทั่วประเทศ ในคำวันเดียวกันนั่นเอง รัฐบาลก็ใช้มาตรการความรุนแรงเข้าสลายการชุมนุมของชาวบ้านผู้คัดค้านโครงการท่อก๊าซ ชนิดที่เป็นข่าวใหญ่ที่เบียดพื้นที่คู่กับข่าวของปากมูลในเช้าวันรุ่งขึ้นแทบไม่ทัน หนังสือพิมพ์บางฉบับถึงกับอุทิศพื้นที่ข่าวหน้าหนึ่งทั้งหน้าให้กับภาพที่ตัดกันนี้ โดยครึ่งหน้าด้านบนเป็นภาพข่าวเหตุการณ์รุนแรงพร้อมพาดหัวข่าวว่า "ตำรวจลุยชาวบ้านค้านท่อก๊าซเจ็บระนาว :12 แกนนำโดนลากตัว" (Pipeline protest villagers hurt in police charge : 12 protest leaders dragged away) ขณะ

ที่พื้นที่ครึ่งล่าง ก็พาดหัวใหญ่เรื่องปากมุลทำนองว่า “ทักษิณได้เสียงชื่นชมเจรจาปากมุล” (Bangkok Post (2), 2002)

ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว สังคมก็อยู่ในความสับสนว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นคืออะไรกันแน่ ซึ่งความสนใจโดยทั่วไปจำกัดอยู่เพียง “ใครดีใครก่อน ชาวบ้านมีอาวุธจริงหรือไม่” เพราะฝ่ายรัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและนายตำรวจที่รับผิดชอบ ต่างก็ออกมาพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าชาวบ้านใช้ความรุนแรง มีอาวุธครบมือ และต้องการบุกเข้าไปในที่ประชุม “กรม.สัญญา” จึงเป็นเหตุให้ตำรวจต้องสลายการชุมนุม ในขณะที่ฝ่ายประชาชนผู้คัดค้านโครงการฯ ก็บอกว่าตำรวจเป็นฝ่ายเข้าทำร้ายประชาชนก่อนและชาวบ้านไม่มีอาวุธ ฯลฯ

ในขณะที่ข้อเท็จจริงยังไม่ปรากฏชัดว่าฝ่ายประชาชนผู้ชุมนุมคัดค้านโครงการฯ เป็นฝ่ายละเมิดกฎหมายหรือใช้ความรุนแรงก่อนตามที่รัฐบาลกล่าวหาหรือไม่ สื่อมวลชนบางส่วนก็แสดงความเห็นชี้นำไปก่อนแล้ว โดยอาศัยการวิเคราะห์จากภาพลักษณ์ของรัฐบาลที่เพิ่งจัดเวทีอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยในทำเนียบรัฐบาลกับชาวบ้านปากมุล ซึ่งเป็นภาพที่ต่างกับเหตุการณ์ที่หาเหตุใหญ่ ชนิดที่คอลัมนิสต์บางคนเปรียบเทียบว่า “ราวฟ้ากับดิน” โดยวิเคราะห์ว่าสาเหตุนั้นก็เพราะการเลือกใช้วิธีที่ต่างกันของชาวบ้านสองกลุ่ม ทำให้ได้รับผลตอบสนองที่ต่างกันจากรัฐบาล

กรณีตัวอย่างที่น่าสนใจ ปรากฏอยู่ในคอลัมน์ “เดินหน้าชน” ของหนังสือพิมพ์ *มติชน* รายวัน ซึ่งตีพิมพ์ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์เพียงไม่กี่วัน โดยบทความในคอลัมน์ดังกล่าวยกกรณีของเขื่อนปากมุลขึ้นมาว่า แม้ชาวบ้านจะได้รับความเดือดร้อน และต่อสู้มานานนับสิบปี กระทั่งเคยทำกิจกรรมต่างๆ หน้าทำเนียบรัฐบาล แต่ผลที่สุดชาวบ้านก็ยินยอมที่จะใช้วิธีการเจรจาเพื่อให้บรรลุป่าหมาย “เป็นการต่อสู้ด้วยการเอาเหตุผลมาใช้แทนกำลัง ซึ่งเป็นวิถีทางที่ถูกต้อง” ผิดกันกับกรณีของชาวบ้านที่คัดค้านโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซียที่มีภาพพจน์ของการใช้ความรุนแรง “ทำให้อดคิดไม่ได้ว่า แนวทางการต่อสู้ของกลุ่มผู้ชุมนุมกลุ่มนี้ชอบใช้ความรุนแรงมากกว่าการเจรจาโดยสันติ” ซึ่งบทความดังกล่าวเสนอว่าชาวบ้านที่คัดค้านโครงการท่อก๊าซควรหันมาใช้แนวทางเดียวกับชาวบ้านปากมุล “ดีกว่ามาสร้างเงื่อนไขให้กับรัฐบาล” เพราะ “เห็นไหมว่าสิ่งที่เกิดขึ้น ในวันนี้เป็นอย่างไร” (นฤตย์ เสกธีระ, 2545)

หลังจากนั้นสองวัน บทความในคอลัมน์เดียวกันซึ่งเขียนโดยคอลัมนิสต์อีกคนหนึ่ง ก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นเดียวกัน โดยไม่ได้ใช้น้ำเสียงที่ตำหนิการชุมนุมของชาวบ้านที่หาเหตุใหญ่ แต่ได้ตั้งข้อสังเกตว่ารัฐบาลโดยนายกรัฐมนตรีได้บอกไว้ชัดเจนแล้วตั้งแต่ในวงเจรจากับชาวบ้านปากมุล ด้วย “ทำทีแข็งกร้าวว่าจะจัดการอย่าง “เด็ดขาด” กับ “ผู้เคลื่อนไหวก่อกวน” ต่อ

อำนาจรัฐในรูปแบบต่างๆ” ซึ่งตอนนั้น “ฟังดูอาจจะไม่มีน้ำหนักอะไรมากนัก เพราะเชื่อกันว่าเป็นอารมณ์หงุดหงิดชั่วครู่ชั่วคราวเป็นปกติของนายกฯเท่านั้น” แต่เมื่อคำเตือนของนายกรัฐมนตรี ถูกแปรเป็นการปฏิบัติจริงในชั่วข้ามวันกับเหตุการณ์ที่จังหวัดสงขลา ก็สร้างความตกตะลึงและหวั่นวิตกกังวลให้กับคนทำงานในภาคประชาชนทุกระดับและทำให้คิดย้อนไปถึงการปราบปรามประชาชนด้วยความยำเินของผู้นำประเทศสมัยเผด็จการทหาร แต่ผู้เขียนบทความดังกล่าวก็ไม่เชื่อว่านายกฯ ทักษิณจะไม่คิดเหมือนกับที่ผู้นำเผด็จการในอดีตเคยคิด ไม่เชื่อว่า “แบบ” ในการแก้ไขปัญหาของผู้นำเผด็จการในอดีตจะเป็น “แบบ” ที่นายกฯ ทักษิณชมชอบด้วย โดยผู้เขียนเชื่อว่าบนความขัดแย้งทางความคิด สังคมจะยังประนีประนอมกันอย่างสร้างสรรค์ได้ด้วยการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกัน (อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์ , 2545) แล้วบทความดังกล่าวก็ถูกนำมาขยายผล โดยการเล่าซ้ำเป็นภาษาอังกฤษในอีกคอลัมน์หนึ่งในหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ เพียงแต่คอลัมน์ดังกล่าวมีการพาดหัวที่ประเด็นขึ้นมาว่า “ในขณะที่ความกังวลเกี่ยวกับการใช้มาตรการเด็ดขาดของรัฐบาลชุดปัจจุบันนั้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ แต่ก็อาจไม่เป็นธรรมเนียมที่จะมองทักษิณเป็นภาพเดียวกับเผด็จการทหารในอดีต” (Hengkietisak, 2002)

แม้พาดหัวข่าวของสื่อมวลชนจำนวนไม่น้อยในช่วงเวลาดังกล่าว จะมีน้ำเสียงเน้นไปที่การตั้งคำถามต่อการใช้ความรุนแรงของรัฐ แต่สื่อมวลชนอีกจำนวนไม่น้อยก็กลับจะแสดงท่าทีวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องกล่าว เนื่องจากยังคงให้คะแนนกับการแก้ไขปัญหาของนายกฯ ในกรณีปากมูล ทั้งนี้เพราะไม่สามารถวิเคราะห์หรือตั้งคำถามได้ว่า วิธีการแก้ปัญหาในลักษณะดังกล่าว นั้น “เป็นความพยายามที่แท้จริงของรัฐบาลหรือเป็นการสร้างภาพทางการเมืองเพื่อลดกระแสกดดัน” อันเนื่องมาจากการรณรงค์ของกรณีปากมูลในช่วงก่อนหน้าที่จะปิดเวทีเจรจา ที่สามารถทำให้สังคมเกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจชาวบ้าน จนกลายเป็นกระแสสูงทางสื่อสาธารณะที่ทำให้รัฐบาลต้องแสดงท่าทีอย่างหนึ่งอย่างใดออกมา เพื่อให้เห็นถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้าน กว่าที่สื่อมวลชนและสังคมจะได้เข้าใจว่า คำพูดและท่าทีของนายกฯ ที่ดูเหมือนจะให้ความสำคัญกับการรับฟังและการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านนั้น ปากมูลนั้น อาจเป็นแค่การสร้างภาพทางการเมือง ก็แทบจะพร้อมๆกันกับที่ชาวบ้านปากมูลเองเพิ่งจะได้ตระหนักว่าเป็นภาพลวงตาเช่นกัน เมื่อนายกฯ สั่งให้นายอำเภอโขงเจียม สิริธรและพิบูลย์มั่งสาหารรวบรวมรายชื่อประชาชนทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและคัดค้าน แทนการพิจารณาจากเหตุผลในเวทีที่ชาวบ้านนำเสนอ และรายงานทางวิชาการ โดยนักวิชาการมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี การเลือกใช้วิธีการทางสถิติมาตัดสินแทนการพิจารณาจากเหตุผล โดยที่สถิตินั้นก็เป็นการรวบรวมโดยหน่วยงานราชการที่เป็นปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านตลอดมา ก็ทำให้ชาวบ้านหมดหวังว่าปัญหาของพวกเขาจะได้รับการแก้ไข เนื่องจากหน่วยงานเหล่านั้นมีความใกล้ชิดกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย “ถ้านายกฯ

เชื้อรายงานของพวกนายอำเภอ พวกเราชาวบ้านก็จับกัน” ภัคดี จันทะเอียด ตัวแทนชาวบ้านคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน (Bangkok Post (3), 2002)

2.2.2) ความไม่เข้าใจและไม่สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น กลุ่มที่ออกมาตั้งคำถามถึงความจริงใจของรัฐบาลได้ในทันที นอกจากกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งกำลังถูกรัฐบาลโจมตีอยู่อย่างหนักในขณะนั้นแล้ว ยังมีกลุ่มชาวบ้านที่กำลังเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งนายกฯ เคยแสดงท่าทีว่าจะตัดสินใจปัญหาโครงการดังกล่าวให้ เนื่องจากมีกระแสกดดันทางสื่อสาธารณะสูงเช่นกัน (มติชน (12), 2545)

กลุ่มชาวบ้านดังกล่าว ไม่เพียงตั้งคำถาม แต่ยังวิเคราะห์และตั้งข้อสังเกตอย่างตรงไปตรงมา พร้อมทั้งรณรงค์ให้สังคมได้ข้อเท็จจริงด้วย โดยการออกรณรงค์รอบตัวเมือง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปราศรัยและยื่นจดหมายถึงนายกรัฐมนตรี ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมทั้งออกแถลงการณ์ โดยเนื้อหาบางส่วนระบุว่า

“กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านกรูดและกลุ่มรักท้องถิ่นบ่อนอก เห็นว่าการกระทำรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นการเตรียมการจับกุมและทำร้ายประชาชนมาล่วงหน้า เริ่มจากการป้ายสีเอ็นจีโอว่าเป็นคนไม่ดี ทั้งๆ ที่รัฐบาลเองก็มีเอ็นจีโอเป็นทีมที่ปรึกษามากมาย การสร้างภาพให้ชาวบ้านปากมูลเข้าพบในท่าเนียบ ล้วนแต่เป็นการหวังผลในการทุบตีชาวบ้านจะนะทั้งสิ้น เพราะทีมเอ็นจีโอที่เป็นที่ปรึกษาอยู่ในรัฐบาล จะไม่รู้เลยหรือว่าหากไปประชุมที่หาดใหญ่กลุ่มคัดค้านท่าอากาศยานจะทำอะไร” นอกจากนี้ยังชี้ประเด็นที่เป็นข้อสังเกตว่า “มีการส่งหน่วยปราบปรามประชาชนเข้าพื้นที่ล่วงหน้า ก้าวเอ็นจีโอเพื่อจับกุมคุมขัง (เนื่องจากผู้ต้องหาที่ถูกจับกุมในวันที่ 20 ธันวาคมทั้งหมดล้วนเป็นเอ็นจีโอ)เตรียมยึดยึดข้อหา ... (จนทำให้) กระทั่งนำบุญยังถูกอ้างเป็นอาวุธ” ในตอนท้ายของแถลงการณ์ถึงกับสรุปข้อเรียกร้องว่าให้รัฐบาล “ยุติการเล่นเกมใต้ดินและเลิกหลอกลวงชาวบ้านด้วยวาทศิลป์เสียที” (มติชน (12), 2545)

ความสามารถที่จะอ่านออกถึงกลยุทธ์ทางการเมืองของฝ่ายรัฐในกรณีนี้ นอกจากจะต้องอาศัยการตั้งข้อสังเกตอย่างรอบคอบต่อข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ยังต้องมองให้ออกถึงความเชื่อมโยงต่อหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยไม่ยอมให้ถูกพร้าเลื่อนหรือเบี่ยงเบนด้วยข้อกล่าวหาใส่ร้ายป้ายสีต่างๆ ทั้งนี้ สังเกตได้ว่า การที่กลุ่มชาวบ้านประจวบฯ ออกมาตั้งคำถามได้ในทันที ก็เนื่องเพราะปัญหาที่พวกเขาเผชิญอยู่ไม่ต่างจากชาวบ้านปากมูลและชาวบ้านที่จะนะนั้น ทำให้พวก

เขาคงนึกถึงประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนมากพอที่จะไม่หลงกลว่ารูปแบบการชุมนุมจะเป็นวิธีการที่เสียหายกว่าการเจรจาไปได้อย่างไร หรือคำพูดที่แข็งกร้าวของนายกฯ ที่ยื่นคำขาดไว้ในช่วงการเจรจากับชาวบ้านปากมุลที่ว่า “ต้องยอมรับว่าในทางการเมืองก็มีคนไม่ชอบผมมาก ดังนั้นอย่าไปทำอะไรที่ทำให้ผมรู้สึกว่าคุณกอดตัน ถ้าผมรู้สึกเช่นนั้นผมจะไม่ทำให้” นั้น จะเป็นวิธีคิดที่สร้างสรรค์ต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนไปได้ได้อย่างไร (ไอลดา อรุณวงศ์ (สัมภาษณ์), 13 พฤศจิกายน 2548) ซึ่งคำพูดคำเดียวกันนี้ของนายกฯ กลับถูกหยิบยกขึ้นมาโดยคอลัมน์นิสิตวิเคราะหฺการเมืองอีกรายหนึ่งว่า “เป็นคำพูดที่ทึ่งทำยที่น้ำคิด” พร้อมขยายความว่า “น้ำคิดว่าพ.ต.ท.ทักษิณอาจจะได้รับข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับเหตุการณ์วุ่นๆ ที่เกิดขึ้น” และสรุปข้อสังเกตที่ทึ่งทำยว่า “หรือคำว่า “เบื้องหลัง” ที่พ.ต.ท.ทักษิณเคยให้สัมภาษณ์มาก่อนหน้านี้ พ.ต.ท.ทักษิณจะหมายถึงการเมือง” (มติชน (12), 2545)

กรณีที่น่าตกใจกว่านั้น ที่สะท้อนถึงความไม่เข้าใจต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยสิ้นเชิงปรากฏอยู่ในคอลัมน์ที่ใช้ชื่อว่า “ข้างพระราชารัฐ” ซึ่งตั้งข้อสังเกตว่าประชาชนในประเทศมาเลเซียไม่ได้ออกมาคัดค้านโครงการฯ เนื่องจากเข้าใจในผลประโยชน์ของชาติ และเป็นผลประโยชน์เดียวกันกับผลประโยชน์ของประชาชน “ดังนั้นใครจะขัดขวางหรือยุ่งไม่ให้วางท่อก๊าซหรือเลิกโครงการนี้จึงไม่เป็นผล” ในขณะที่ฝั่งไทยที่จังหวัดสงขลา “กลับมีมือดีพยายามขัดขวางโครงการนี้ โดยอ้างปัญหาสภาพแวดล้อมบ้าง อ้างปัญหาหนักเขาไม่ขึ้นบ้าง หนักๆ เข้าก็ขู่กันดี๊ดีว่าถ้าเอ็งสร้างข้าก็เฒ่า” ทั้งนี้ได้ขยายความว่า “เหตุผลเรื่องสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องที่เหลวไหลไร้สาระ และพวกที่อ้างเหตุผลเหล่านี้ก็ใช้ว่าจะเป็นผู้วิเศษมาจากไหน ต่างก็เป็นคนอย่างเราๆ ท่านๆ นั่นเอง จึงไม่ใช่ความเห็นที่ชี้ขาด หรือลบล้างการดำเนินงานของรัฐบาลได้ และยิ่งไม่มีสิทธิที่จะไปอ้างว่าเป็นความเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เพราะรัฐบาลต่างหากที่มีความชอบธรรมในการกล่าวอ้างว่าเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย” (ศิริอัญญา, 2546)

2.3) ความกล้าหาญและความสามารถในการสืบค้นและนำเสนอข้อเท็จจริง

บทบาทของสื่อในการรายงานข้อเท็จจริงนั้น ไม่อาจแยกขาดจากความรับผิดชอบของสื่อในการสืบค้นข้อเท็จจริงให้กระจ่างด้วยความซื่อตรง และในสถานการณ์ของความขัดแย้งทางสังคมนั้น ความสำคัญของสื่อไม่ได้อยู่แค่เพียงการเสนอภาพความขัดแย้งและการโต้ตอบรายวันของทั้งสองฝ่ายให้สังคมได้รับรู้เท่านั้น แต่สื่อ ซึ่งโดยหลักการแล้วส่วน

ใหญ่จะบอกตัวเองว่าอยู่ในสถานะที่ “เป็นกลาง” นั้น ก็ยังถูกคาดหวังให้ทำหน้าที่ในการสืบค้นความจริงด้วยว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมีที่มาอย่างไร และเกิดขึ้นในลักษณะใดกันแน่

หลังเกิดการสลายการชุมนุมในวันที่ 20 ธันวาคม 2545 สื่อมวลชนได้พยายามสัมภาษณ์ความเห็นและคำชี้แจงของฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชนผู้คัดค้าน แต่ไม่เห็นความพยายามที่ชัดเจนในการที่จะวิเคราะห์และเสนอข้อเท็จจริงว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้อย่างไร อย่างไรก็ตาม พบว่ามีความพยายามที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมด้วยการสัมภาษณ์บุคคลที่น่าจะมีส่วนรู้เห็นหรือเกี่ยวข้องโดยตรงอยู่บ้าง เช่น การพยายามสืบค้นความจริงจากนายวัชรพันธ์ จันทรวงศ์ ซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้ประสานงานของฝ่ายรัฐบาลในการเตรียมพื้นที่ให้กับประชาชนผู้มาชุมนุมตั้งแต่แรก (Tangwisutijit, 2002)

อย่างไรก็ตาม ในที่สุดเมื่อฝ่ายประชาชนผู้คัดค้าน สามารถนำเทปวิดีโอบันทึกภาพหลักฐานว่าตำรวจเป็นฝ่ายใช้ความรุนแรงกับประชาชนก่อนมายืนยันเป็นหลักฐานได้ และได้พยายามเผยแพร่ภาพดังกล่าวสู่สาธารณะด้วยการนำไปมอบให้กับสื่อมวลชนทั้งโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ปรากฏว่าสถานีโทรทัศน์กลับไม่นำภาพนั้นออกเผยแพร่ ส่วน ในกรณีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ซึ่งเสนอข่าวเรื่องนี้ตั้งแต่แรก ด้วยการเลือกเสนอเฉพาะภาพขณะที่ชาวบ้านใช้ไม้ตีโต้ตอบกับตำรวจออกแพร่ภาพซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนทำให้สังคมมองว่าฝ่ายคัดค้านเป็นพวกใช้ความรุนแรง และเป็นฝ่ายก่อเหตุตามที่รัฐบาลกล่าวหา นั่น เมื่อได้รับหลักฐานที่เป็นวิซีดีจากฝ่ายชาวบ้าน แทนที่ทางสถานีจะเสนอภาพ ณ จุดเริ่มต้นของเหตุการณ์เป็นหลักฐานพิสูจน์ชัดเจนว่าเริ่มขึ้นอย่างไร กลับเลือกเสนอแต่ภาพของเอ็นจีโอที่ยืนอยู่ด้วยโดยเปิดเผยในที่ชุมนุมก่อนเกิดการเข้าสลายและจับกุม ซึ่งไม่มีประโยชน์อะไรในการยืนยันข้อเท็จจริงของเหตุการณ์การปะทะเลย นอกจากจะใช้เป็นหลักฐานตอกย้ำคำกล่าวหาของรัฐบาลเกี่ยวกับเอ็นจีโอ (สุไรดิษฐ์ ไต่หฺลี (สัมภาษณ์), 14 มีนาคม 2548)

แต่หลังจากนั้น เมื่อฝ่ายผู้คัดค้านโครงการฯ ส่งตัวแทนไปพบกับกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลายฉบับในวันที่ 26 ธันวาคม 2545 ในช่วงเช้า และในช่วงบ่ายวันเดียวกันได้มีการจัดเวทีเสวนาร่วมฉายวิซีดีหลักฐานดังกล่าว ปรากฏว่าในวันรุ่งขึ้น มีหนังสือพิมพ์อย่างน้อย 3 ฉบับที่นำภาพจากเทปวีซีดีนั้นมาตีพิมพ์เป็นหลักฐานบนหน้าหนึ่ง⁴¹

เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ที่ได้ร่วมเดินทางไปกับกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ เพื่อมอบหลักฐานให้กับสื่อมวลชน กล่าวถึงประสบการณ์ของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ในการเดินทางไปพบสื่อมวลชนดังกล่าวว่า ในตอนแรกเขาเพียงแต่คิดว่า สื่อมวลชนคงจะดีใจเมื่อได้หลักฐาน

ชัดว่าเรื่องราวที่แท้จริงเป็นอย่างไร และคงจะรีบนำไปออกอากาศเพื่อให้สังคมรู้ความจริง ตามหน้าที่ของสื่อมวลชน “แต่ไม่รู้ด้วยสาเหตุอะไรที่ทำให้เขาไม่ยอมใช้หลักฐานนี้”

อย่างไรก็ตาม เมื่อไปพบกับกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ซึ่งให้ความสนใจกับการรับฟังข้อเท็จจริง ถึงขนาดที่ผู้บริหารของหนังสือพิมพ์มาเปิดห้องประชุมเพื่อรับฟังจากกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ โดยตรง และเมื่อได้เห็นภาพในวีซีดี ก็ยืนยันว่าหนังสือพิมพ์ของเขาจะตีพิมพ์เรื่องนี้แน่นอน กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ บอกกับเขาว่าดีใจที่เขาฟังประชาชน แต่ก็ไม่ได้จะมาคาดหวังให้เขาเข้าข้างทั้งหมด เพียงแต่ขอให้เขาทำหน้าที่อย่างเป็นกลางและอยู่ข้างความถูกต้อง ก็พอใจแล้ว แต่ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นกลับบอกว่า ความเป็นกลางสำหรับเขา คือการอยู่ข้างประชาชนที่ไม่สามารถใช้อิทธิพลกับสื่อ หรือซื้อพื้นที่สื่อได้เหมือนฝ่ายรัฐหรือฝ่ายนายทุน

“ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ฉบับนั้นเปรียบเทียบให้ฟังว่าสังคมทุกวันนี้มันเหมือนตาชั่งที่เอียง เพราะมีคนกลุ่มหนึ่งสามารถยึดกุมช่องทางสื่อได้หมด และมีโอกาสในการสื่อสารได้มากกว่า ในขณะที่คนอีกกลุ่มหนึ่งคือฝ่ายของประชาชน ไม่มีโอกาสแบบนั้น มันจึงกลายเป็นว่าคนพวกหนึ่งได้พูดมากกว่าคนอีกพวกหนึ่ง เขาบอกว่าหน้าที่ของสื่อมวลชนแบบเขา คือการเปิดพื้นที่ให้กับเสียงของประชาชน และให้ความสำคัญกับเสียงของประชาชนมากกว่า เพื่อถ่วงดุลตาชั่งกับเสียงของอีกฝ่ายที่ดังกลบทั้งสังคม เขาบอกว่า ความเป็นกลางของเขา คือการทำให้ตาชั่งนั้นสมดุล”

“กลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ มาเข้าใจสิ่งที่เขาพูดจริงๆ ก็เมื่อวันรุ่งขึ้น ที่ได้เห็นว่าสื่อทีวีไม่ยอมนำภาพในวีซีดีออกฉาย แต่หนังสือพิมพ์ฉบับนั้นอุตส่าห์นำภาพจากวิดีโอมาวางเรียงต่อๆ กันให้เห็นเป็นหลักฐานบนหน้าหนึ่ง” (ไอลดา อรุณวงศ์ (สัมภาษณ์), 13 พฤศจิกายน 2548) จะเห็นได้ว่า ปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่เป็นผลมาจากบทบาทของสื่อ นั้น มีทั้งที่เป็นปัญหาอันเกิดจากปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการทำงานของสื่อ และปัญหาที่เกิดจากความตระหนักรู้ของสื่อเองต่อความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถึงที่สุดแล้ว พบว่าปัญหาในส่วนหลัง คือปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้สื่อเลือกที่จะแสดงบทบาทอย่างไร ดังนั้นเอง เราจึงพบคุณภาพที่แตกต่างกันของข่าวสารที่แม้จะมาจากสื่อในสังกัดองค์กรเดียวกัน หรือในกลุ่มของสื่อที่มีภาพลักษณ์ของวารณาณที่ก้าวหน้าในการเสนอข่าวเหมือนกัน เพราะปัจจัยภายนอกในเรื่องของความอยู่รอดขององค์กรทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดเท่ากับความเข้าใจและคุณภาพของคนทำงานด้านสื่อ ซึ่งไม่เพียงเป็นเครื่องชี้นำเท่านั้น แต่ยังเป็นภาพสะท้อนของความเข้าใจของสังคมต่อเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยเช่นกัน

4.4 ผลกระทบเชิงสังคมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติ และโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย

การดำเนินโครงการฯ โดยขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการปิดกั้น และล่องละเมิดต่อความพยายามในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่คัดค้านโครงการฯ ได้นำไปสู่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ในหลายด้าน ผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นนับตั้งแต่ยังไม่เริ่มก่อสร้างโครงการฯ จนถึงปัจจุบัน โดยในทีนี้จะขอกล่าวถึงผลกระทบในเชิงสังคมเป็นสำคัญ

4.4.1 ความแตกแยกของชุมชน

การที่ทางการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) และบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด พยายามสร้างความยอมรับจากชุมชนโดยใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสม เช่น การนำสิ่งของเครื่องใช้ไปแจก หรือการให้ข้อมูลด้านเดียว (ดังกล่าวแล้วในหัวข้อ 4.3.2) นอกจากจะไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่เป้าหมายโครงการฯ แล้ว ยังนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจโครงการฯ มากขึ้นไปอีก และยังทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายระหว่างผู้คัดค้านและผู้สนับสนุนโครงการฯ หรือได้รับผลประโยชน์จากบริษัทผู้รับผิดชอบโครงการฯ จนขยายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงตามมา เช่น การที่บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด นำนาฬิกาไปมอบให้มัสยิด บริจาคเงินให้มัสยิด หรือนำน้ำตาลทราย ข้าวสารจำนวนมากไปบริจาคให้มัสยิดในเดือนรอมฎอน เป็นต้น ทำให้เกิดการโต้เถียงกันของคนในชุมชน สิ่งของหรือเงินที่เข้าไปอยู่ในมัสยิดกลายเป็นสัญลักษณ์ของความขัดแย้งในชุมชนที่ส่งผลกระทบได้อย่างลึกซึ้ง

สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) ได้อธิบายถึงผลกระทบดังกล่าวว่า “การเอาของไม่ควรไม่เหมาะสม มาเข้ามัสยิด เช่น นาฬิกาที่มีสัญลักษณ์ของทีทีเอ็ม เอาเงินเข้ามัสยิด ทำให้ผู้ที่เข้าไปทำพิธีละหมาดในมัสยิด เกิดความขัดแย้งในจิตใจ ใจไม่สงบ คิดถึงแต่เรื่องนี้ทำให้ไม่สบายใจ รบกวนการนึกถึงพระเจ้า ส่งผลให้ละหมาดไม่ถึงพระเจ้า ตอนนี้อาจมีคนถึงขั้นไม่ละหมาดที่มัสยิดในหมู่บ้านของตนแล้ว ต้องไปละหมาดที่มัสยิดในหมู่บ้านอื่น ทั้งที่ตามหลักการศาสนาแล้วการละหมาดร่วมกันที่มัสยิดในหมู่บ้านของตน เป็นสิ่งที่ดีได้บุญสูง แต่ก็จำเป็นต้องไปละหมาดที่หมู่บ้านอื่น”

สอดคล้องกับนายสาลี มะประสิทธิ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลสะกอม (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2548) ซึ่งกล่าวว่า “มัสยิดเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา ไม่ควรให้เรื่องทางโลกเข้ามายุ่งเกี่ยว โครงการฯ จะถูกต้องหรือไม่เป็นเรื่องหนึ่ง แต่เมื่อมีสิ่งของที่มีสัญลักษณ์ของทีทีเอ็ม

มาติดไว้ คนทั้ง 2 ฝ่ายที่มองเห็นข่าวของดังกล่าว ก็จะไม่มีความดี ไม่สามารถทำอะไรที่สมควร
ได้”

เนื่องจากชุมชนในพื้นที่ดำเนินโครงการฯ เป็นชุมชนมุสลิม ซึ่งมีวิถีชีวิต ความเชื่อ
และกฎระเบียบของชุมชนที่ผูกพันอยู่กับหลักการศาสนาอิสลามอย่างลึกซึ้ง การที่คนในชุมชนจะ
สนับสนุนหรือคัดค้านโครงการฯ จึงเกี่ยวพันไปถึงหลักการทางศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่รอ
หีม สะอู อติเตโตะอิหม่ามบ้านตลิ่งชัน (อ้างโดย สถาบันไทยคดีศึกษา, 2548) กล่าวว่า “เมื่อเราเชื่อ
มั่นว่าการคัดค้านโครงการฯ เป็นการทำให้ประเทศชาติ ทำให้ลูกหลานอยู่กับทะเลที่มีปลา อยู่กับ
ผืนดินที่สมบูรณ์ ได้ดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา ได้กราบไหว้พระเจ้า เมื่อเรามั่นใจว่า การคัดค้าน
โครงการฯ เป็นสิ่งถูกต้อง เราจึงต้องพยายามให้มาก เพื่อให้การคัดค้านของเราเป็นจริงขึ้นมา เรา
ต้อง ซอบา⁴² ผู้ที่พยายามมาก ลำบากมาก และอดทนต่อการถูกกระทำข่มเหง อัลลอฮ์ก็จะรับดูอา
⁴³ของเขาเหล่านั้น เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ในการคัดค้านโครงการฯ ของเราก็คือ เรากำลังดำเนินชีวิต
ตามหลักศาสนานั่นเอง”

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เกิดขึ้นจากความพยายามของผู้ดำเนินโครงการฯ ที่จะทำให้
ชุมชนยอมรับก็คือ ดังที่สุไลมาน หมัดยูไส่สรุปว่า “คนลี้มพระเจ้าก่อน หลังจากนั้นก็ลี้มพี ลี้มน้อง
หันมารบ⁴⁴ กันเอง” (อ้างโดยสถาบันไทยคดีศึกษา, 2548)

ความแตกแยกจึงเกิดขึ้นตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชุมชน คนในครอบ
ครัวเดียวกันไม่พูดคุยกัน ไม่ซื้อไม่ขายสินค้ากันระหว่างผู้ที่มีความเห็นแตกต่าง บางชุมชนไม่ไป
ร่วมงานบุญตามหลักการศาสนา ดังที่นายสาดี มะประสิทธิ์ (สัมภาษณ์, 10 เมษายน 2548) กล่าว
ว่า “ความขัดแย้งลุกลามถึงขนาดที่พี่กับน้องตายก็ไม่มาฝังกัน ซึ่งผิดหลักศาสนาอิสลาม ตอนนั้นก็
เป็นสภาพตัวใครตัวมัน ต่างคนต่างอยู่ แลหน้าไม่ตรงกัน⁴⁵ แบ่งเป็นคนละกลุ่ม”

ตัวอย่างหนึ่งที่ได้ชี้ชัดถึงความแตกแยกในระดับครอบครัวก็คือ การขายที่ดินให้
กับบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด เพื่อก่อสร้างโครงการฯ ทำให้เกิดความขัด
แย้งในครอบครัวขึ้น ดังเช่นบางครอบครัวใน หมู่ที่ 7 ตำบลตลิ่งชัน อำเภอจะนะ เนื่องจากพี่ชายซึ่ง
มีชื่อเป็นเจ้าของ ครอบครองที่ดินตามกฎหมายตัดสินใจขายที่ดินให้กับบริษัทผู้รับผิดชอบดำเนิน
โครงการฯ แต่น้องสาวซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของที่ดินร่วมกันจากการรับมรดกกลับไม่ต้องการขาย
เพราะไม่ต้องการให้โครงการฯ ดำเนินต่อไปได้ แม้ที่ดินผืนดังกล่าวจะถูกขายไปนานแล้ว แต่ความ
ขัดแย้งดังกล่าวยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ก่อนหน้าที่จะมีความขัดแย้งเรื่องโครงการฯ ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่เป้าหมายโครงการฯ มีการรวมกลุ่มเพื่อการขอขมทรัพย์และการทำอาชีพเสริม โดยเฉพาะกลุ่มกะปิปลอดสารพิษ หมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ ซึ่งเป็นกะปิที่มีชื่อเสียง แต่หลังจากเกิดความขัดแย้งในชุมชน การรวมกลุ่มเหล่านี้ก็ได้รับผลกระทบไปด้วย โดยก่อนหน้านี้ กลุ่มดังกล่าวจะปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความพยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมตามหลักการศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ มีการจ่ายซากาต อันเป็นการบริจาคทรัพย์สืบตามหลักศาสนาให้คน 8 ประเภท เช่น คนยากจน ลูกกำพร้า คนที่ทำงานเพื่อปกป้องศาสนา เป็นต้น ทั่วๆ ที่สมาชิกในกลุ่มก็เป็นคนยากจน แต่พวกเขากลับภูมิใจที่คนจนอย่างพวกเขาได้มีโอกาสจ่ายซากาตให้คนอื่นบ้าง ที่ผ่านมากลุ่มนี้ใช้วิธีชื้อน้ำตาลทรายมาเป็นจำนวนมาก แล้วแบ่งใส่ถุงเอาไปบริจาคให้คนประเภทต่างๆ ตามที่ได้ตกลงกันได้ ปัจจุบันนี้กลุ่มกะปิดังกล่าวยังดำเนินการอยู่ แต่ก็มีปัญหาของหน้ากันไม่ติด เพราะสมาชิกบางคนก็ไปรับเงินชดเชยจากการประกอบอาชีพประมง (ดังจะกล่าวถึงในตัวอย่างถัดไป) จากบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด บางคนก็ไปสนับสนุนโครงการฯ อย่างเต็มที่ ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งก็คัดค้านโครงการฯ เต็มที่เช่นกัน บรรยากาศการพูดคุยปรึกษาหารือก็เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นมีนตึงกันไม่ราบรื่นถ้อยทีถ้อยอาศัยเหมือนที่ผ่านมา

กรณีตัวอย่างที่สำคัญเกี่ยวกับความแตกแยกในระดับหมู่บ้านก็คือ การรับเงินชดเชยจากการประกอบอาชีพประมง โดยในช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม 2547 เป็นช่วงหลังจากที่มีการวางท่อส่งก๊าซจากทะเลมาขึ้นฝั่ง ซึ่งวิธีการวางท่อส่งก๊าซในทะเลทำให้เกิดผลกระทบต่อการจับสัตว์น้ำของชาวประมงในพื้นที่ตำบลดลิ่งชันและ ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ เป็นอย่างมาก ทางบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด จึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการจ่ายเงินชดเชยให้แก่เจ้าของเรือประมงในพื้นที่ ปรากฏว่าเหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความแตกแยกอย่างกว้างขวางในชุมชนพื้นที่ตำบลสะกอม และ ตำบลดลิ่งชัน อำเภอจะนะ

ในเหตุการณ์ครั้งนี้ ผู้ที่ไปรับเงินชดเชยจากบริษัทดังกล่าว บางส่วนเป็นผู้ที่ไม่อยู่ในเงื่อนไขว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบโครงการฯ อย่างแท้จริง บางส่วนเป็นชาวประมงที่มีจุดยืนคัดค้านโครงการฯ มาก่อน และบางส่วนเป็นชาวประมงที่มีจุดยืนสนับสนุนโครงการฯ ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งยืนยันไม่ยอมรับเงินดังกล่าว โดยมีเหตุผลว่า “เราตกลงกันว่าจะไม่รับเงินชดเชยดังกล่าว เพราะไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง วิธีนี้ไม่สามารถชดเชยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการฯ ได้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว หากยินยอมรับเงินก็เปรียบเหมือนเรายอมรับโครงการฯ และที่สำคัญเงินของ ปตท.เราถือว่าเป็นเงินสกปรก เพราะเป็นเงินที่ได้มาจากการ

เบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในทางหลักศาสนาถือว่า การรับเงินสกปรกเป็นบาป ผู้ที่ไปรับเงินชดเชยจึงถือว่าเป็นผู้ที่ทำผิดข้อตกลงของกลุ่ม นอกจากนี้ กลุ่มคัดค้านโครงการฯ ยังเคยตกลงร่วมกันซึ่งเป็นสิ่งที่พระเจ้ารับรู้ว่าจะไม่ยอมรับสิ่งของเงินทองจากบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด และมองว่า การจ่ายเงินชดเชยครั้งนี้เป็นการวางแผนของบริษัทดังกล่าว” (สุไลมาน หมัดยุไล๊ะ (สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548)

ดังรายละเอียดในแถลงการณ์ของกลุ่มผู้คัดค้านโครงการฯ ที่ว่า “...มีการปล่อยข่าวในหมู่บ้านต่างๆ ว่า ให้ผู้คัดค้านโครงการฯ ไปรับเงินเสีย เพราะแกนนำคัดค้านฯ ต่างรับเงินไปหมดแล้ว และยังมีการซื้อตัวแกนนำกลุ่มคัดค้านทอ گیاชฯ โดยคิดว่าเมื่อแกนนำเปลี่ยนจุดยืนไปรับเงินจากโครงการ กลุ่มผู้คัดค้านฯ จะล่มสลายไปเอง...” (เครือข่ายคัดค้านโครงการทอ گیاช โรงแยก ก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (3), 2547)

ผลจากเหตุการณ์ครั้งนี้ก็คือ บางส่วนของชาวประมงฝ่ายที่รับเงินกับฝ่ายที่ไม่รับเงินเกิดความบาดหมางและไม่ยอมรับร่วมมือหรือช่วยเหลือเกื้อกูลกันในเรื่องใดๆ อีกเลย

4.4.2 ผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนมุสลิม

เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนคัดค้านโครงการฯ ก็คือ ความห่วงใยต่อวิถีชีวิตแบบชุมชนมุสลิมที่จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ความเป็นวิถีชีวิตแบบชุมชนมุสลิมนั้น ดำรงอยู่ด้วยการที่แต่ละคนในชุมชนเข้มงวดต่อการปฏิบัติของตนเอง และเคร่งครัดต่อการปฏิบัติตามหลักการศาสนาในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน โดยมีศรัทธาต่อบทบัญญัติของอัลลอฮ์เป็นเครื่องชี้นำศรัทธาต่อศาสนา ทำให้ชาวมุสลิมเข้มงวดต่อวิถีปฏิบัติของตนเองด้วยความเต็มใจและอุทิศตัว ไม่ยอมละเมิดหลักการแม้เพียงเพื่อความสบายเล็กๆ น้อยๆ ส่วนตัว ยกตัวอย่างเช่นเรื่องการละหมาด แม้แต่คนเจ็บไข้ไม่สบายที่ไม่สามารถลุกขึ้นได้ ก็ยังพยายามที่จะละหมาด โดยสามารถละหมาดได้แม้เพียงทำนั่งหรือเพียงทำนอน หรือที่เรียกกันว่าใช้วิธี “มะฮัยง์ปลางนัง”⁴⁶ หรือ “มะฮัยง์ปลางนอน”⁴⁷ หรือหากอยู่ในเรือ ขณะออกทำการประมง ไม่สามารถกลับเข้าฝั่งได้ทันเวลาละหมาด ก็ใช้วิธีละหมาดในเรือทำยัดๆ ซึ่งมีพื้นที่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกจากนั้นในวันศุกร์ คนชรา หรือคนหนุ่มสาวที่เคร่งศาสนาจะไม่ออกไปทำการประมงหรือไปธุระนอกหมู่บ้าน เพราะเกรงว่าจะกลับมา “ละหมาดวันศุกร์” ที่มีสยิดในหมู่บ้านของตนไม่ทัน เนื่องจากตามหลักการศาสนานั้นการละหมาดรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านเป็นสิ่งดี และโดยเฉพาะการละหมาดยุมอัต

⁴⁸ ถือเป็น การละหมาดที่สำคัญและได้บุญมากตามคำสอนของศาสนา

วิถีแห่งอิสลามนี้ดำรงอยู่ในทุกช่วงวัยของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเด็กเล็กๆ อายุเพียง 4-5 ขวบ พ่อและแม่ก็จะชวนไปละหมาดที่มีสยิด โดยเด็กผู้หญิงจะสวมชุด “ตะลุกง⁴⁹” และ “คลุมฮิญาบ⁵⁰” ส่วนเด็กผู้ชายจะสวม “ชุดกุหลาบ⁵¹” และสวม “หมวกกะปิเยาะ⁵²” ทั้งที่เด็กบางคนยังไม่สามารถกล่าวคำละหมาดตามหลักการศาสนาได้ด้วยซ้ำ เด็กๆ บางหมู่บ้านจะเรียนศาสนาตั้งแต่ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยมีเยาวชนในหมู่บ้านเดียวกันหมู่บ้านเดียวที่เคร่งครัดศาสนาคอยดูแลสั่งสอน ทำให้สามารถกล่าวคำ “ดุอา” ขอพรจากอัลลอฮ์ ได้ตั้งแต่อายุไม่กี่ขวบ ไม่ว่าจะเป็น ดูก่อนกินข้าว ดูก่อนออกเดินทาง เป็นต้น นอกจากนั้นเมื่อมีคนเจ็บหนักใกล้จะหมดลมหายใจ แทนที่ญาติพี่น้องจะเอาแต่โศกเศร้า ร้องไห้เสียใจ กลับมีสติร่วมกันอ่านยาซีน⁵³ เพื่อขอพรจากพระเจ้าว่า “หากอัลลอฮ์ ไม่ต้องการเอาชีวิตก็ขอให้คนเจ็บหายจากโรคภัยในเร็ววัน แต่หากอัลลอฮ์ต้องการเอาชีวิตก็ขอให้รับเอาไปอย่าให้ต้องทรมานกว่านี้อีกเลย และขอให้ตายขณะอยู่ในแนวทางขององค์อัลลอฮ์ ตายขณะที่จิตใจแน่วแน่ระลึกถึงองค์อัลลอฮ์ ไม่ใช่ไขว่ไขว่ไปกับสิ่งชั่วร้ายใดๆ”

ความเคร่งครัดนี้ยังแสดงออกแม้ในขณะทำงานหรือรวมกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ ในชุมชน “ขณะมีเสียงอาซานดังมาจากมัสยิด ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดอยู่ก็จะหยุดสงบนิ่ง เพื่อกล่าวรับคำอาซาน และเมื่อถึงเวลาละหมาดผู้ที่ไม่สามารถไปละหมาดได้ ก็จะงดเว้นกิจกรรมที่จะส่งเสียงดังรบกวนการทำละหมาดที่มีสยิด ภายหลังการละหมาดเสร็จสิ้นลงแล้ว กิจกรรมในหมู่บ้านจึงจะดำเนินต่อไป”

ดังนั้นเอง เมื่อคนในชุมชนได้เดินทางไปพบเห็นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง และได้พบว่า ชุมชนมุสลิมที่มาบตาพุดเกิดการเปลี่ยนแปลง มีการเปิดร้านเหล้าติดกับมัสยิด โดยตั้งชื่อร้านเป็นภาษาอิสลาม จึงเกิดความวิตกกังวลไปทั่วทั้งชุมชน เป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งอันนำไปสู่การคัดค้านโครงการฯ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา สิ่งที่เป็นความวิตกกังวลของชาวมุสลิมที่นี่ เริ่มปรากฏให้เห็นจริงนับตั้งแต่เริ่มมีการก่อสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติในเดือนมิถุนายน 2546 ทั้งนี้ ในเมื่อในระดับนโยบายนั้น โครงการฯ เกิดขึ้นมาในชุมชนแห่งนี้ โดยที่ไม่ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อถึงขั้นของการปฏิบัติงานบุคลากรของบริษัทที่เข้ามาในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนต่างศาสนา เช่น คนงานก่อสร้าง วิศวกร ฯลฯ ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ย่อมไม่มีความตระหนักถึงการเคารพวิถีของชุมชน และแทบจะเป็นไปไม่ได้ที่จะดำเนินโครงการฯ โดยไม่ก่อผลกระทบทางสังคมเพิ่มขึ้นไปอีก และทำให้อิสลามที่เคยเป็นมาของชุมชนมุสลิมเริ่มเผชิญกับสิ่งใหม่ๆ ที่แปลกแยก จันตима ชัยบุตรดี (อ้างโดยสถาบันไทยคดีศึกษา, 2548) กล่าวถึงสภาพดังกล่าวว่า

“เสียงอาซาน⁵⁴จากมัสยิด ซึ่งเป็นเสียงเชิญชวนให้มุสลิมละหมาดกราบไหว้พระเจ้า ถูกรบกวนด้วยเสียงเพลงคาราโอเกะจากร้านอาหารในโรงแยกก๊าซ ทำให้หัวใจมนุษย์ ผักไผ่กับเสียงเพลงเหล่านั้นอาจทำให้ลืมการละหมาด ลืมการชักชวนสู่อัลลอฮ์” สิ่งที่ชุมชนมุสลิมที่นี่ไม่ต้องการเช่นนี้ นับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งหลักการทางศาสนาในชุมชนถูกสั่งคัดลอกโดยชาวมุสลิมเองบางคน เช่น มีการนำ “เลือดวัว” เข้ามาขายในหมู่บ้าน เพื่อตอบสนองความต้องการของคนงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่พอใจไปทั่วชุมชน เนื่องจากเป็นการกระทำที่ผิดหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ซึ่งนอกจากห้ามกินแล้วยังห้ามขายอีกด้วย เพราะ “เลือดวัว” ถือว่า “น่ายึด” หรือเป็นสิ่งสกปรกตามหลักการศาสนา

นอกจากนั้นปัญหาเรื่องการตีแม่เหล็กของคนในชุมชนก็ถูกลามบานปลายมากขึ้น จากเดิมที่ตึงตัวกันอย่างเคร่งครัด หรือหากผู้ที่ไม่อยู่ในลู่ทางของศาสนาจะละเมิดก็ต้องใช้วิธีหลบซ่อน แอบตีแม่ ด้วยความละเอียด แต่ขณะนี้กลับกลายเป็นสิ่งเปิดเผยมากขึ้น มีการเปิดร้านขายเหล็กกันอย่างโจ่งแจ้งข้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติ เป็นพฤติกรรมที่สร้างความสับสนให้กับเด็กมุสลิมรุ่นใหม่ที่กำลังจะเติบโตขึ้นมา “อะไรจะเกิดขึ้นหากมีแต่ตัวอย่างเลวร้ายให้เด็กๆ เห็น” นี่เป็นความกังวลของครูสอนศาสนาอย่างสุไลมาน หมดยูโส๊ะ

ความยึดมั่นอย่างเคร่งครัดในหลักการทางศาสนาของชาวมุสลิม อาจถูกมองจากสายตาภายนอกว่า เป็นลักษณะอนุรักษนิยมที่แข็งตัวและล้าหลัง แต่ในความคิดของชาวมุสลิมเองแล้ว พวกเขาเห็นว่า บทบัญญัติในอัลกุรอานอันนำมาสู่ระเบียบแบบแผนที่ดีที่สืบทอดกันมายาวนานของชาวมุสลิมนั้น เป็นสิ่งที่จรรโลงสังคมมุสลิมให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข หลักการทางศีลธรรมที่เคร่งครัดของมุสลิมถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการป้องกันปัญหาสังคมที่เกิดจากกิเลสตัณหาของมนุษย์ กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักศาสนาและระเบียบแบบแผนทางสังคมของชาวมุสลิมเป็นสิ่งที่ผสมกันจนแยกไม่ออก ซึ่งหากหลักศาสนาถูกสั่งคัดลอก ระเบียบแบบแผนที่เป็นเครื่องจรรโลงสังคมให้สงบสุขก็จะสั่งคัดลอกไปด้วย

สำหรับสุไลมาน หมดยูโส๊ะ (สัมภาษณ์, 8 มิถุนายน 2548) ซึ่งเป็นครูสอนศาสนาคนหนึ่ง มองความเปลี่ยนแปลงที่สืบคลานเข้ามาพร้อมกับท่อก๊าซและโรงแยกก๊าซอย่างไม่สบายใจ เขากล่าวว่า “เมื่อเสียงอาซานที่ตั้งกังวาน กลับมีเสียงเพลงดังแทรกอย่างไร้ความเคารพยำเกรง เมื่อเสียงเพลงจากคาราโอเกะมาหันเหความสนใจของเด็กรุ่นใหม่ แทนที่ได้ยินเสียงอาซานแล้วเดินตรงไปมัสยิด แต่กลับกลายเป็นได้ยินเสียงเพลงแล้วเลี้ยวเข้าคาราโอเกะ อะไรจะเกิดขึ้นกับวิถีที่เคารพและดำเนินตามบทบัญญัติขององค์อัลลอฮ์ ความเปลี่ยนแปลงอันใหญ่หลวงจะตามมา เมื่อ

บาปบุญคุณโทษที่เคยสั่งสอนกันมา ไม่มีใครปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่างอีกต่อไป สิ่งที่เคยเรียนรู้ สั่งสอนกันมาว่าเป็นบาป เป็นสิ่งน่ารังเกียจ กลับถูกทำหาย”

รอหีม สะอู (สัมภาษณ์, 17กรกฎาคม 2548) ยังยกตัวอย่างเพิ่มเติมว่า “พวกเราต้องทนฟังเสียงชายต่างศาสนาที่เข้ามาทำงานในโครงการฯ พุดกันอย่างหยาบคายว่า *สบายจริงๆ! ทำงานอยู่ที่นี้ก็มีเมียใหม่คอยปรนนิบัติพัคดี พอหมดงานที่นี้ก็ค่อยกลับไปหาเมียคนเดิมที่บ้านอีก...อย่าว่าแต่เขาจะเปลี่ยนมา เข้าอิสลาม เข้ามาปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามหลังจากอยู่กินกันกับหญิงมุสลิมเลย แม้แต่ศาสนาเดิมของเขาเองเขายังไม่ไยดี ไม่มีความเคารพแม้แต่หน่อย... แล้วอะไรจะเกิดขึ้นกับลูกหลานของเราต่อไป จะสั่งสอนและสืบทอดกันต่อไปอย่างไร นี่คือความเจ็บปวดของพวกเขา”*

จะเห็นว่า ผลกระทบทางสังคมที่มีต่อวิถีชีวิตของชุมชนมุสลิมนั้น เป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เนื่องจากสำหรับชุมชนลักษณะนี้ ศาสนามีใช่เป็นเพียงคำสอน หรือพิธีกรรม แต่คือวิถี คือความหมายทั้งหมดของการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การยอมรับหลักเกณฑ์ต่างๆ ที่บอกว่าสิ่งใดคือบาปคือบุญนั้น เป็นเสมือนความตกลงใจของพวกเขาที่เลือกแล้วว่าจะดำเนินชีวิตในฐานะมนุษย์คนหนึ่งอย่างไร การปฏิบัติตามหลักการในระดับชุมชนอย่างเคร่งครัด ก็คือข้อตกลงใจร่วมกันว่าทุกชีวิตในชุมชนนั้นจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติอย่างไร และความตกลงใจนั้นก็แน่วแน่จนสามารถมากำกับสำนึกและความรู้ตัวของพวกเขาในทุกขณะของการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ก็เนื่องจากเป็นความตกลงใจด้วยศรัทธาต่ออัลลอฮ์เป็นที่ตั้ง ซึ่งมีพลังที่บริสุทธิ์และมีความศักดิ์สิทธิ์เสียยิ่งกว่ากฎหมายในทางโลก ซึ่งปัญหาผลกระทบที่ละเอียดอ่อนในระดับนี้ อาจไม่สามารถป้องกันและแก้ไขได้ หากกระบวนการต่างๆดำเนินไปโดยผู้คนที่ไม่ตระหนักถึงศรัทธาในลักษณะเดียวกันต่อศาสนาไม่ว่าศาสนาใด หรือต่อจารีตของชุมชน ไม่ว่าจะที่ใด และไม่เห็นความสำคัญของการกำกับตัวเอง และขัดเกลาตัวเอง ด้วยความตกลงใจอันเกิดจากศรัทธานั้น

4.4.3 ความไม่เชื่อมั่นต่อภาครัฐ

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนๆ เกี่ยวกับบทบาทของรัฐที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรณีโครงการก่อสร้างท่าอากาศยานและโรงแยกก๊าซธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทำให้ประชาชนเกิดความไม่เชื่อมั่นต่อภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีนี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนมุสลิม ซึ่งในหลายเหตุการณ์มีส่วนกระทบต่อความรู้สึกรักของชาวมุสลิมที่นี้ อย่างรุนแรง เช่น การใช้กำลังตำรวจเข้าสลายการชุมนุมขณะที่ผู้ชุมนุมกำลังทำพิธีละหมาดเมื่อวัน

ที่ 20 ธันวาคม 2545 หรือการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหุบตีเยาวชนลานหอยเสียบจนบาดเจ็บสาหัสที่หน้ามัสยิดในช่วงเดือนรอมฎอนเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2546 และการที่ภาครัฐสนับสนุนให้บริษัทบุกกรุกและเปลี่ยนแปลงสภาพทางวะกัฟซึ่งเป็นทางสาธารณประโยชน์ตามหลักการศาสนาอิสลาม (ดังกล่าวแล้วในหัวข้อ 4.1.3) เป็นต้น หลักการทางศาสนาที่ถูกละเมิดโดยรัฐ ซึ่งในบางกรณีผู้ที่ถืออำนาจรัฐก็เป็นมุสลิมเช่นเดียวกับเขา (เช่น ในกรณีเหตุการณ์ วันที่ 20 ธันวาคม 2545 นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ออกมาให้สัมภาษณ์ปกป้องฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ) ยิ่งทำให้พวกเขาหมดศรัทธาต่อภาครัฐมากขึ้นไปอีก ความพยายามทั้งหลายที่จะ “มีส่วนร่วม” กับกระบวนการของรัฐเป็นสิ่งที่ประชาชนคาดเดาได้ล่วงหน้าเสมอว่าผลลัพธ์จะออกมาอย่างไร

หากเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการเกิดขึ้นของโครงการฯ กล่าวได้ว่า ชุมชนมุสลิมที่คัดค้านโครงการพัฒนาเช่นกรณีนี้ กำลังเผชิญกับผลกระทบในเชิงสังคมที่ลึกซึ้ง เพราะในอดีตที่ผ่านมา พวกเขามีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้หลักศาสนาที่ยังคงความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมที่เป็น “ระบบ” ของพวกเขาเอง แต่เมื่อมีโครงการฯ เกิดขึ้น “ระบบ” ของพวกเขาก็เริ่มถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับโครงการฯ ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ภายใต้ “ระบบ” ของกลไกอำนาจรัฐ (หมายรวมถึง รัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่างๆ) ความพยายามที่จะใช้ระบบดังกล่าวเป็นช่องทางในการแก้ปัญหา ก็ไม่ใช่ช่องทางที่พวกเขาจะพึ่งพาอาศัยได้ ซึ่งการแก้ไขผลกระทบเชิงสังคมเช่นนี้ ดูเหมือนว่าจะไม่ใช่เรื่องง่ายอีกต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบเชิงสังคมที่กล่าวมาทั้ง 3 ข้อ เป็นผลกระทบเชิงลบ แต่อีกด้านหนึ่งก่อผลกระทบเชิงบวกให้สังคมในมิติการสร้างความเข้มแข็งต่อภาคประชาชน ในการยกระดับจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมกับสังคมในการตรวจสอบนโยบายและโครงการฯ รวมทั้งตรวจสอบอำนาจรัฐที่ไม่ชอบมาพากล อันเป็นผลระยะยาวต่อไปในอนาคต

¹ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 47 48 และ 49 และ มาตราที่เกี่ยวข้องมีดังนี้ มาตรา 46 เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้รัฐมนตรี โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนด ประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่ง ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบตามมาตรา 47 มาตรา 48 และ มาตรา 49

ในประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องซึ่งต้องเสนอพร้อมกับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำหรับโครงการหรือกิจการแต่ละประเภทแต่ละขนาดด้วย

ในกรณีที่โครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดใดหรือที่จะจัดตั้งขึ้นในพื้นที่ใดมีการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไว้แล้ว และเป็นมาตรฐานที่สามารถใช้กับโครงการหรือกิจการประเภทหรือขนาดเดียวกันหรือในพื้นที่ลักษณะเดียวกันได้ รัฐมนตรีโดยความ

มาตรา 47 ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือโครงการร่วมกับเอกชน ซึ่งต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้น จัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในระบะทำการศึกษาความเหมาะสมของโครงการเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เพื่อเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาคณะรัฐมนตรี

ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เสนอตามวรรคหนึ่งคณะรัฐมนตรีอาจขอให้บุคคลหรือสถาบันใด ซึ่งเป็นผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทำการศึกษาและเสนอรายงานหรือความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาด้วยก็ได้

สำหรับโครงการหรือกิจการของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 46 ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่ง ให้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจการนั้นจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเพื่อเสนอขอความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 48 และ 49

มาตรา 48 ในกรณีที่โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 46 เป็นโครงการหรือกิจการซึ่งจะต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการตามกฎหมายก่อนเริ่มการก่อสร้างหรือดำเนินการให้บุคคลผู้ขออนุญาตเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายนั้น และต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมในการเสนอรายงานดังกล่าวอาจจัดทำเป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา 46 วรรคสองก็ได้

ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายรองการส่งอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการตามวรรคหนึ่งไว้ก่อนจนกว่าจะทราบผลการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 จากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ตรวจสอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องเสนอมาน หากเห็นว่ารายงานที่เสนอมามีได้จัดทำให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 46 วรรค สอง หรือมีเอกสารข้อมูลไม่ครบถ้วน ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมแจ้งให้บุคคลผู้ขออนุญาตที่เสนอรายงานทราบภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น

ในกรณีที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมพิจารณาเห็นว่า รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและเอกสารที่เกี่ยวข้องที่เสนอมาถูกต้องและมีข้อมูลครบถ้วนหรือได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้อง ครบถ้วนตามวรรคสามแล้ว ให้สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม พิจารณาเสนอความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับรายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานนั้น เพื่อนำเสนอให้ คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณาต่อไป

การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามวรรคสี่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติกำหนด ซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุญาตตามกฎหมายสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น หรือผู้แทน ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย

มาตรา 49 การพิจารณาของคณะกรรมการผู้ชำนาญการตามมาตรา 48 ให้กระทำให้แล้วเสร็จภายใน สิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้เสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ ชำนาญการให้ความเห็นชอบแล้ว

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบ หรือในกรณีที่ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญ การให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายสั่งอนุญาตแก่บุคคลซึ่งขออนุญาตได้

ในกรณีที่คณะกรรมการผู้ชำนาญการไม่ให้ความเห็นชอบ ให้เจ้าหน้าที่ที่รอการสั่งอนุญาตแก่บุคคลผู้ขอ อนุญาตไว้ก่อนจนกว่าบุคคลดังกล่าวจะเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการผู้ ชำนาญการสั่งให้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือจัดทำใหม่ทั้งฉบับ ตามแนวทางหรือรายละเอียดที่คณะกรรมการผู้ ชำนาญการกำหนด

เมื่อบุคคลดังกล่าวได้เสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติมหรือได้ จัดทำใหม่ทั้งฉบับแล้ว ให้คณะกรรมการผู้ชำนาญการพิจารณารายงานดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับการเสนอรายงานดังกล่าว แต่ถ้าคณะกรรมการผู้ชำนาญการมิได้พิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน กำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคณะกรรมการผู้ชำนาญการเห็นชอบและให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวสั่งอนุญาตแก่บุคคล ผู้ขออนุญาตได้

ในกรณีที่เห็นเป็นการสมควร รัฐมนตรีจะประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โครงการหรือกิจการ ตามประเภทและขนาดที่ประกาศกำหนดตามมาตรา 46 ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมใน การขอต่ออายุใบอนุญาตสำหรับโครงการหรือกิจการนั้น ตามวิธีการเช่นเดียวกับการขออนุญาตด้วยก็ได้

มาตรา 50 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 48 และมาตรา 49 ให้กรรมการผู้ชำนาญการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการผู้ชำนาญ การ มีอำนาจตรวจสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการที่เสนอขอรับความเห็นชอบในรายงานการ วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม

เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่ง แวดล้อมตามมาตรา 49 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุญาตหรือ

ต่ออายุใบอนุญาต นำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาต หรือต่ออายุใบอนุญาตโดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย

² บริษัท ทรานส์ ไทย - มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด จดทะเบียนจัดตั้ง เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2543 เพื่อเข้ามารับผิดชอบในการดำเนินงานโครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และ โครงการโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 14 กันยายน 2542 มีทุนจดทะเบียนในประเทศไทย 940 ล้านบาท มีผู้บริหารชุดเดียวกันกับบริษัท ทรานส์ ไทย - มาเลเซีย (มาเลเซีย) จำกัด คือ คณะกรรมการบริหาร 6 คน มาจากปตท. 3 คน และเปโตรนาส 3 คน ดำรงตำแหน่งวาระละ 3 ปี โดยวาระแรกผู้แทนจากเปโตรนาสเป็นประธานกรรมการ และผู้แทนจาก ปตท.เป็นกรรมการผู้จัดการใหญ่

³ มาตรา 50 เพื่อประโยชน์ในการพิจารณารายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 48 และมาตรา 49 ให้กรรมการผู้ชำนาญการหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ มีอำนาจตรวจสอบสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโครงการหรือกิจการที่เสนอขอรับความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการได้ให้ความเห็นชอบในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 49 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาสั่งอนุญาต หรือต่ออายุใบอนุญาต นำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาต หรือต่ออายุใบอนุญาตโดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย

⁴ “ทางราชการให้หนังสือมาที่มัสยิดบ้านดิ่งชัน ตำบลดิ่งชัน อำเภอนะบะห์ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชาพิจารณ์มีใครบ้าง ปรากฏว่ามีชื่อลุงเบกซึ่งตายไปแล้ว ให้ไปร่วมทำประชาพิจารณ์ด้วย” (รอหีม สะอู (สัมภาษณ์), 17 กรกฎาคม 2548)

⁵ “...ถ้าพรรคไทยรักไทยได้เป็นรัฐบาลจะเริ่มคืนด้วยการทบทวนโครงการนี้อย่างแน่นอน...” เป็นคำกล่าวของนายสุธรรม แสงประทุม รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทยขณะนั้น ในโอกาสแถลงนโยบายพรรค ณ ห้องประชุมเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ปลายปี 2543 และพรรคไทยรักไทยได้เป็นรัฐบาลเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 (สุไลมาน หมัดยูไล๊ะ (สัมภาษณ์), 8 มิถุนายน 2548)

⁶ มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 23 เมษายน 2545 หลักการและแนวทางการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในการชุมนุมเรียกร้อง โดยหากกลุ่มผู้ชุมนุมทำผิดกฎหมาย ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินของทางราชการและเอกชน เป็น

การกระทำเกินกว่าการใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญของตน และเป็นการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของผู้อื่น ก็ให้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างจริงจัง โดยให้หัวหน้าส่วนราชการและผู้บริหารรัฐวิสาหกิจกำชับข้าราชการและพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ โดยเฉพาะผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บังคับบัญชาตำรวจระดับจังหวัดให้ถือปฏิบัติตามหลักการและแนวทางดังกล่าวโดยเคร่งครัด ตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอ

⁷ ดูหัวข้อ 4.2.3 และ 4.2.4

⁸ สำนักงานติดตามและประสานงานตามการสั่งการของนายกรัฐมนตรี มีที่ทำการอยู่ที่บ้านพิษณุโลก ประกอบด้วยนายพลจำนวน 53 คน โดยมีพล.อ.ดร.ชัยศึก เกตุทัต เป็นผู้อำนวยการสำนักงานติดตามและประสานงานตามการสั่งการของนายกรัฐมนตรี (ผอ.สตส.นรม.) โดยงานที่รับไปดำเนินการเป็นอันดับแรก ก็คือการศึกษาผลกระทบจากโครงการโรงไฟฟ้าบ่อนอก-หินกรูด โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย-มาเลเซีย และโรงบำบัดน้ำเสียคลองด่าน

⁹ นายวันนอร์ หมายถึง นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา เป็นชาวไทยมุสลิมซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ขณะนั้น

¹⁰ “ทางวะกัฟ” ในที่นี้หมายถึง“วะกัฟยารียะ”(ไม่มีการทะเลาะ) เป็นการอุทิศเพื่อพระผู้เป็นเจ้าของประชาชนทั่วไป ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น เจ้าของเดิมหรือผู้หนึ่งผู้ใดก็ไม่มีสิทธิ์ครอบครองอีกต่อไป อีกทั้งไม่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน โอน หรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ จนกว่าจะถึงวันสิ้นโลก ด้วยมติทั้ง 4 มาซาฮับ โดยองค์ประกอบของการวะกัฟ คือ ผู้วะกัฟ สิ่งที่ถูกวะกัฟ ทรัพย์ที่ใช้ในการวะกัฟ ซึ่งเป็นขณะที่ผู้กล่าวมัสติสัมปัญญะครบถ้วน และผู้รับรู้การวะกัฟหรือพยาน

¹¹ มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการการบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและควมหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติสิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 79 ซึ่งว่าด้วยรัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

¹² พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 หมวด 5 คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด มาตรา 30 ให้มีคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดคณะหนึ่ง ประกอบด้วย (1) อิหม่ามเป็นประธานกรรมการ (2) คอเต็บเป็นรองประธานกรรมการ (3) บิหลั่นเป็นรองประธานกรรมการ และ (4) กรรมการอื่นตามจำนวนที่ที่ประชุมสัจปุระประจำมัสยิดนั้นกำหนด จำนวนไม่น้อยกว่าหกคนแต่ไม่เกินสิบสองคน ให้สัจปุระประจำมัสยิดซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบห้าปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประชุมกันคัดเลือกผู้ดำรงตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเลือกกรรมการตาม (4) เป็น เลขานุการหนึ่งคน “นายทะเบียนหนึ่งคน “เหรัญญิกหนึ่งคน” และตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น ให้ประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ได้รับมอบหมายจากประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นประธานในที่ประชุมสัจปุระประจำมัสยิด เพื่อดำเนินการคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำมัสยิด แล้วเสนอคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเพื่อพิจารณาแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามระเบียบ ที่คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยกำหนด โดย“มัสยิด”

หมายความว่า สถานที่ซึ่งมุสลิมใช้ประกอบศาสนกิจโดยจะต้องมีละหมาดวันศุกร์เป็นปกติ และเป็นสถานที่สอนศาสนาอิสลาม “สัจปุระประจำมัสยิด” หมายความว่า มุสลิมที่คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดมีมติรับเข้าเป็นสัจปุระมัสยิด และมีชื่ออยู่ในทะเบียนสัจปุระประจำมัสยิด แต่ผู้นั้นจะเป็นสัจปุระเกินกว่าหนึ่งมัสยิดในเวลาเดียวกันไม่ได้ “อิหม่าม” หมายความว่า ผู้นำศาสนาอิสลามประจำมัสยิด “คอเต็บ” หมายความว่า ผู้แสดงธรรมประจำมัสยิด “บิหลั่น” หมายความว่า ผู้ประกาศเชิญชวนในมุสลิมปฏิบัติศาสนกิจตามเวลา

¹³ รัฐธรรมนูญ มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติสิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

¹⁴ รัฐธรรมนูญ มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

¹⁵ การจัดประชาพิจารณ์ ทั้งสองครั้ง หมายถึง ครั้งที่ 1 คือ วันที่ 29 กรกฎาคม 2543 และครั้งที่ 2 คือวันที่ 21 ตุลาคม 2543

¹⁶ หนังสือรับรอง บริษัท ดุลประชาธรรม จำกัด โดยสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

¹⁷ รายละเอียดกล่าวถึงใน หัวข้อ 4.3.4

¹⁸ ดูรายละเอียดใน 4.2.4

¹⁹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มอบให้สถาบันเอเชียศึกษาเป็นผู้วิเคราะห์โครงการฯ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตั้งแต่วันที่ 11-28 กุมภาพันธ์ 2545

²⁰ จะกล่าวถึงรายละเอียดใน 4.2.4

²¹ จะกล่าวถึงรายละเอียดใน 4.2.4

²² จะกล่าวถึงรายละเอียดใน 4.2.4

²³ ดูรายละเอียดใน 4.1.3

²⁴ เครือข่ายพลเมืองสงขลา เป็นการรวมกันขององค์กรอิสระที่สนใจด้านสิ่งแวดล้อมหลายองค์กร แต่ละองค์กรประกอบด้วยบุคคลหลากหลายอาชีพ ก่อตั้งขึ้นเมื่อเดือนมิถุนายน 2542 จากการประชุมปรึกษาหารือเพื่อสนับสนุนกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสงขลา ที่เรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาการทำลายล้างทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งกรณีเรือปั่นไฟปลากะตัก

²⁵ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์พลเมืองเด็ก สงขลา

²⁶ กลุ่มทางเท้า อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เกิดจากการรวมตัวของครู-อาจารย์ และนักวิชาการอิสระ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านสังคมการเมือง สิ่งแวดล้อม และทำกิจกรรมเพื่อบ้านเกิด

²⁷ ไม่ก็ตัวเสือแล้ว หมายถึง มีชีวิตอยู่อีกไม่นานแล้ว

²⁸ อาชาน เป็นภาษาอาหรับหมายถึง การเรียกร้อง การเชิญชวนสู่การละหมาด

²⁹ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 คณะกรรมการที่ปรึกษาว่าด้วยประชาพิจารณ์ ประกอบด้วยปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ และเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่แต่งตั้งจากราชการพลเรือน ในมหาวิทยาลัย 2 คน และมีข้าราชการอีก 2 คน โดยมีรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหารเป็นกรรมการ และเลขาธิการกรรมการที่ปรึกษา มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการทำประชาพิจารณ์ ตลอดจนทำรายงานประจำปีสรุป ให้คณะรัฐมนตรี

³⁰ แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้า (Power Development Plan :PDP) เป็นแผนการลงทุนด้านความมั่นคงพลังงานไฟฟ้าของประเทศ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลการพยากรณ์ความต้องการไฟฟ้าล่วงหน้า 15 ปี และการวางแผนก่อสร้างโรงไฟฟ้าให้เพียงพอกับความต้องการในช่วงปีต่างๆ ตามตัวเลขการพยากรณ์ แผน PDP เป็นแผนระยะยาวที่จะต้องจัดทำล่วงหน้า 15 ปี โดยจะมีการระบุขนาดกำลังผลิตและประเภทของโรงไฟฟ้าอย่างละเอียด

³¹ การเสนอขายหุ้นครั้งแรกในตลาดหลักทรัพย์ของ บมจ.ปตท. ปรากฏว่า มีประชาชนมาเข้าคิวรอเพื่อจองสิทธิซื้อหุ้นอย่างมากมาเป็นประวัติการณ์ แต่ต้องผิดหวังเมื่อหุ้นที่นำออกขายถูกจองหมดในเวลาเพียงไม่กี่นาทีเศษๆ โดยมีทั้ง “ผู้มีอุปการะคุณ” และญาติพี่น้องนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นได้รับการจัดสรรหุ้นไปเป็นจำนวนมาก

³² บริษัททีทีเอ็มถือเป็น “ธุรกิจกลางน้ำ” ในโครงสร้างกิจการปิโตรเลียม โดยบทบาทของธุรกิจนี้ก็คือ การให้บริการขนส่งก๊าซจากหลุมขุดเจาะ และแยกก๊าซให้แก่ผู้ซื้อก๊าซ โดยค่าบริการที่ได้จะประกอบด้วย ต้นทุนในการก่อสร้างท่อและโรงแยกก๊าซ + ค่าบริการ + กำไร

³³ ในกรณีของบริษัท ปตท. รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจ สิทธิ ประโยชน์..... ซึ่งได้ให้อำนาจแก่บริษัท ปตท. ในการเวนคืนที่ดิน และรอนสิทธิที่ดินของราษฎรเพื่อก่อสร้างระบบขนส่งปิโตรเลียม ซึ่งถือเป็นการใช้อำนาจมหาชน(หรืออำนาจรัฐนั่นเอง)ในการรอนสิทธิของประชาชน เช่นเดียวกับกรณีบริษัท กฟผ.ก็มีการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อโอนอำนาจรัฐ และทรัพย์สินสาธารณะไปให้แก่บริษัท กฟผ.ซึ่งมีสถานะเป็นเอกชน

³⁴ 1.กระทรวงมหาดไทย จังหวัดสงขลา กรมที่ดิน กรมการผังเมือง 2.กระทรวงกลาโหม 3.กระทรวงอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม กรมทรัพยากรธรณี 4.กระทรวงคมนาคม 5.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมประมง กรมป่าไม้ 6.กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม 7.กระทรวงศึกษาธิการ 8.ทบวงมหาวิทยาลัย 9.สำนักนายกรัฐมนตรี 10.การไฟฟ้าฝ่ายผลิต 11.กรมประชาสัมพันธ์ 12.สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 13.ส่วนราชการในพื้นที่ทุกส่วนของจังหวัดสงขลา ปฏิบัติภารกิจหลักของตนร่วมกับปวงชนในพื้นที่ด้วยการสร้างความรู้สึกที่ดีให้ประชาชนมีต่อข้าราชการและส่วนราชการ

³⁵ มาตรการการแก้ไขปัญหา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อเสนอต่อจังหวัดสงขลา อำเภोजะนะ บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด และกรมที่ดิน กล่าวคือ 1.ให้

บริษัท ทรานส์ ไทย – มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ดำเนินการปรับสภาพที่ดินทางสาธารณประโยชน์ให้คืนสู่สภาพเดิม และให้หรือรั้วที่ปิดกั้นทางสาธารณประโยชน์ ภายในเวลา 1 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ 2.ให้จังหวัดสงขลา และอำเภอจะนะ ตรวจสอบว่าที่ดินสาธารณประโยชน์เดิมมีเนื้อที่เท่าใด โดยให้ประชาชนและชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบตลอดทุกขั้นตอน ภายในเวลา ๓ เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ 3. ให้จังหวัดสงขลา ดำเนินการสอบถามความคิดเห็นในการแลกเปลี่ยนทางสาธารณประโยชน์กับองค์การบริหารส่วนตำบลระแงงและตำบลดงชัน ตลอดจนประชาชนและ ชุมชนที่เคยใช้ประโยชน์ในทางสาธารณะดังกล่าวใหม่อีกครั้งหนึ่ง ภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ 4.ให้กรมที่ดินชะลอการถอนสภาพที่สาธารณประโยชน์ดังกล่าวไว้ก่อน จนกว่าจะมีการดำเนินการตามข้อ 2-3 เสร็จสิ้น

³⁶ มาตรการการแก้ไขปัญหา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีข้อเสนอต่อกรมที่ดิน กรมการปกครอง และบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด กล่าวคือ 1.ให้บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด หรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ระวังการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องในที่ดิน น.ส.3 เลขที่ 118/81 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา รวมตลอดถึงที่ดินแปลงอื่นที่แบ่งแยกมาจาก ส.ค.1 หรือน.ส.3 เลขที่ 81 หมู่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ไว้ชั่วคราว จนกว่าจะมีการพิสูจน์สิทธิที่ชัดเจนโดยกรมที่ดิน 2.ให้กรมที่ดินดำเนินการพิสูจน์สิทธิในที่ดินที่มาจาก ส.ค.1หรือ น.ส.3 เลขที่ 81 หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลาให้เสร็จสิ้นในเวลา 2 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ 3.การพิสูจน์สิทธิในที่ดินของกรมที่ดินตาม 4.2 หากพบผู้ใดกระทำการโดยมิชอบกรมที่ดินชอบที่จะดำเนินการให้มีการสอบสวนหาผู้ร่วมกระทำความผิดให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้ 4.การพิสูจน์สิทธิในที่ดินของกรมที่ดินตาม 4.2 หากพบว่า ที่ดิน ส.ค.1 หรือ น.ส.3 เลขที่ 81หมู่ 4 ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นการออกเอกสารสิทธิโดยไม่ชอบแล้ว ให้กรมที่ดินแจ้งให้ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด หรือบุคคลหรือนิติบุคคลอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ให้ดำเนินการรื้อถอนและปรับที่ดินให้คืนสู่สภาพเดิมทั้งหมดโดยทันที ทั้งนี้ ด้วยค่าใช้จ่ายของบริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด ทั้งสิ้น 5. ให้กรมการปกครองดำเนินการตรวจสอบจำนวนเนื้อที่ของที่ดินสาธารณประโยชน์โลกชายทะเลให้ครบถ้วน พร้อมติดตามเพื่อมาดำเนินการดูแลรักษาต่อไปให้เสร็จสิ้นภายในเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ได้รับรายงานฉบับนี้

³⁷ “เปิดบัญชีดำค้านท่อก๊าซ” กลุ่มนักวิชาการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ 1.น.พ.เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา 2.รศ.ดร.เริงชัย ต้นสกุล 3.ผศ.ดร.ณรงค์ ฌ เชียงใหม่ 4.รศ.ดร.สมบุญณ์ เจริญจิระตระกูล 5.ผศ.จรวาย เพชรรัตน์ 6. ผศ.ประสาท มีแต่้ม 7.ผศ.ดร.สมบุญณ์ พรพิเนตพงศ์ 8.อ.อุษณี วร

รณนิธิกุล 9.อ.กัลยาณี พรพิเนตพงศ์ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน 1. นายบรรจง นะแส 2.นายวันชัย พุทธทอง 3.นายกิติภพ สุขสว่าง 4. นายณฤพณ์ ปิ่นมณี 5.นายนรินทร์ จุ้ยสุข 6.น.ส.ศุภวรรณ ชนะสงคราม 7.นายกำราบ พานทอง 8.นางพิชชา แสงคง 9.นายธนู แบนเนียร 10. นางเพ็ญโฉม ตั้ง 11. นายธีรวัฒน์ นามดวง 12.นางภินันท์ โชติรสเศรษฐี

กลุ่มเครือข่ายพลเมืองสงขลา 1.น.พ.อนันต์ บุญโสภณ 2. พ.ญ.รัชณี บุญโสภณ 3.นายพิชัย ศรีใส 4. นายจรูญ หยูทอง กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่โครงการ อำเภอจะนะ 1.น.พ.สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ , หมู่ 2 จะนะ 1. นายสุไลมาน หมัดยูโซ๊ะ 2.นายนิเต๊ะ เอียด همان 3.นายคอสาลี สะอู 5.นายเสฟ ชูเขียว 6.นาง อามีหน๊ะ สัจเจริญ ,หมู่ 6 จะนะ 1. นายสะมะแอ เจ๊ะหมัด ,หมู่ 7 ต.ตลิ่งชัน 1.นายสัน ยีแลหมัน 2. นายเดช หมะเก ,3.นายคด โชะหนี 4.นายประทีป หัดชุมสา, 5.นายเฮบ ,6.นายหะเล๊ะ 7.นายหลี (สามี) และนางหยาบ ,หมู่ 6 บ้านควนหัวขาง ต.คลองเปยะ 1.นางสุไลตะ โต๊ะหลี 2.นายประเสริฐ โต๊ะหลี 3.นายนิรัน หมันหลี 4.นายฮีเหม หมายหมาด อำเภอ นาม่อม 1.อ.วิรัช วรรณโร 2. นายกมล ตรีรัฐเพชร 3.นายสกันท์ ห่อเพชร 4.นายวิจิตร ห่อเพชร 5.นายสุวรรณ ชูเชิด 6.อ.ณรงค์ พลันสังเกตุ 7.อ.นิคม เมฆสุวรรณ 8.นายกิตติ ไชยกุล 9.อ.จำลอง เทพกุล 10. น.พ.วสวัฒน์ ถิ่นพังงา 11.อ. ประคอง จันทรกุล 12.นายศิลป์ ตรีรัฐเพชร 13.นายเล็ก 14.นายแสง 15.นายถนอม ขุนเพชร อำเภอหาดใหญ่ 1.นายเอนก ยงสิทธิ์โชติ อำเภอสะเดา หมู่ที่ 3 ต.ปรีก 1.นายอนุภาพ เจนวรฐ 2.นายไชย ยงค์ มณีพิลิก 3.นางวันเพ็ญ มณีรุ่งสว่าง (ภรรยา นายไชยยงค์)

รายชื่อกลุ่มคัดค้าน พบว่า 1. เครือข่ายพลเมืองสงขลา ซึ่งมีองค์กรประกอบด้วย มูลนิธิรักบ้านเกิด , กลุ่มศึกษาการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนสงขลา ,เครือข่ายรักษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,กลุ่มรักษทะเลไทย,ชมรมรวบรวมเรื่องเมืองหาดใหญ่,เครือข่ายเพื่อช่วยเหลือเพื่อนหาดใหญ่,กลุ่มผู้บริโภคเข้มแข็ง,ชมรมจักรยานหาดใหญ่, แนวร่วมศิลปินเพื่อชีวิตบ้านนาห้ว ,ชมรมกสิกรรมธรรมชาติ, กลุ่มรักษทะเลจะนะ,กลุ่มรักษนาม่อม, ศูนย์ส่งเสริมพลเมืองเด็กสงขลา, กลุ่มป่างามรักษถิ่น,กลุ่มอนุรักษ์พะตง,กลุ่มโคกสักรักษถิ่น,กลุ่มในไร่รักษทะเล ,กลุ่มอนุรักษ์กาญจน์ จ.กาญจนบุรี ,กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมปลวกแดงจ.ระยอง,สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ,สหพันธ์นิสิตนักศึกษาทักษิณ ,กลุ่มเพื่อนเยาวชนอาสาสมัครเพื่อสังคม, และกลุ่มศึกษาและรณรงค์ภาวะอุตสาหกรรม 2.สหพันธ์นิสิตนักศึกษาทักษิณ 3.องค์การบริหารนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 4.สภานักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 5.พรรคกิจประชาองค์การบริหารองค์การนักศึกษา 6.พรรคพิทักษ์สิทธินักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 7.พรรคศรีตรัง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 8. คณะกรรมการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม 16 สถาบัน 9.ตัวแทนกลุ่มนักศึกษากการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จ.สงขลา และ 10. กลุ่มอนุรักษ์เมืองกาญจน์ จ.กาญจนบุรี

³⁸ ประมวลกฎหมายที่ดิน และระเบียบอื่นๆ

³⁹ สื่อมวลชนที่ยกมาเป็นตัวอย่างของการพิจารณาในหัวข้อนี้ จำกัดอยู่เฉพาะสถานีวิทยุโทรทัศน์
โดยรวม และหนังสือพิมพ์ในกลุ่มที่มีภาพลักษณ์ของความเป็นหนังสือพิมพ์ของคนชั้นกลาง ที่
ความคิดก้าวหน้าทางการเมือง เพื่อไม่ให้เป็นการวิเคราะห์จากตัวอย่างที่มีลักษณะสุดขั้วไปในทาง
ที่เป็นลบต่อการพิจารณาในหัวข้อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากเกินไป และเป็นการเลือก
พิจารณาจากเนื้อหาของข่าวที่น่าเสนอ มิได้เจาะจงที่จะเลือกกล่าวถึงสื่อในสังกัดใดเป็นการเฉพาะ
โดยความตั้งใจที่จะวิพากษ์วิจารณ์คุณภาพของสื่อในสังกัดนั้น โดยภาพรวม เป็นแต่เพียงการ
วิเคราะห์เป็นรายกรณีเท่านั้น

⁴⁰ เอกสารสรุปงานภายในของบริษัท “เอกสารสรุปกิจกรรมที่มีส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ โครงการ
การท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ ไทย-มาเลเซีย ปี 2541-2545” ผู้เขียนได้รับมอบจากนายอำนาจ ปลายไม้ หัว
หน้าหน่วยประชาสัมพันธ์ ของ บริษัท ทรานส์ ไทย-มาเลเซีย (ประเทศไทย) จำกัด (ตำแหน่งใน
ขณะนั้น) เป็นเอกสารประกอบการสัมภาษณ์เพื่อทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

⁴¹ ข่าวสด, มติชน, The Nation ฉบับวันที่ 27 ธันวาคม 2545

⁴² ซอบา เป็นภาษาอาหรับ หมายถึง อดทน

⁴³ ดุอา เป็นภาษาอาหรับ หมายถึง พรจากพระเจ้า

⁴⁴ รบ เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง ทะเลาะ

⁴⁵ แลหน้าไม่ตรงกัน

⁴⁵ เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง โกรธกัน หรือมองหน้ากันไม่ติด

⁴⁶ มะหยังพลางนั่ง เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง นั่งละหมาด เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้ป่วย บาดเจ็บ ไม่
สามารถลุกขึ้นยืนได้ แต่ยังสามารถนั่งได้

⁴⁷ มะหยังพลางนอน เป็นภาษาถิ่นใต้ หมายถึง นอนละหมาด เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้ป่วย บาดเจ็บ ที่
ไม่สามารถยืนหรือนั่งได้ ก็ใช้วิธีนอนแล้วตั้งใจระลึกถึงการละหมาดในท่าต่างๆ ของคนพร้อมๆ กับ
ทำการละหมาดในขณะที่นอนอยู่

-
- ⁴⁸ ละหมาดyumอัต คือ การละหมาดร่วมกันในช่วงเวลาประมาณ 12:30-13:00 น. ที่มัสยิดในวันศุกร์
- ⁴⁹ ชุดตะลุกง หมายถึง ชุดสำหรับละหมาดของผู้หญิงตามหลักศาสนาอิสลาม
- ⁵⁰ คลุมอิญาบ หมายถึง การคลุมศีรษะด้วยผ้าตามหลักศาสนาอิสลาม อันเป็นสัญลักษณ์ของหญิงมุสลิม
- ⁵¹ ชุดกุหรัง หมายถึง ชุดสำหรับละหมาดของผู้ชายตามหลักศาสนาอิสลาม
- ⁵² หมวกกะปิเยาะ หมายถึง หมวกตามหลักศาสนาอิสลาม อันเป็นสัญลักษณ์ของชายมุสลิม
- ⁵³ อ่านยาซีน หมายถึง การอ่านบทบัญญัติในอัลกุรอาน ในที่นี้หมายถึงการขอพรให้กับผู้ที่กำลังเจ็บป่วย
- ⁵⁴ อาซาน เป็นภาษาอาหรับหมายถึง การเรียกร้อง การเชิญชวนสู่การละหมาด เมื่อเสียงอาซานดังมาจากมัสยิด ชาวมุสลิมส่วนใหญ่จะหยุดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะไปละหมาด